

Næringsutvikling, innovasjon og attraktivitet Sogn og Fjordane

KNUT VAREIDE OG HANNA NYBORG STORM

TF-notat nr. 27/2011

TF-notat

Tittel:	Næringsutvikling, innovasjon og attraktivitet. Sogn og Fjordane.
TF-notat nr:	27/2011
Forfatter(e):	Knut Vareide og Hanna Nyborg Storm
Dato:	11.11.2011
Gradering:	Åpen
Antall sider:	81
Framsidedfoto:	
ISBN:	978-82-7401-462-6
ISSN:	1891-053X
Pris:	180,- Kan lastes ned gratis som pdf fra telemarksforsking.no

Prosjekt:	Regionale analyser 2011
Prosjektnr.:	20110140
Prosjektleder:	Knut Vareide
Oppdragsgiver(e):	Innovasjon Norge Sogn og Fjordane

Resymé:	
	Denne rapporten beskriver utviklingen i Sogn og Fjordane med hensyn til befolkning, arbeidsplasser, utdanningsnivå, næringsutvikling, innovasjon og attraktivitet.

Telemarksforsking, Boks 4, 3833 Bø i Telemark. Org. nr. 948 639 238 MVA

Forord

Denne rapporten er en videreføring av tidligere næringsanalyser. Analysene bygger på indikatorer og metoder fra tidligere år, som er oppdatert eller oppgradert. I tillegg introduserer vi enkelte nye tema og indikatorer.

De som har lest tidligere rapporter vil kjenne igjen kapitlene for folketall, arbeidsplasser, NæringsNM og Attraktivitetspyramiden. Attraktivitetspyramiden er oppgradert i år. Metoden for beregning av bostedsattraktivitet, Attraktivitetsbarometeret, er endret vesentlig. Attraktivitetsbarometeret tar nå også med innvandring som grunnlag for beregningene.

I denne rapporten har vi også med to nye kapitler. Det ene kapitlet omhandler utdanningsnivå, det andre innovasjon i næringslivet.

Telemarksforskning har utarbeidet 23 regionale analyser på ulike geografiske nivå i 2011. Oppdragsgiverne har møttes ved fire anledninger underveis for å diskutere innhold, relevans og metoder. Dette har gitt verdifulle innspill til oss som har utarbeidet rapportene.

Bø, 11.11.11

Knut Vareide
Prosjektleder

Innhold

Sammendrag	5
1. Befolkning.....	6
2. Arbeidsplasser	11
3. Utdanningsnivå	21
4. NæringsNM.....	28
5. Innovasjon i næringslivet.....	44
6. Attraktivitetspyramiden.....	57
7. Oppsummerende analyser	73

Sammendrag

Utviklingen i Sogn og Fjordane går litt forskjellige veier. Det er positive trekk i befolkningsutviklingen, arbeidsplassutviklingen i 2010 er som middels, men nyetableringer, vekst og lønnsomhet i næringslivet var svært dårlig i 2010.

Sogn og Fjordane har nå hatt fire år på rad med befolkningsvekst. Det kommer av økt innvandring, og at utflyttingen fra Sogn og Fjordane til andre fylker har avtatt. Norge har rekordhøy befolkningsvekst på grunn av økt innvandring, slik at Sogn og Fjordane fremdeles har lavere vekst enn ellers i landet, men avstanden mellom befolkningsveksten i Sogn og Fjordane og resten av landet har blitt noe mindre.

Sogn og Fjordane har den laveste veksten i antall arbeidsplasser av alle fylkene de siste fem årene, men veksten i 2010 er omtrent som middels av fylkene. Både Sogn, Nordfjord og HAFS fikk en vekst i antall arbeidsplasser i 2010, men Sunnfjord fikk nedgang. Sogn og Fjordane har nedgang i industrien i 2010, men i de andre bransjene er veksten ganske bra.

Sogn og Fjordane har under middels andel med høyere utdanning i befolkningen, og er nummer 14 av 19 fylker når det gjelder andelen av befolkningen med minst tre års høgskoleutdanning. Andel ansatte med høyere utdanning i næringslivet er ganske lavt, og nest lavest av alle fylkene.

Bedriftenes utvikling analyseres i NæringsNM, som måler bedriftenes lønnsomhet, vekst og nyetableringer. Næringslivet i Sogn og Fjordane utvikler seg svært dårlig, og fylket er på sisteplass av alle fylkene i NæringsNM 2010. Sunnfjord, som tidligere har gjort det godt i NæringsNM og dratt fylket opp, har mye dårligere resultat i NæringsNM 2010 enn tidligere. Mange enkeltkommuner i fylket gjør det imidlertid forholdsvis godt i NæringsNM også i 2010.

Innovasjon i næringslivet er også målt i denne rapporten, på bakgrunn av tall fra SSBs innovasjonsundersøkelse. Næringslivet i Sogn og Fjordane har lite innovasjon. Det er forholdsvis få foretak i fylket i bransjer som kjennetegnes av høy innovasjonstakt, men det er også en liten andel av foretak med innovasjon når vi korrigerer for bransjestrukturen, faktisk minst av alle fylkene i landet.

I det siste kapitlet brukes Attraktivitetspyramiden som modell for å beskrive utviklingen. I Attraktivitetspyramiden forklares steders utvikling gjennom deres attraktivitet langs tre dimensjoner: Attraktivitet for bedrifter i basisnæringer, attraktivitet for besøkende og attraktivitet som bosted.

Sogn og Fjordane har ikke vært spesielt attraktiv for bedrifter i basisnæringene de siste årene, i motsetning til de andre fylkene på Vestlandet. Alle regionene i fylket har hatt nedgang i antall arbeidsplasser i basisnæringer. Det er bare to fylker i landet som har hatt større nedgang i basisnæringene enn Sogn og Fjordane. Utviklingen i besøksnæringene har heller ikke vært spesielt god for fylket som helhet, selv om HAFS har hatt høy vekst i besøksnæringene de siste tre årene. Det er attraktiviteten som bosted som er hovedproblemet for Sogn og Fjordane. Alle regionene har svakere nettoflyttingstall enn arbeidsplassveksten skulle tilsi. Dermed må arbeidsplassveksten være svært høy for å unngå utflytting.

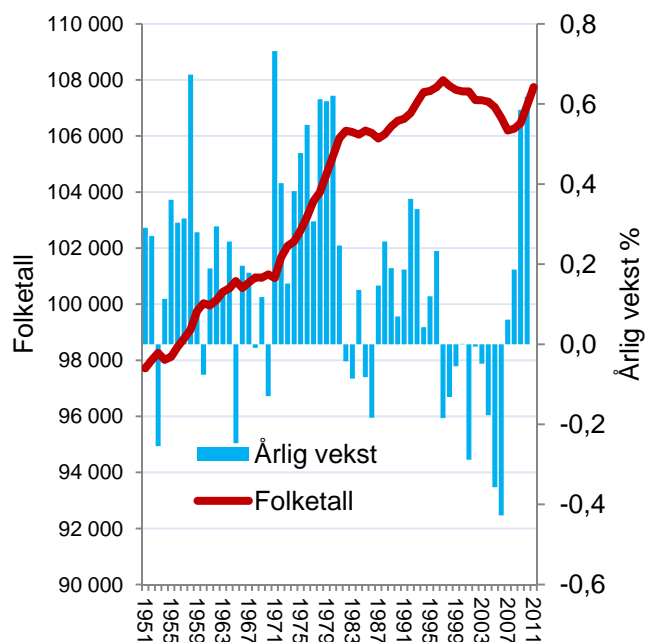
1. Befolkning

Befolkningsutviklingen er den viktigste indikatoren for regional utvikling. I de fleste kommuner, regioner eller fylker er befolkningsutviklingen den dominerende indikatoren for utviklingen, mens andre måleparametre er underordnet. Vi starter derfor rapporten med en kort oversikt over de viktigste trekkene i befolkningsutviklingen. Alt datagrunnlag i dette kapitlet er fra SSB.

1.1 Befolkningsutviklingen på lang sikt

Befolkningen i Sogn og Fjordane vokste fram til midten av 90-tallet, men det var deretter ti år med nedgang i folketallet. De siste fire årene har det derimot igjen vært vekst i folketallet.

Veksten de siste to årene har vært spesielt høy. Den årlige veksten i 2009 og 2010 har vært på 0,6 prosent av folketallet, og innbyggertallet har økt med over 600 i begge disse årene. Det er 30 år siden det har vært like sterk vekst i folketallet i Sogn og Fjordane.

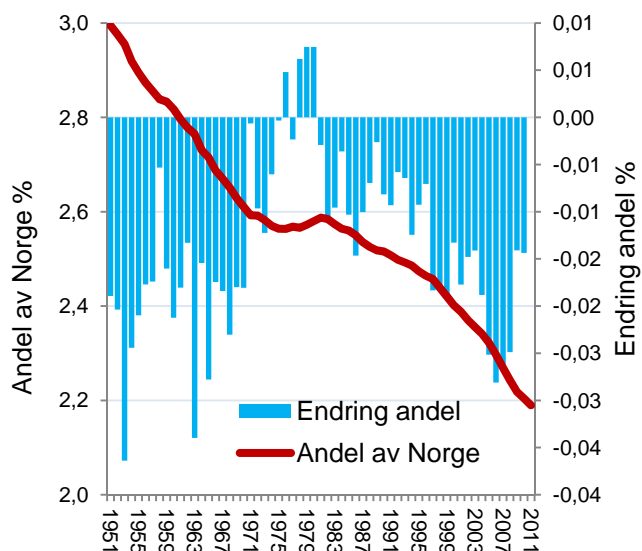

Figur 1: Befolkningsutvikling og årlige endringer i befolkningen i Sogn og Fjordane siden 1951.

Relativ utvikling

Hvis vi måler Sogn og Fjordanes andel av Norges befolkning og endringer i denne andelen, får vi et helt annet bilde på utviklingen. Sogn og Fjordanes andel av Norges befolkning har stadig sunket, selv til tross for den sterke veksten de siste årene. Det kommer av at Norge har fått langt sterkere befolkningsvekst de siste årene, som følge av økt innvandring.

Det er bare på 70-tallet at Sogn og Fjordanes andel av befolkningen har økt.

Figur 2: Utvikling i Sogn og Fjordanes andel av Norges befolkning og årlige endringer i denne andelen siden 1951.

1.2 Befolkningsutviklingen dekomponert

Befolkningsveksten kan splittes opp i tre komponenter: Fødselsoverskudd, netto innvandring og nettoflytting innenlands.

Sogn og Fjordane har hatt et stabilt fødselsoverskudd, men høy netto utflytting alle år. Utflyttingen var høyere enn fødselsoverskuddet og innvandringen i begynnelsen av perioden, og folketallet sank. I de siste årene har det vært en økning i innvandringen, som fører til befolkningsvekst.

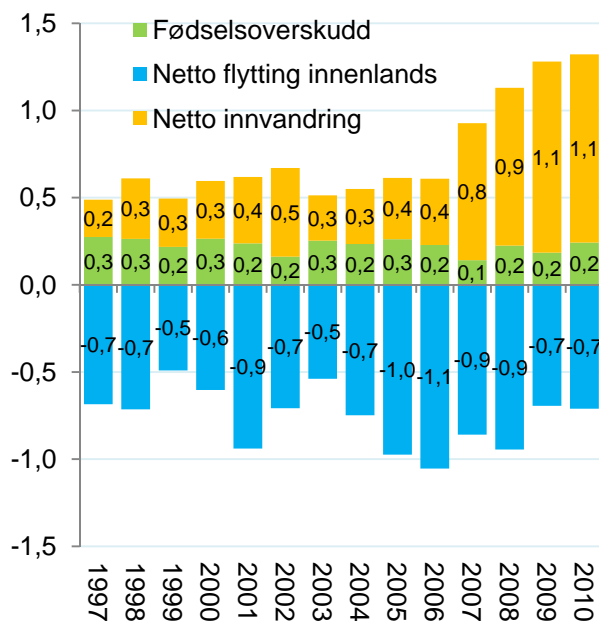
Relativ utvikling

I figur 4 ser vi hvordan de tre komponentene i befolkningsendringen i Sogn og Fjordane avviker fra landsgjennomsnittet.

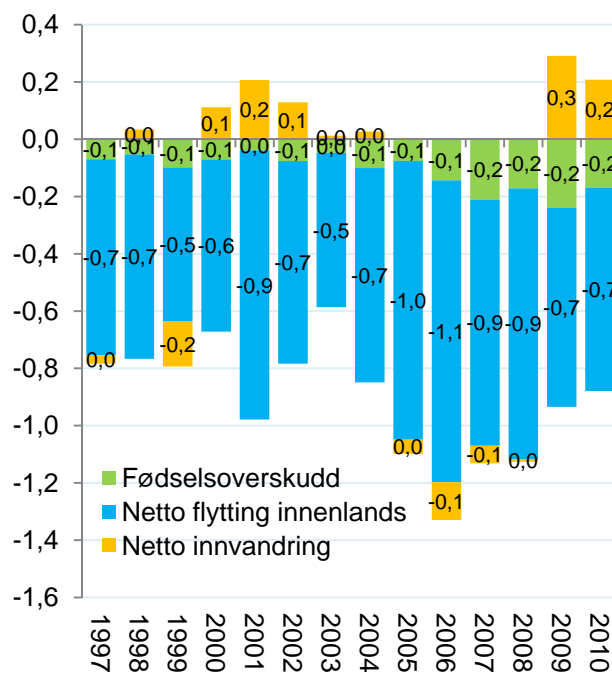
Sogn og Fjordane har faktisk lavere fødselsoverskudd enn gjennomsnittet. Landet som helhet vokser med 0,4 prosent gjennom fødselsoverskuddet. Dette kan virke litt overraskende, siden Sogn og Fjordane er kjent for å ha av landets høyeste fruktbarhetsrater. Grunnen til at fødselsoverskuddet fortsatt er lavere enn gjennomsnittet, er at det er en skjev alderssammensetning og relativt få kvinner i fødedyktig alder.

Innvandringen til Sogn og Fjordane har betydd lite relativt sett, til tross for den sterke økningen i absolute tall de siste årene. Innvandringen til Norge har vært stor de siste årene, og innvandringen til Sogn og Fjordane skiller seg ikke så sterkt ut sammenliknet med resten av landet. Innvandringen til Sogn og Fjordane har likevel vært sterkere enn i resten av landet de to siste årene.

Det er nettoflytting som har vært den komponenten som har bidratt mest til utviklingen i fylket. Figur 4 viser tydelig at det er nettoutflyttingen som er årsaken til at Sogn og Fjordane sakter akterut i forhold til resten av landet. Nettoutflyttingen blir den samme som i figur 3, siden den innenlandske nettoutflyttingen summeres til null.

Figur 3: Befolkningsveksten i Sogn og Fjordane fordelt på fødselsoverskudd, netto innvandring og netto innenlands flytting i prosent av folketallet ved begynnelsen av året.

Figur 4: Avviket mellom Sogn og Fjordane og Norges fødselsoverskudd, netto innvandring og netto innenlands flytting i prosent av folketallet ved begynnelsen av året.

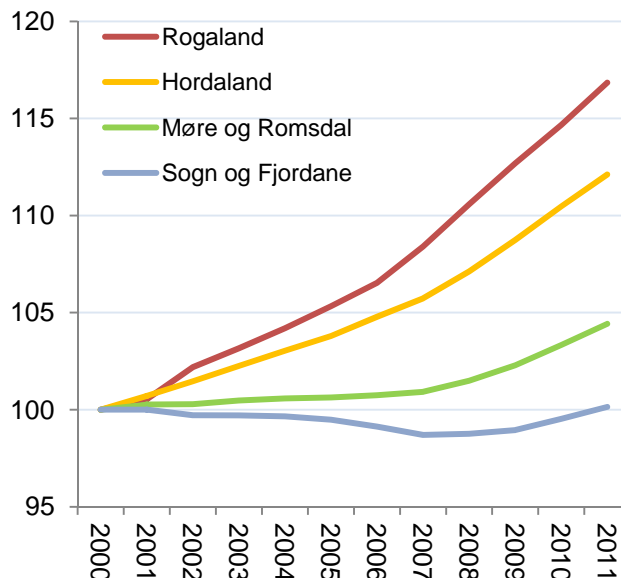
1.3 Sammenliknet med andre fylker

I figur 5 ser vi befolkningsutviklingen i fylkene på Vestlandet etter 2000.

Sogn og Fjordane har tidligere hatt nedgang i folketallet, men har de siste årene igjen hatt en svak vekst. Folketallet i 2011 var litt over 2000-nivået.

Rogaland er det fylket på Vestlandet som har hatt sterke vekst. Her har folketallet økt med 17 prosent.

Befolkningen i Hordaland har vokst med over tolv prosent fra 2000 til 2011, mens Møre og Romsdal har vokst med 4,4 prosent.

Figur 5: Befolkningsutvikling i fylkene på Vestlandet i perioden 2000-2011, indeksert slik at nivået i 2000=100.

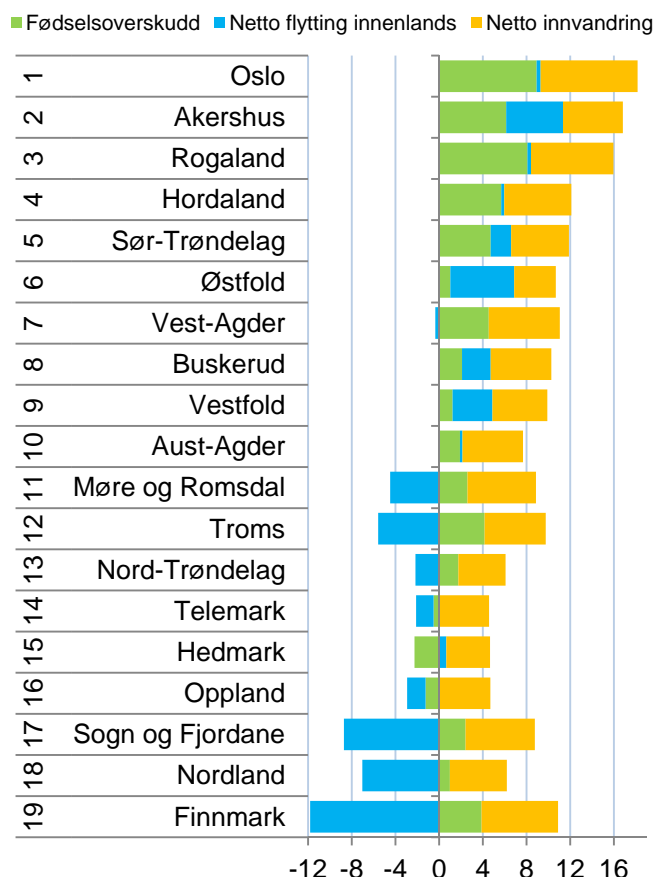
Dekomponert

I figur 6 ser vi hvordan veksten i fylkene er fordelt mellom fødselsoverskudd, innenlands nettoutflytting og netto innvandring.

Oslo, som har høyest vekst, har høyest positiv fødselsbalanse og høyest innvandring. Oslo har ikke hatt nevneverdig netto innflytting de siste ti årene. Samme utvikling ser vi i Rogaland og Hordaland, som har hatt tredje og fjerde høyest vekst.

Sogn og Fjordane er det fylket som har tredje lavest vekst, etter Finnmark og Nordland. Det er den høye nettoutflyttingen som er årsaken. Bare Finnmark har hatt høyere nettoutflytting i perioden.

Det at Sogn og Fjordane har fødselsoverskudd, mens fylker som Telemark, Hedmark og Oppland har fødselsunderskudd, skyldes forskjeller i fruktbarhet. Sogn og Fjordane er blant fylkene med høyest fruktbarhet, mens Telemark, Hedmark og Oppland har lavest fruktbarhet. Det betyr faktisk en del for befolkningsutviklingen over ti år.

Figur 6: Befolkningsveksten i fylkene etter 2000 fordelt på fødselsbalanse, innenlands flytting og innvandring. Prosent av folketallet i begynnelsen av perioden.

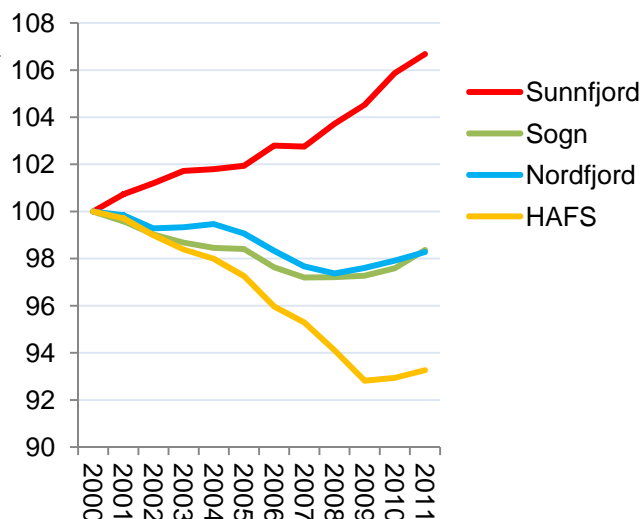
1.4 Befolkningsutvikling i regionene

Regionenes befolkningsutvikling er vist i figur 7.

Sunnfjord er den eneste regionen i Sogn og Fjordane som har hatt vekst. Folketallet har vokst med nærmere sju prosent siden 2000.

Sogn og Nordfjord har hatt en reduksjon i folketallet, men nedgangen er de siste årene snudd til en forsiktig vekst. Folketallet i 2011 er under to prosent lavere enn i 2000.

HAFS er den regionen som har hatt klart størst nedgang, men også her har nedgangen snudd. Det har nå vært to påfølgende år med befolkningsvekst.

Figur 7: Befolkningsutvikling i regionene i Sogn og Fjordane i perioden 2000-2011, indeksert slik at nivået i 2000=100.

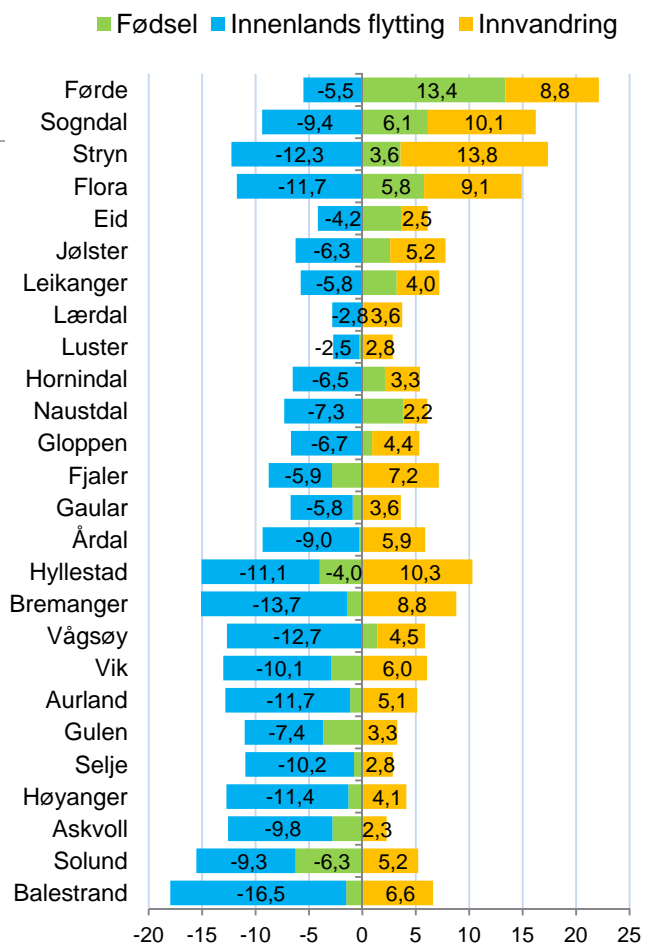
1.5 Befolkningsutvikling i kommunene

Førde er den kommunen som har hatt den høyeste befolkningsveksten i Sogn og Fjordane. Veksten i Førde har vært på 16,6 prosent samlet siden 2000. Førde har hatt et høyt fødselsoverskudd på 13,4 prosent. Selv Førde har imidlertid hatt netto utflytting i perioden.

Sogndal, Stryn og Flora har også hatt høy netto innvandring og et betydelig fødselsoverskudd, men nettoutflyttingen trekker veksten ned.

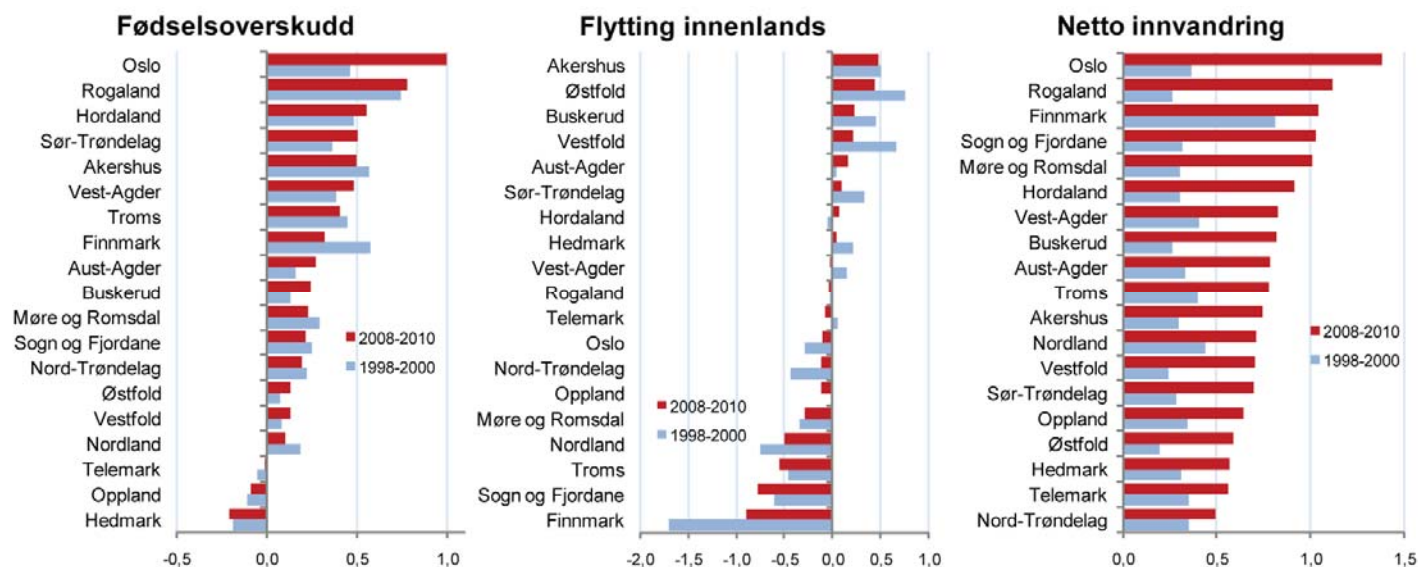
Ingen kommuner i Sogn og Fjordane har hatt netto innflytting.

Ni kommuner har hatt befolkningsvekst, mens tretten har hatt nedgang i folketallet. Høyest nedgang har Balestrand hatt, med en reduksjon på 11,4 prosent. Balestrand har hatt en netto utflytting på 16,5 prosent i perioden. Nettoutflyttingen i Balestrand er imidlertid kraftig redusert. I 2010 var flyt-tebalansen på -1 person, mot -38 i 2001.

Figur 8: Befolkningsutvikling i kommunene i Sogn og Fjordane i perioden 2000-2010. Rangering blant landets 430 kommuner med hensyn til samlet befolkningsvekst i perioden er vist til venstre.

1.6 Noen trender

Figur 9: Befolkningsendringer i fylkene i siste treårsperiode sammenliknet med treårsperioden 1998-2000, målt som prosent av folketallet.

Vi kan sammenlikne befolkningsendringene de siste tre årene med endringene i treårsperioden ti år tidligere. Det er enkelte nye trekk i befolkningsutviklingen.

Fødselsoverskudd

Oslo er nå det fylket som har klart høyest fødselsoverskudd. Dette er en ny situasjon. For ti år siden hadde fylker som Finnmark, Akershus, Hordaland og Rogaland høyere fødselsoverskudd enn Oslo. De siste tre årene har fødselsoverskuddet alene gitt en befolkningsvekst på over én prosent årlig i Oslo. Trenden er at stadig flere barn blir født i de største byene. Hordaland og Sør-Trøndelag har også økt sitt fødselsoverskudd.

Fødselsoverskuddet har økt i Norge som helhet, men mange fylker har hatt nedgang. Størst nedgang har Finnmark hatt.

Flyttinger mellom fylkene

Det kan se ut til at flyttingen mellom fylkene har blitt litt mindre de siste ti årene. De fylkene som tapte mest i netto utflytting for ti år siden, Finnmark og Nordland, har lavere netto utflytting nå.

Samtidig har fylkene med høyeste innflytting for ti år siden, Vestfold, Østfold, Akershus og Buskerud, alle lavere netto innflytting.

Innvandringen

Innvandringen har økt svært raskt. De siste tre årene er det arbeidsinnvandring fra EU-land som har økt mest, mens innvandring av flyktninger har minket.

Oslo har nå klart høyest innvandring. Finnmark hadde høyest innvandring tidligere, og har nå tredje høyest innvandring. Rogaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal har også hatt høy innvandring de siste tre årene. Dette er sannsynligvis arbeidsinnvandring som reflekterer vekst i næringslivet. Fylker som Nord-Trøndelag, Telemark og Hedmark hadde forholdsvis høy innvandring tidligere, men har nå lavest innvandring av alle fylkene.

De regionale konsekvensene er at fødselsbalansen og innvandringen nå er de viktigste drivkreftene bak sentraliseringen. Disse faktorene har tidligere bidratt til å dempe sentraliseringen. Flyttingen, som tidligere var årsaken til sentraliseringen, har nå blitt litt mindre viktig. Det vil gjøre arbeidet med å snu sentraliseringen mer sammensatt. Det er ikke lenger nok å stoppe utflyttingen fra distriktene.

2. Arbeidsplasser

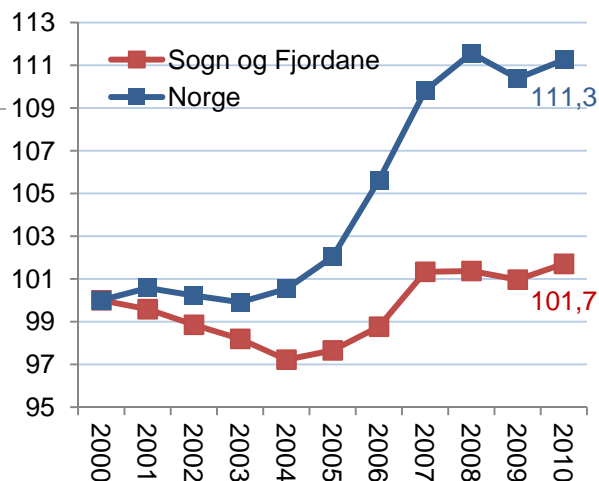
I dette kapitlet skal vi se på utviklingen i arbeidsplassene i Sogn og Fjordane. Alle data er fra registerbasert sysselsettingsstatistikk fra SSB.

2.1 Arbeidsplassutvikling i Sogn og Fjordane

Utviklingen i antall arbeidsplasser i Sogn og Fjordane siden 2000 er vist i figur 10, og sammenliknet med utviklingen i Norge.

Antall arbeidsplasser i Norge sank fra 2008 til 2009, men i 2010 ble det igjen vekst.

Sogn og Fjordane hadde nedgang i antall arbeidsplasser i årene etter 2000, men med påfølgende vekst fra 2004 til 2007. De siste fire årene har antall arbeidsplasser ligget rundt 2000-nivået. Siden 2009 har det vært en liten vekst i arbeidsplasser, og det var 1,7 prosent flere arbeidsplasser i 2010 enn i 2000. Dette er likevel langt under landsgjennomsnittet på 11,3 prosent.

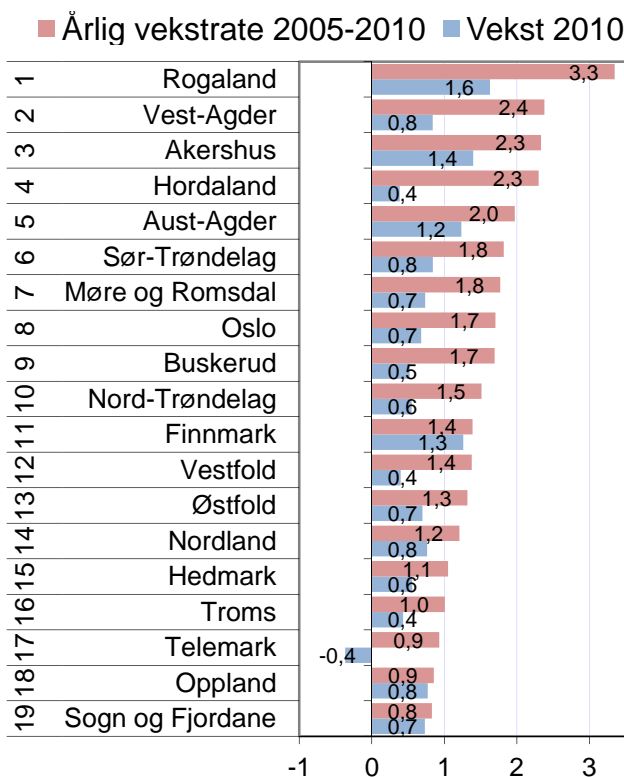
Figur 10: Utviklingen i antall arbeidsplasser i Hordaland og Norge i perioden 2000-2010, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Arbeidsplassutvikling i fylkene

De siste fem årene har Sogn og Fjordane hatt en årlig vekstrate på 0,7 prosent. Dette er den laveste vekstraten av alle fylkene i denne perioden.

I 2010 hadde Sogn og Fjordane en vekst på 0,7 prosent. Dette var nesten middels av fylkene, Sogn og Fjordane hadde tiende høyeste vekst i landet.

Rogaland har hatt sterkest vekst de fem siste årene, med en årlig vekstrate på hele 3,3 prosent. Rogaland fikk også sterkest vekst i 2010 med 1,6 prosent.

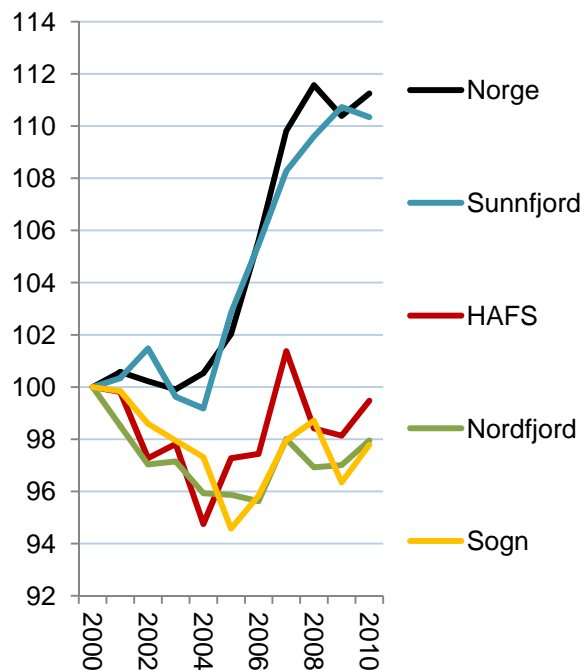

Figur 11: Vekst i antall arbeidsplasser i fylkene i 2010 og i perioden 2005-2010.

Arbeidsplassutvikling i regionene

Sunnfjord har hatt en vekst i antall arbeidsplasser som har vært nesten like sterk som veksten i landet. Fra 2000 til 2010 har det vært en økning på 10,3 prosent i antall arbeidsplasser i Sunnfjord.

De tre andre regionene har imidlertid hatt en liten nedgang i antall arbeidsplasser. HAFS har en halv prosent færre arbeidsplasser i 2010 enn i 2000, mens Nordfjord og Sogn har omtrent to prosent færre arbeidsplasser.

Figur 12: Arbeidsplassutvikling i Norge og regionene i Sogn og Fjordane i perioden 2000-2010, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Arbeidsplassutvikling i kommunene

Arbeidsplassstatistikken for kommunene har ofte ganske store prosentvise utslag for enkeltår, og det er dermed best å se utviklingen over noe tid. I figur 13 er kommunene rangert etter årlig vekstrate de siste fem årene.

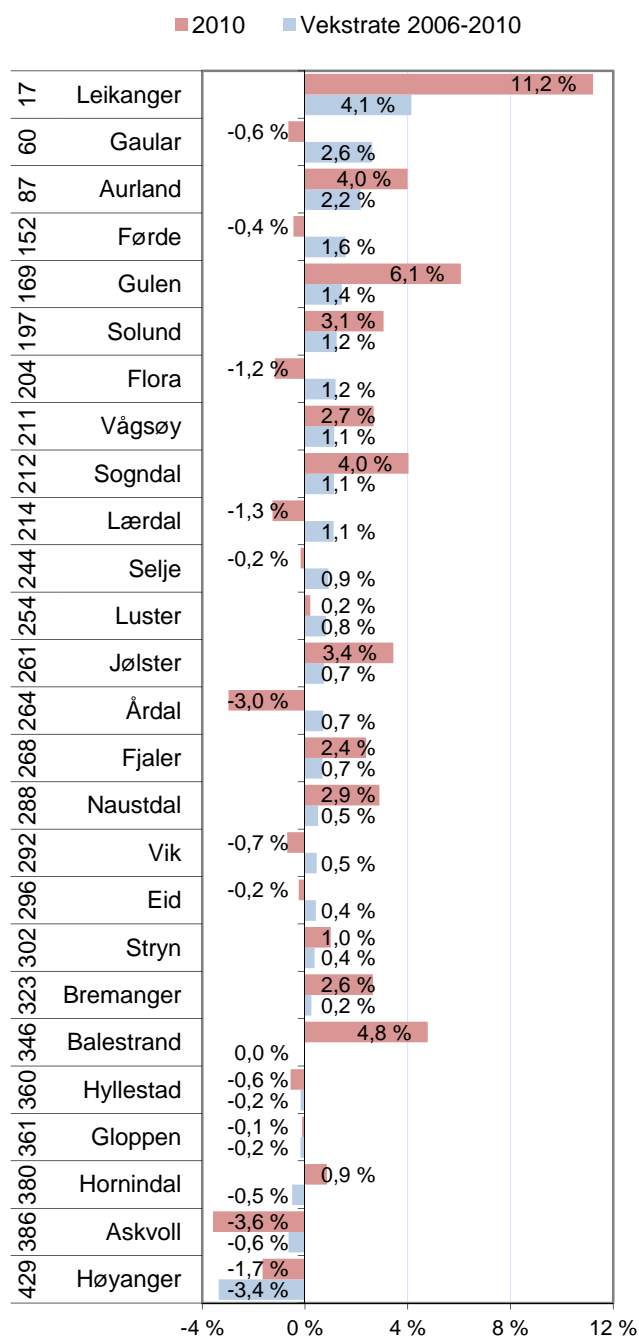
Det er Leikanger som har hatt den sterkeste veksten av kommunene i Sogn og Fjordane, med en vekstrate på 4,1 prosent årlig de siste fem årene. Dette er 17. best i landet. Leikanger hadde spesielt sterk vekst i 2010, med en økning i antall arbeidsplasser på 11,2 prosent.

Gaular og Aurland har også hatt sterk vekst i arbeidsplasser, med en årlig vekst på over to prosent siste fem år. Begge kommunene er blant de 100 kommunene med høyest vekst i denne perioden. Aurland hadde en vekst på 4,0 prosent i 2010, mens Gaular hadde en nedgang på 0,6 prosent.

Etter Leikanger, er Gulen den kommunen med sterkeste vekst i Sogn og Fjordane i 2010. Her økte antall arbeidsplasser med 6,1 prosent.

Seks kommuner har hatt nedgang i antall arbeidsplasser i perioden 2006-2010. Dette er Høyanger, Askvoll, Hornindal, Gloppen og Hyllestad. Høyanger har mistet 3,4 prosent av arbeidsplassene siden 2006.

Flere kommuner har mistet arbeidsplasser i 2010. Høyest nedgang har Askvoll og Årdal hatt, med en nedgang på over tre prosent.

Figur 13: Vekst i antall arbeidsplasser i prosent for 2010, og årlig vekstrate for de siste fem årene. Rangering med hensyn til vekst de siste fem årene blant de 430 kommunene i landet er vist til venstre.

Privat og offentlig sektor

De økonomiske konjunktorene kan i stor grad avleses av veksten i antall arbeidsplasser i privat sektor. Fra 2003 til 2008 var det sterk vekst. I 2009 kan vi se effekten av finanskrisen, med en sterk nedgang i antall arbeidsplasser i privat sektor. Antall offentlige arbeidsplasser økte sterkt i 2009, som følge av at staten økte sine utgifter for å unngå sterk vekst i arbeidsledigheten.

I 2010 ble det igjen en liten vekst i næringslivet i Norge, da antall arbeidsplasser økte med 0,3 prosentpoeng. Offentlig sektor økte med 1,9 prosent.

Sogn og Fjordane har hatt lavere vekst i både private og offentlige arbeidsplasser enn resten av landet i perioden 2000-2010.

Det har vært best utvikling i offentlige arbeidsplasser i Sogn og Fjordane. Veksten har vært på 7,4 prosent i Sogn og Fjordane, mens den har vært på 12,6 prosent på landsbasis.

I samme periode har det vært nedgang i private arbeidsplasser i Sogn og Fjordane. Det har vært en nedgang på én prosent i Sogn og Fjordane, mens næringslivet i Norge økte med 10,7 prosent.

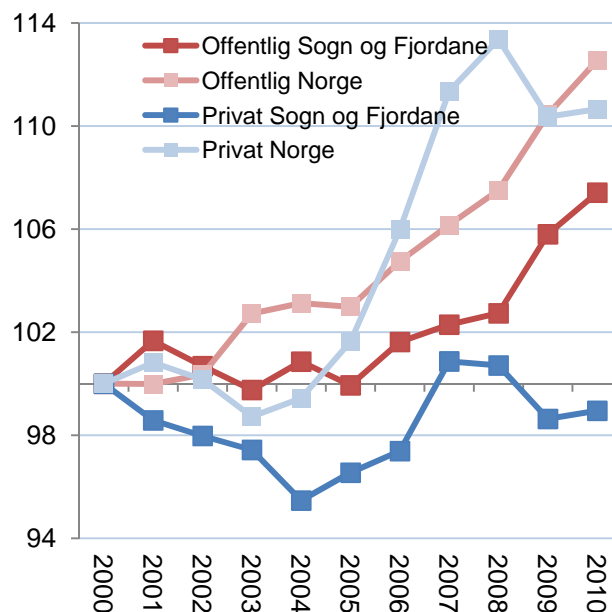
Offentlig sektor

I figur 15 har vi splittet opp arbeidsplassene i offentlig sektor i statlige, fylkeskommunale og kommunale arbeidsplasser. Vi ser da på utviklingen etter 2002, fordi sykehusene ble flyttet fra fylkeskommunene til staten det året.

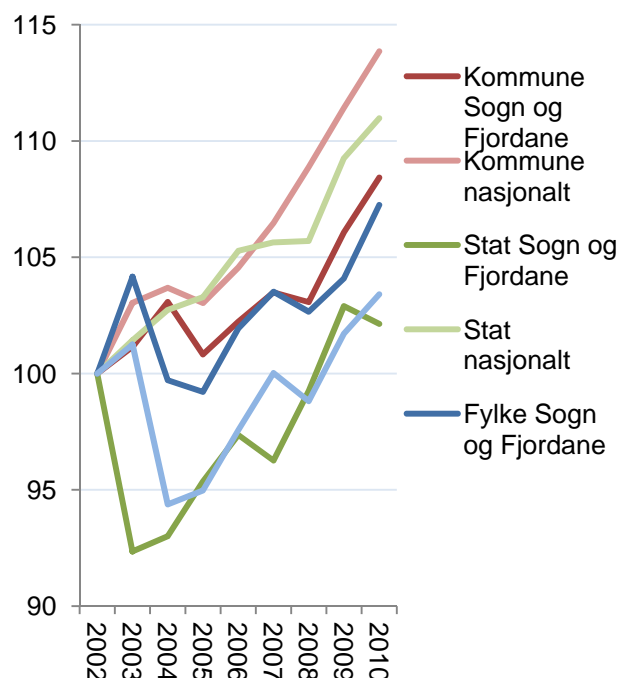
Det har vært sterkest vekst i kommunale arbeidsplasser. Det har blitt 963 flere arbeidsplasser i kommunal sektor i Sogn og Fjordane siden 2002, som gir en vekst på 8,4 prosent. Veksten på landsbasis har imidlertid vært på 13,9 prosent.

Det har vært sterkere vekst i fylkeskommunale arbeidsplasser i Sogn og Fjordane enn på landsbasis. Veksten har vært på 7,3 prosent i Sogn og Fjordane, mot 3,4 prosent på landsbasis. Dette betyr imidlertid ikke så mye, fordi det bare var 1393 arbeidsplasser i fylkeskommunen i utgangspunktet. Veksten har dermed bare vært på 101 arbeidsplasser.

Det har vært en vekst på 2,1 prosent i statlige arbeidsplasser i Sogn og Fjordane, mens veksten har vært på 11,0 prosent nasjonalt. Dette har gitt 97 flere arbeidsplasser i Sogn og Fjordane.

Figur 14: Utvikling i antall arbeidsplasser i privat og offentlig sektor i Sogn og Fjordane og Norge i perioden 2000-2010, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 15: Utvikling i antall arbeidsplasser i offentlig sektor i Sogn og Fjordane og Norge i perioden 2002-2010, indeksert slik at nivået i 2002=100.

Bransjer

Veksten i antall arbeidsplasser i ulike bransjer i Sogn og Fjordane er vist i figur 16.

Det har vært høyest vekst i antall arbeidsplasser innen bygg og anlegg i 2010. Antall arbeidsplasser i denne bransjen økte med 208 i Sogn og Fjordane i 2010. I 2010 var det også en vekst på 184 arbeidsplasser innen personlig tjenesteyting. Det har også vært økninger i informasjon og kommunikasjon og innen overnatting og servering.

I industrien forsvant 301 arbeidsplasser i 2010. I 2009 forsvant det 468 arbeidsplasser i samme bransje. Industrien er dermed den bransjen som har mistet flest arbeidsplasser de to siste årene.

Landbruk og fiske mistet over 86 arbeidsplasser i 2010, og 130 i 2009. Handelen mistet 232 arbeidsplasser i 2009, men hadde en liten vekst på 13 arbeidsplasser i 2010.

Relativ vekst i bransjer

For å få fram endringene i antall arbeidsplasser i ulike bransjer i Sogn og Fjordane i forhold til resten av landet, har vi beregnet differansen mellom endring i antall arbeidsplasser i de enkelte bransjene i Sogn og Fjordane i prosent, og tilsvarende endring i bransjene på landsbasis, de siste to årene.

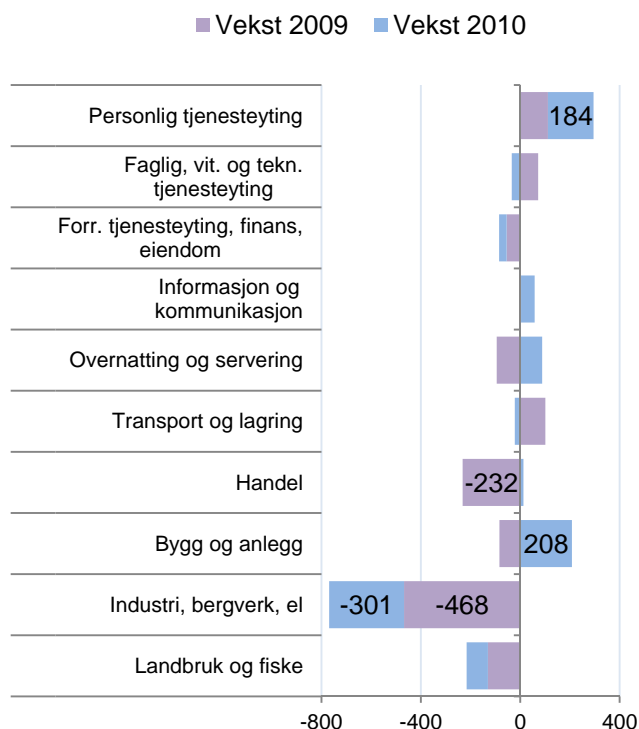
I figur 17 kan vi se at Sogn og Fjordane faktisk har hatt en bedre utvikling i de fleste bransjer i forhold til resten av landet.

Sogn og Fjordane har hatt en spesielt god utvikling innen informasjon og kommunikasjon. Veksten har vært ganske beskjeden i antall, det har blitt 58 flere arbeidsplasser de to siste årene. Siden dette i utgangspunktet var en liten bransje, ga dette en vekst på 8,1 prosent. Bransjen har i samme periode gått ned 0,5 prosent på landsbasis.

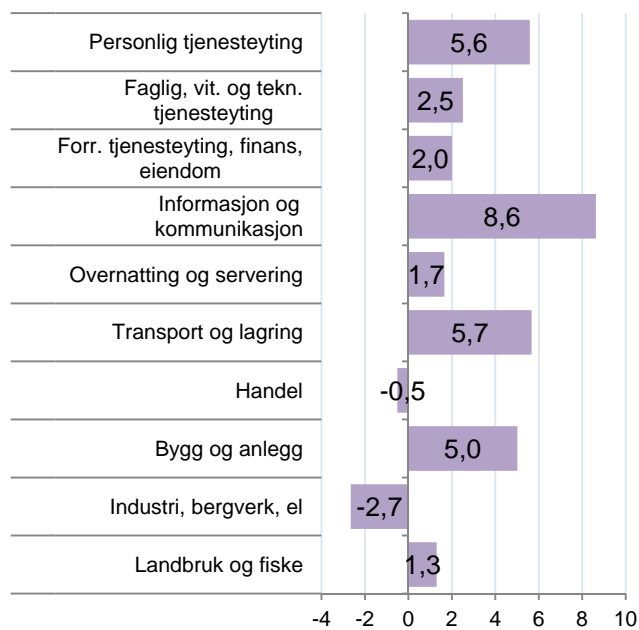
Det har også vært sterkere vekst i transport og lagring, personlig tjenesteyting og i bygg og anlegg.

Sogn og Fjordane har hatt dårligere utvikling enn resten av landet i to bransjer; industri og handel.

Sogn og Fjordane har hatt en spesielt dårlig utvikling i industrien. Dette er en bransje som har hatt sterk nedgang nasjonalt, men nedgangen har altså vært enda sterkere i Sogn og Fjordane.

Figur 16: Vekst i antall arbeidsplasser i ulike bransjer i privat sektor i Sogn og Fjordane i 2009 og 2010.

Figur 17: Differanse mellom prosentvis vekst i de enkelte bransjene i Sogn og Fjordane og veksten i bransjene på landsbasis de siste to årene (2009 og 2010).

Pendling i regionene

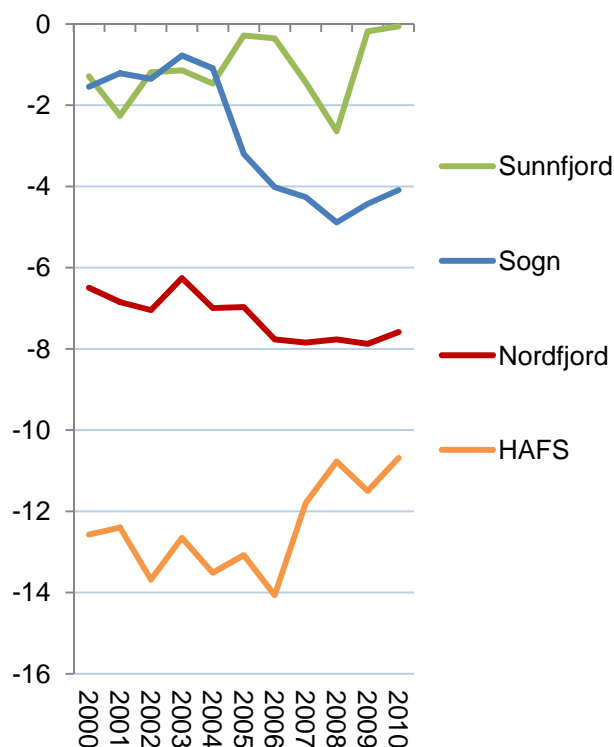
Alle regionene i Sogn og Fjordane har netto utpendling. De fleste regionene i Norge har netto utpendling, og er et resultat av at de store byene har en høy netto innpendling.

Sunnfjord har imidlertid nesten balanse mellom inn- og utpendlingen. I 2010 var det en netto utpendling tilsvarende 0,1 prosent av sysselsettingen.

Sogn har tidligere hatt lav netto utpendling, men har de siste årene økt nettoutpendlingen. I 2010 var nettoutpendlingen på litt over fire prosent.

Nordfjord har hatt en netto utpendling på mellom seks og åtte prosent i perioden 2000-2010.

HAFS er den regionen i Sogn og Fjordane som har hatt høyest netto utpendling. Nettoutpendlingen er blitt noe lavere de siste årene, og var på 10,7 prosent i 2010.

Figur 18: Nettoutpendling i prosent av sysselsettingen i regionene i Sogn og Fjordane i perioden 2000-2010.

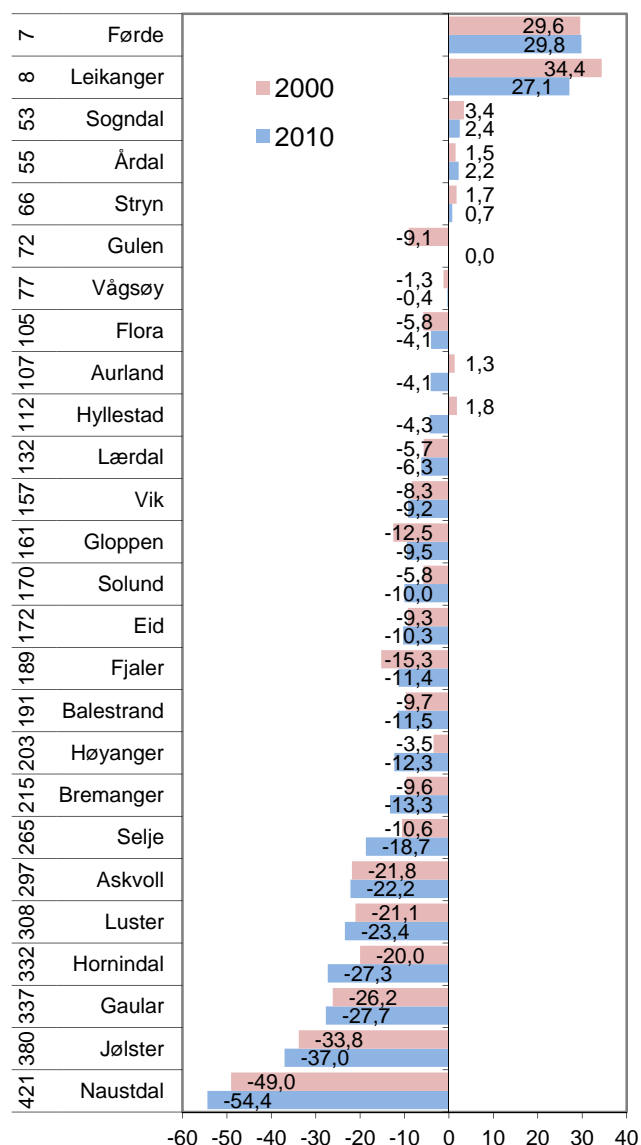
Nettopendling i kommunene

Fem kommuner i Sogn og Fjordane hadde over-skudd av arbeidsplasser i 2010. Førde hadde en netto innpendling på 29,8 prosent av sysselsettingen i 2010, mens Leikanger hadde en netto innpendling på 27,1 prosent. Disse to kommunene er de med sjuende og åttende høyest nettoinnpendling av alle de 430 kommunen i landet i 2010. Førde hadde omtrent samme nivå av nettoinnpendling i 2000, mens Leikanger hadde høyere nettoinnpendling i 2000 enn i 2010.

De andre kommunene som hadde nettoinnpendling i 2010 var Sogndal, Årdal og Stryn. Disse hadde også netto innpendling i 2000.

Sogn og Fjordane har også mange kommuner med høy netto utpendling. Naustdal er den kommunen i Sogn og Fjordane som har høyest netto utpendling. Her tilsvarte nettoutpendlingen over halvparten av sysselsettingen i 2010. Bare ni kommuner i landet har høyere nettoutpendling i 2010.

Jølster, Gaular og Hornindal er også blant de 100 kommunene med høyest nettoutpendling i landet.

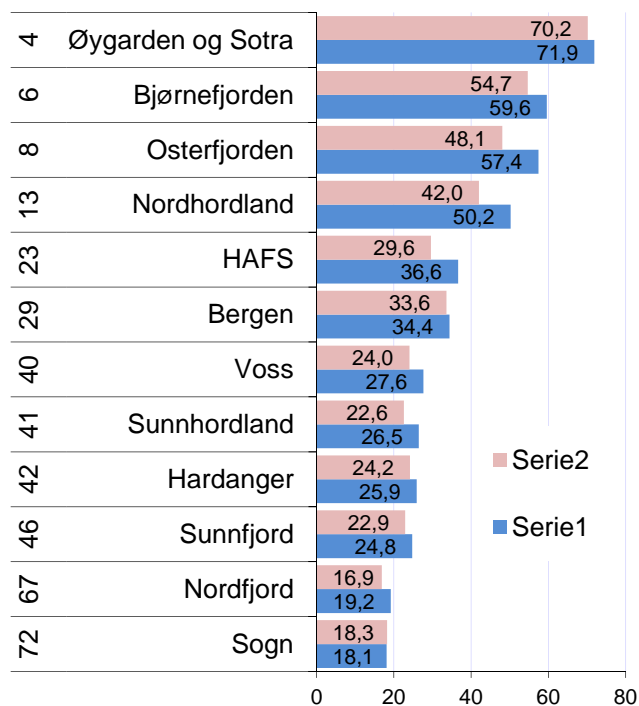
Figur 19: Nettopendling i prosent av sysselsetting i kommunene i Sogn og Fjordane i 2000 og 2010.

Arbeidsmarkedsintegrasjon

Arbeidsmarkedsintegrasjon er summen av innpendling som andel av arbeidsplasser og utpendling som andel av sysselsatte. Arbeidsmarkedsintegrasjon kan også tolkes som pendlingsmuligheter. Arbeidsmarkedsintegrasjon er et begrep som Telemarksforskning har introdusert, og som har stor strategisk betydning for regional utvikling.

Hordalandsregioner som Øygarden og Sotra, Bjørnefjorden og Osterfjorden har høy arbeidsmarkedsintegrasjon. Ingen av regionene i Sogn og Fjordane har imidlertid spesielt høy arbeidsmarkedsintegrasjon. HAFS er den regionen som har høyest arbeidsmarkedsintegrasjon i fylket, og er nummer 23 i landet. HAFS er den eneste som har over middels arbeidsmarkedsintegrasjon av de 83 regionene i landet.

Sunnfjord har nesten middels arbeidsmarkedsintegrasjon, mens Nordfjord og Sogn har lav arbeidsmarkedsintegrasjon.

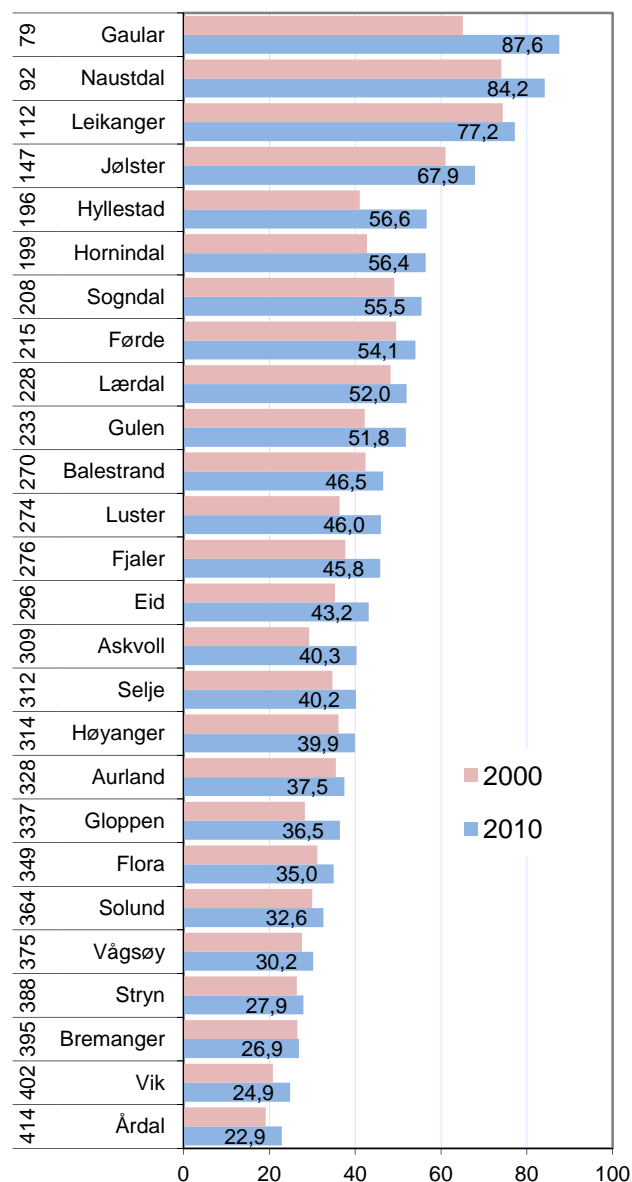
Figur 20: Arbeidsmarkedsintegrasjon i regionene i Sogn og Fjordane og Hordaland i 2000 og 2010. Til venstre vises rangering blant landets 83 regioner i 2010.

Arbeidsmarkedsintegrasjon i kommunene

Det er store variasjoner i arbeidsmarkedsintegrasjonen i kommunene i Sogn og Fjordane.

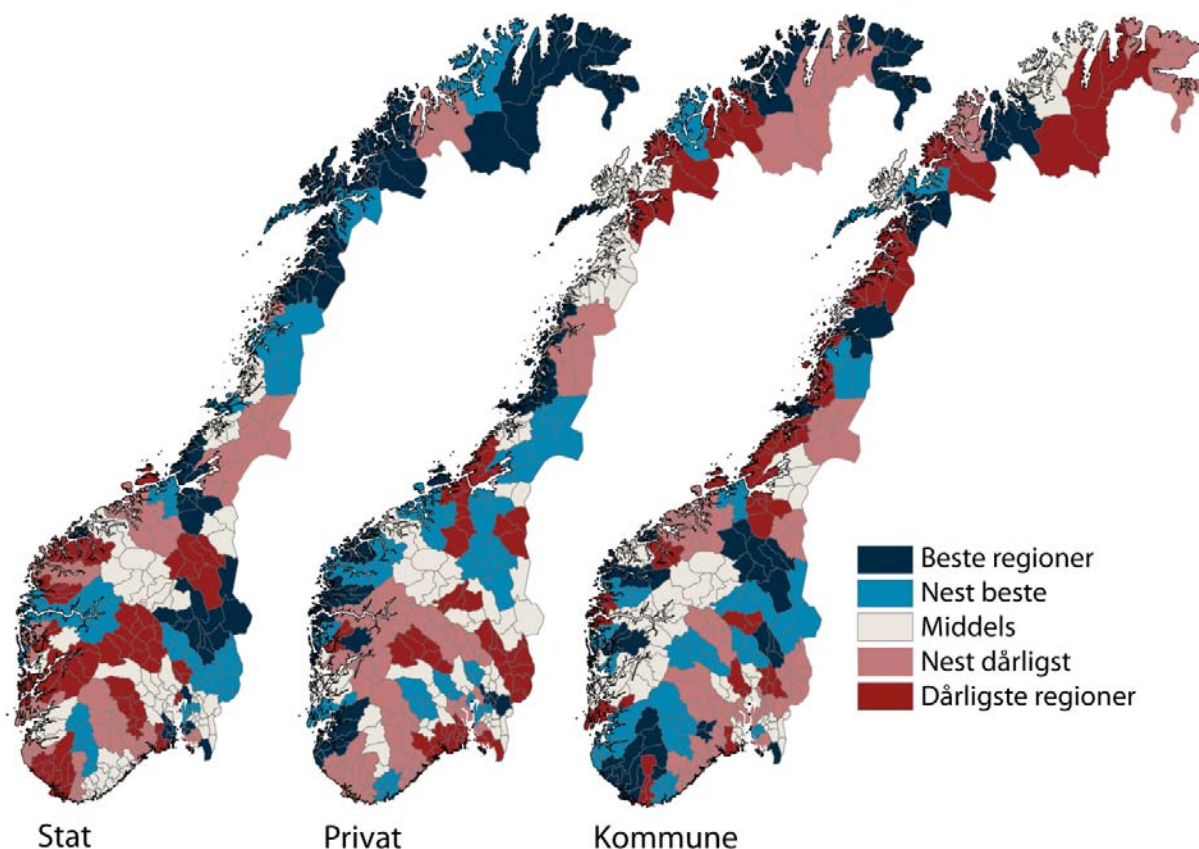
Gaular er den kommunen som har høyest arbeidsmarkedsintegrasjon i Sogn og Fjordane i 2010. Naustdal kommer på andreplass i fylket. I disse to kommunene utgjør summen av innpendling som andel av arbeidsplasser og utpendling som andel av sysselsatte over 80 prosent. Begge er blant de 100 kommunene i landet med høyest arbeidsmarkedsintegrasjon.

I Sogn og Fjordane er det også mange kommuner som har lav arbeidsmarkedsintegrasjon. Årdal, Vik, Bremanger og Stryn er blant de 50 kommunene i landet med lavest arbeidsmarkedsintegrasjon. I disse fire kommunene utgjør summen av innpendling som andel av arbeidsplasser og utpendling som andel av sysselsatte under 30 prosent.

Figur 21: Arbeidsmarkedsintegrasjon i kommunene i Sogn og Fjordane i 2000 og 2010. Til venstre vises rangering blant landets 430 kommuner i 2010.

2.2 Trender: Vekstbidrag fra ulike sektorer

Figur 22: Vekstbidrag i form av endring i antall arbeidsplasser i prosentpoeng av samlet sysselsetting i årene 2009 og 2010. De 83 regionene er rangert i forhold til hverandre i kartene slik at de danner fem grupper.

I kartene over har vi sett på vekstbidrag til sysselsettingen fra de ulike sektorene statlig sektor, privat sektor og kommunal sektor i 2009 og 2010. Fylkeskommunale arbeidsplasser er ikke med, ettersom disse har bidratt svært lite. I disse to årene har antall arbeidsplasser i privat sektor bidratt med en nedgang på 1,7 prosent av sysselsettingen i Norge, statlig sektor med en vekst på 0,5 prosent og kommunal sektor med en vekst på 0,8 prosent. I kartene er det de relative forskjellene mellom regionene for hver sektor som er markert.

Det er regioner på Vestlandet og i nord som har hatt best utvikling i privat sektor. Hitra/Frøya og Ryfylke har hatt sterkest vekst i næringslivet de siste to årene. Mange distriktsregioner har hatt en relativt god utvikling i næringslivet etter finanskrisen, blant dem mange fiskeriregioner.

Veksten i kommunesektoren er ganske jevnt spredt mellom landsdelene. Mange distriktsregioner fikk sterk vekst. Det er litt pussig at

mange regioner med svak befolkningsvekst har høy vekst i kommunale arbeidsplasser, mens noen regioner med høy befolkningsvekst har lav vekst. En skulle kanskje tro at antall arbeidsplasser i kommunesektoren var sterkt knyttet til befolkningsutviklingen.

Vestlandet er tapere når det gjelder statlig sektor. Her er det regioner på Østlandet, Trondheimsregionen og mange regioner i nord som har fått vekstimpulser. Det har blitt 12 672 flere statlige arbeidsplasser de siste to årene. 4078 av disse havnet i Oslo, mens Trondheimsregionen fikk en økning på 1124 arbeidsplasser. Over 40 prosent av de nye statlige arbeidsplassene kom altså i Oslo og Trondheim. Statlig sektor har dermed bidratt til å forsterke sentraliseringen de siste to årene, med unntak av i de nordligste fylkene, der mange distriktsregioner har fått drahjelp fra veksten i statlig sektor.

3. Utdanningsnivå

Utdanningsnivå i befolkning og arbeidsliv er et tema som opptar mange i forbindelse med regional utvikling. Utdanningsnivået i befolkningen varierer mye mellom ulike steder i Norge. I dette kapitlet skal vi først beskrive disse variasjonene. Deretter skal vi se på utdanningsnivået i arbeidsmarkedet, spesielt i privat sektor.

En enkel måte å beskrive utdanningsnivået på, er å fordele befolkningen etter tre nivåer av utdanning: Grunnskole, videregående skole og høgskole/universitet.

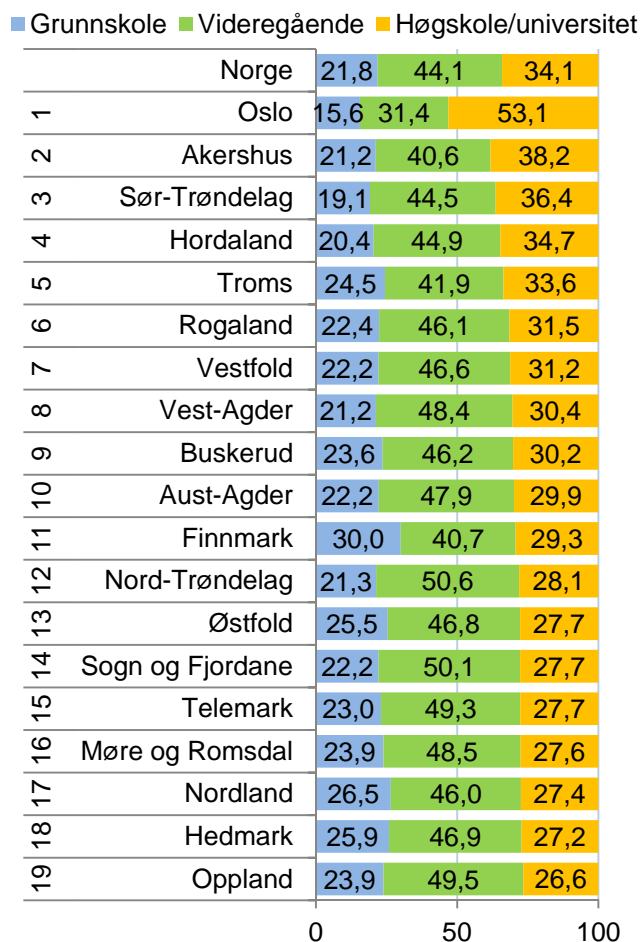
I figur 23 ser vi hvordan befolkningen i fylkene er fordelt med hensyn til disse tre nivåene av formell utdanning. Da har vi fordelt den sysselsatte delen av befolkningen etter utdanningsnivået.

Oslo har den klart høyeste andelen høyere utdannede av fylkene. Hele 53,1 prosent av den sysselsatte befolkningen i Oslo har minst tre års utdanning på høgskole eller universitet. Oslo skiller seg ganske mye ut fra de andre fylkene og fra landsgjennomsnittet på 34,1 prosent.

Akershus, Sør-Trøndelag og Hordaland kommer på de neste plassene. I Hordaland har 34,7 prosent av den sysselsatte befolkningen minst tre års utdanning fra høgskole eller universitet.

Hedmark og Oppland har lavest andel høyere utdannede av alle fylkene.

Sogn og Fjordane er nummer 14 av de 19 fylkene når vi rangerer fylkene etter andel med høyere utdanning. 27,7 prosent av den sysselsatte befolkningen i Sogn og Fjordane har høyere utdanning, mot 34,1 prosent på landsbasis. Dette er likt som Østfold og Telemark.

Figur 23: Andelen av den sysselsatte befolkningen i fylkene med ulik grad av utdanning i 2010. Øverst ser vi tallene for hele landet.

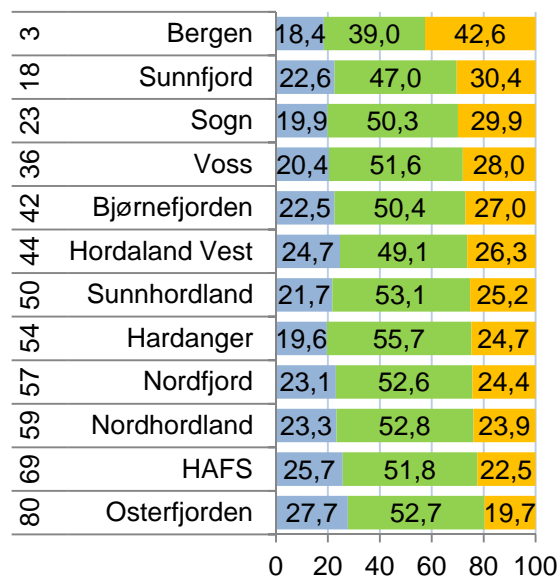
Utdanningsnivå i regionene

Bergen har tredje høyest andel med høyt utdannede i befolkningen av alle regionene i landet. I Bergen hadde 42,6 prosent av den sysselsatte befolkningen høyere utdanning I 2010. Ingen andre regioner i Hordaland og Sogn og Fjordane er i nærheten av å ha like høyt utdanningsnivå.

Både Sunnfjord og Sogn har imidlertid en høy andel høyt utdannede når vi sammenlikner med andre regioner. Sunnfjord har nest høyest andel høyt utdannede av regionene i de to fylkene. Her har 30,4 prosent av den sysselsatte befolkningen høyere utdanning. Dette er 18. høyest av alle regionene i landet. I Sogn har 29,9 prosent av den sysselsatte befolkningen høyere utdanning, noe som plasserer dem på 23. plass i landssammenheng.

Nordfjord og HAFS har under middels andel høyt utdannede blant de 83 regionene i landet. I Nordfjord har 24,4 prosent av den sysselsatte befolkningen høyere utdanning, og er nummer 59 i landet. I HAFS har 22,5 prosent høyere utdanning, og er nummer 69 i landet.

■ Grunnskole ■ Videregående ■ Høgskole/universitet

Figur 24: Andel av sysselsatt befolkning med ulik grad av utdanning i regionene i Hordaland og Sogn og Fjordane i 2010. Rangering blant de 83 regionene i landet til venstre.

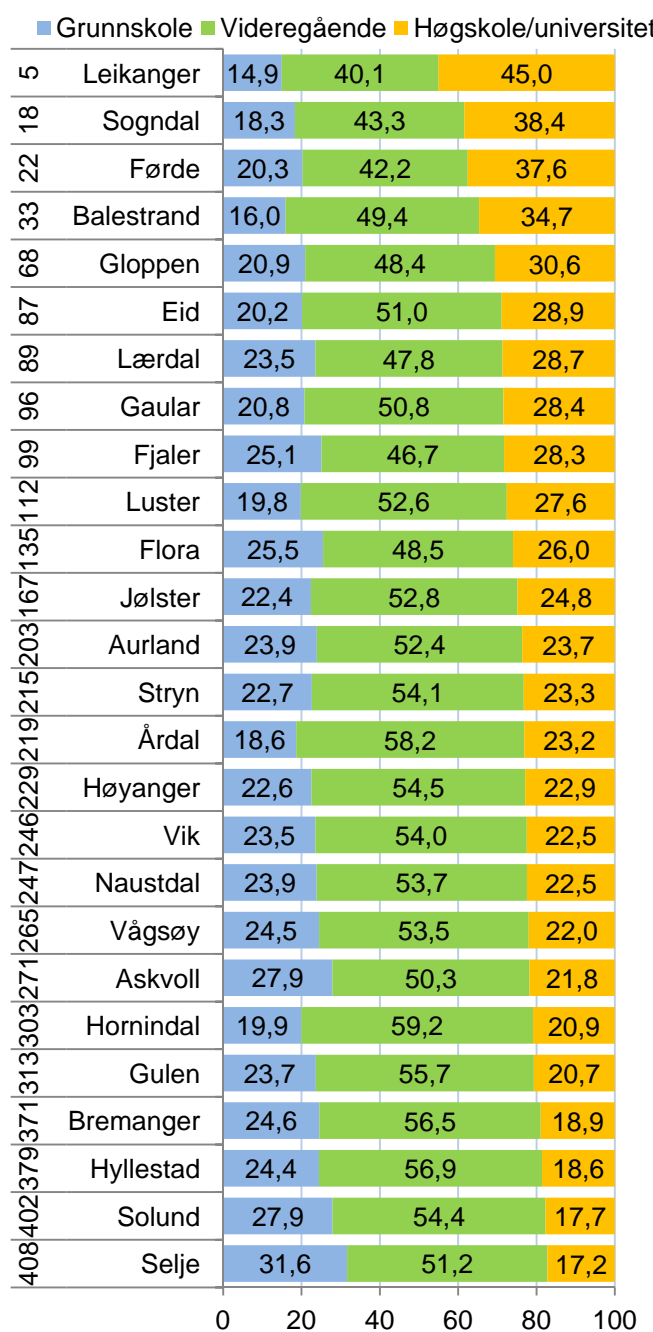
Utdanningsnivå i kommunene

Vi kan i figur 25 se at en rekke kommuner i Sogn og Fjordane har en høy andel høyt utdannede.

Leikanger har den høyeste andelen høyt utdannede i fylket, og er nummer fem i landet. I Leikanger har 45 prosent av den sysselsatte befolkningen høyere utdanning. Dette er høyt over landsgjennomsnittet på 34,1 prosent.

Også Sogndal, Førde og Balestrand har en andel høyt utdannede som er over landsgjennomsnittet.

Det er samtidig mange kommuner der en lav andel av den sysselsatte befolkningen har høyere utdanning. I Selje og Solund har under 18 prosent høyere utdanning. De to kommunene er dermed blant de 30 kommunene i landet med lavest utdanningsnivå.

Figur 25: Andel av sysselsatt befolkning med ulik grad av utdanning i kommunene i Sogn og Fjordane i 2010. Ranging blant de 430 kommunene i landet til venstre.

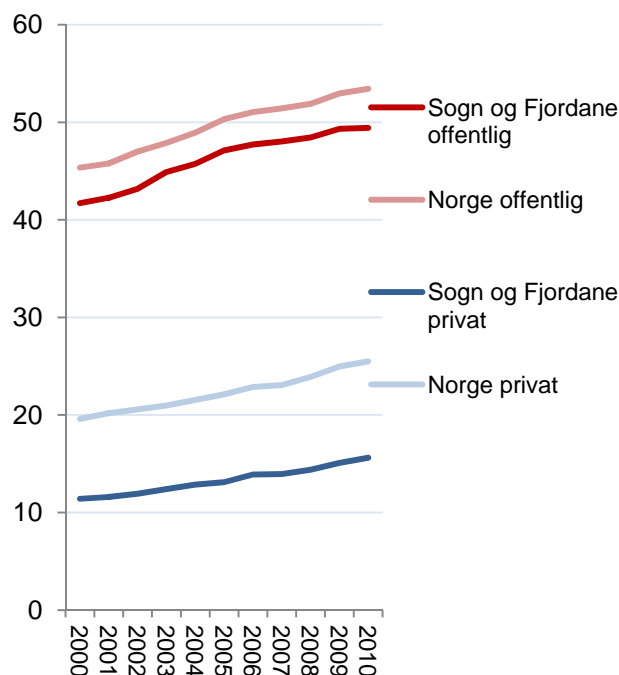
3.1 Utdanningsnivå i næringslivet

Utdanningsnivået i næringslivet er av spesiell interesse, ettersom utdanningsnivået kan ha betydning for innovasjonsevne og vekstkraft i næringslivet.

Utdanningsnivået i næringslivet er generelt lavere enn utdanningsnivået i offentlig sektor. I offentlig sektor i Norge hadde 53,4 prosent av de ansatte høyere utdanning i 2010. Det er spesielt i staten at utdanningsnivået er høyt. I privat sektor var andelen med høyere utdanning 25,5 prosent.

Andel høyere utdannede har økt jevnt, både i privat og offentlig sektor, siden 2000.

I Sogn og Fjordane er andel med høyere utdanning i både privat og offentlig sektor lavere enn nivået på landsbasis. Spesielt er det stor forskjell mellom utdanningsnivået i næringslivet i Sogn og Fjordane og landsgjennomsnittet.

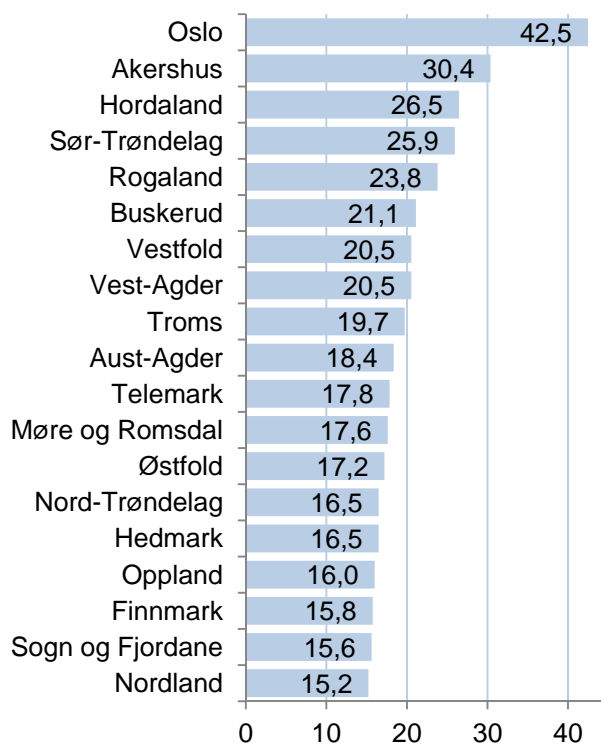

Figur 26: Andel ansatte med høyere utdanning i privat og offentlig sektor i Sogn og Fjordane og Norge i perioden 2000-2010.

Forskjeller mellom fylkene

Oslo har mye høyere andel utdannet personell i næringslivet enn de andre fylkene. Hele 42,5 prosent av de ansatte i næringslivet i Oslo har høyere utdanning. Akershus er nummer to, med en utdanningsandel på 30,4 prosent.

Næringslivet i Sogn og Fjordane har nest laveste andel med høyere utdanning i landet. Bare 15,6 prosent av de sysselsatte i næringslivet har høyere utdanning. Kun Nordland har lavere andel med høyere utdanning i næringslivet.

Figur 27: Andel ansatte med høyere utdanning i næringslivet i fylkene i 2010.

Næringslivet i regionene

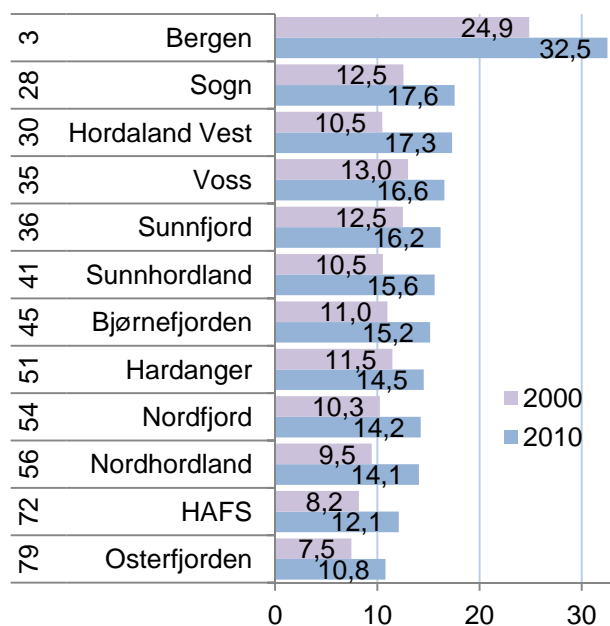
Andel arbeidstakere med høyere utdanning i næringslivet i regionene i regionene i Hordaland og Sogn og Fjordane er vist i figur 28.

Bergen har suverent høyest andel høyere utdannede i næringslivet av alle regionene i de to fylkene. I 2010 hadde 32,5 prosent i næringslivet i Bergen høyere utdanning. Kun to regioner i landet hadde et høyere utdannet næringsliv i 2010.

Sogn har nest høyest andel høyere utdannede i næringslivet i de to fylkene, og er nummer 28 i landet. 17,3 prosent av de ansatte i næringslivet hadde høyere utdanning. Andelen med høyere utdanning har økt ganske mye mellom 2000 og 2010.

I Sunnfjord hadde 16,2 prosent av de ansatte i næringslivet høyere utdanning i 2010, og er på 36. plass i landet.

Nordfjord hadde litt under middels andel høyere utdannede i næringslivet, mens næringslivet i HAFS hadde ganske lav andel med høyere utdanning.

Figur 28: Andel ansatte med høyere utdanning i næringslivet i regionene i Hordaland og Sogn og Fjordane. Rangeringsnummer blant de 83 regionene i landet til venstre.

Kommunene

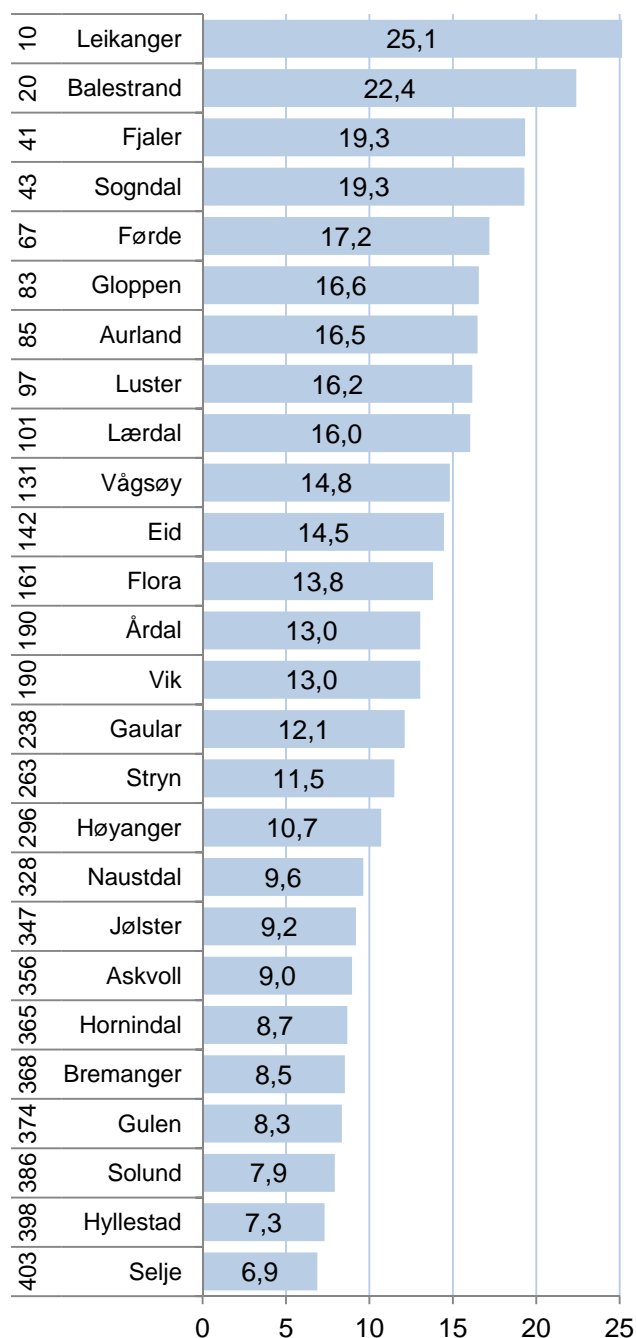
I figur 29 er andel arbeidstakere med høyere utdanning i næringslivet i kommunene i Sogn og Fjordane vist.

Leikanger har høyest andel høyt utdannede i næringslivet i Sogn og Fjordane, noe som er i tråd med det høye kompetansenivået i befolkningen. Næringslivet i Leikanger har tiende høyeste andel høyt utdannede i landet. 25,1 prosent i næringslivet har høyere utdanning.

Også i Balestrand er det en høy andel høyt utdannede i næringslivet. Her har 22,4 prosent høyere utdanning, noe som rangerer kommunen som nummer 20 i landet.

Videre er Fjaler på 41. plass og Sogndal på 43. plass i landet når det gjelder andel ansatte med høyere utdanning i næringslivet.

Mange kommuner i Sogn og Fjordane har lav andel høyere utdannede i næringslivet. I Selje har kun 6,9 prosent av de ansatte i næringslivet høyere utdanning.

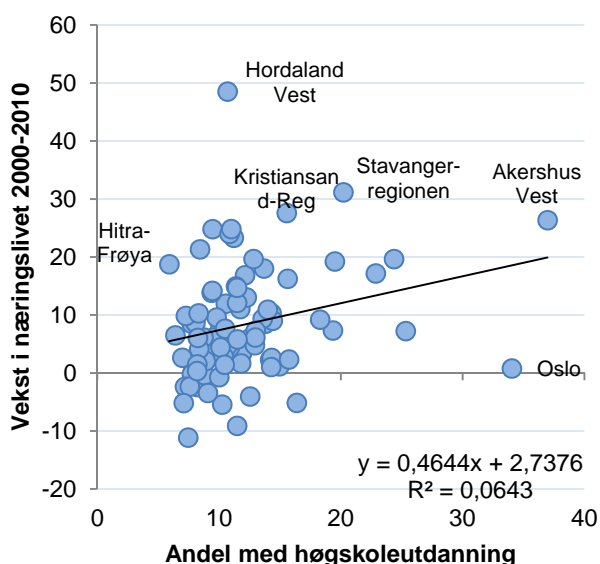

Figur 29: Andel ansatte med høyere utdanning i næringslivet i kommunene i Sogn og Fjordane i 2010. Rangeringsnummer blant de 430 kommunene i landet til venstre.

3.2 Utdanningsnivå og regional utvikling

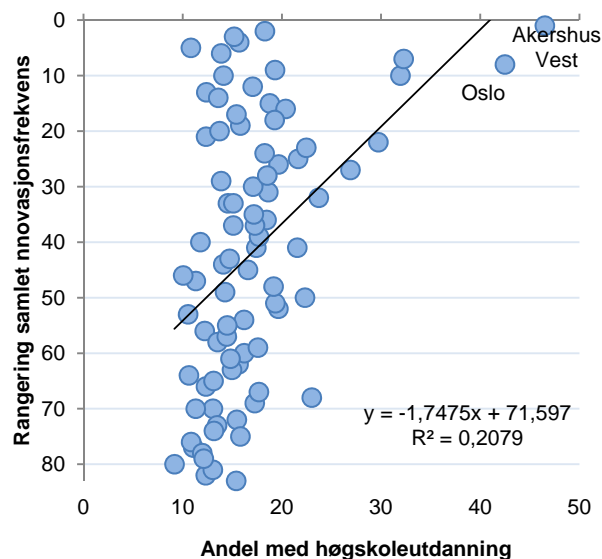
Det er to argumenter for at et høyt utdanningsnivå i næringslivet vil stimulere regional utvikling gjennom økonomisk vekst. For det første pekes det ofte på at Norge som et høykostland har best vekstbetingelser i kompetanseintensive næringer. Dermed vil regioner med et høyt utdanningsnivå få bedre vekst enn regioner med et lavt utdanningsnivå i næringslivet. De sistnevnte vil stå overfor en stadig sterkere konkurranse fra utlandet. Et annet argument er at næringsliv med et høyt utdanningsnivå er mer innovativt og dermed bedre rustet for vekst.

Vi kan se på den direkte sammenhengen mellom utdanningsnivået og vekst i regionenes næringsliv i norske regioner.

Figur 30: Sammenhengen mellom utdanningsnivå i næringslivet i 2000 og vekst i næringslivet fra 2000 til 2010 i de 83 politiske regionene i Norge.

Som vi kan se av figur 30, er det en positiv, men ganske svak, sammenheng mellom utdanningsnivå og vekst i næringslivet. En region som Hitra/Frøya var blant regionene med lavest utdanningsnivå, men har likevel hatt sterk vekst, mens Oslo har hatt svært lav vekst, til tross for nest høyest utdanningsnivå. Høyt utdanningsnivå i en region kan tenkes å gi bedre vekstbetingelser, men sammenhengene synes ikke å være sterke.

Figur 31: Sammenhengen mellom utdanningsnivå i næringslivet i 2010 og regionenes rangering iht. samlet innovasjonsfrekvens i de 83 politiske regionene i Norge.

I figur 31 ser vi at utdanningsnivået og næringslivets innovasjon har en positiv sammenheng. Denne sammenhengen synes å være tydeligere enn for vekst.

Utdanningsnivået har en spesielt sterk sammenheng med regionenes størrelse. Urbane og folkerike regioner har klart høyest utdanningsnivå i næringslivet. Disse regionene har også best betingelser for både vekst og innovasjon. Dermed er det ikke lett å avdekke hvordan utdanningsnivå, vekst og innovasjon egentlig henger sammen med slike enkle analyser.

Utdanningsnivået avspeiler direkte behovene i arbeidsmarkedet. Dermed kan en bare få økt utdanningsnivå gjennom at næringslivet får flere stillinger hvor det kreves utdanning, eller reduserer antall stillinger hvor utdanning ikke er påkrevet. Behovet for utdanning er svært bransjeavhengig. F. eks. er reiseliv en bransje med lite behov for utdannede, men det er en høy andel utdannede innenfor forretningsmessig tjenesteyting.

I den grad at høyt utdanningsnivå bedrer betingelsene for vekst, er det uklart hvordan regioner kan sette inn tiltak for å øke utdanningsnivået. De fleste regioner vil ønske vekst i arbeidsplasser uansett utdanningsnivå.

4. NæringsNM

NæringsNM er utviklet for å måle hvordan næringslivet presterer i ulike områder i Norge. For å måle næringsutviklingen i en kommune, ser vi på fire mål: Nyetableringer, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse¹.

NæringsNM	Nyetableringer	1. Etableringsfrekvens: Antall nyregistrerte foretak som andel av eksisterende foretak i begynnelsen av året 2. Bransjejustert etableringsfrekvens: Basert på etableringsfrekvens, justert for effekten av bransjestrukturen 3. Vekst i antall foretak: Etableringsfrekvensen fratrukket nedlagte foretak
	Lønnsomhet	4. Andel foretak med positivt resultat før skatt 5. Bransjejustert lønnsomhet: Andel foretak med positivt resultat før skatt, justert for effekten av bransjestrukturen 6. Andel foretak med positiv egenkapital
	Vekst	7. Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen (KPI) 8. Andel foretak med realvekst justert for effekten av bransjestrukturen 9. Andel foretak med vekst i verdiskaping
	Næringslivets størrelse	10. Antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen

Nyetableringer i regioner og kommuner blir målt med tre indikatorer. Den første, etableringsfrekvens, måler antall nyregistrerte foretak i forhold til eksisterende antall foretak i begynnelsen av året. Bransjejustert etableringsfrekvens er etableringsfrekvensen fratrukket virkningen av bransjestrukturen i regioner og kommuner. Denne indikatoren viser om regionen har få eller mange etableringer når vi tar hensyn til at etableringsfrekvensen varierer mye mellom ulike bransjer. Den tredje indikatoren er vekst i antall foretak. Dette vil være etableringsfrekvensen fratrukket frekvensen av nedlagte foretak.

Lønnsomheten i regionenes næringsliv blir målt med tre indikatorer. Den første er andel foretak med positivt resultat før skatt. I tillegg har vi målt andel lønnsomme foretak justert for bransjestrukturen. Den tredje indikatoren er andel foretak med positiv egenkapital.

Vekst i regionene er målt med andel foretak med omsetningsvekst større enn prisstigningen. Også her har vi en andre indikator som justerer for bransjestruktur. Den tredje indikatoren er andel foretak med vekst i verdiskaping.

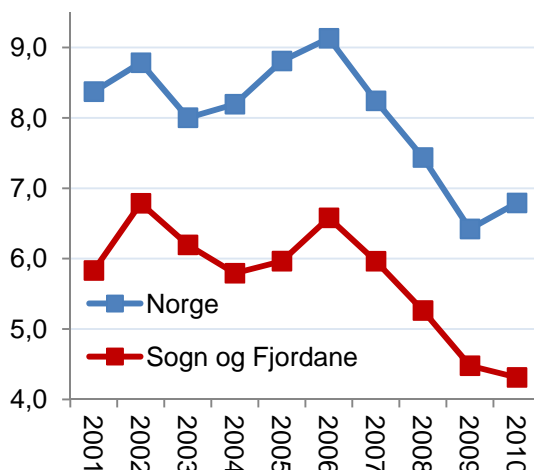
Indikatoren ”næringslivets størrelse” er antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen.

For hver indikator rangeres regioner og kommuner. Rangeringsnumrene legges så sammen innenfor hver gruppe.

Til slutt summeres rangeringsnumrene for de fire indeksene nyetablering, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse. Den regionen og kommunen som har lavest sum, kommer ut som vinner av årets NæringsNM.

4.1 Nyetableringer

For å sammenlikne etableringsaktiviteten mellom ulike områder, bruker vi tre ulike indikatorer. *Etableringsfrekvensen* er antall nyregistrerte foretak i ett år i prosent av eksisterende foretak i begynnelsen av samme år. *Bransjustert etableringsfrekvens* er et mål for hvor mange nyetableringer det er når vi justerer for effekten av bransjestrukturen. Den siste indikatoren for etableringer er *vekst i antall foretak*, som er etableringsfrekvensen fratrukket andelen som legges ned.

Figur 32: Etableringsfrekvens i Sogn og Fjordane og Norge i perioden 2001-2010.

Etableringsfrekvens i Sogn og Fjordane

I figur 32 ser vi hvordan etableringsfrekvensen i Sogn og Fjordane og Norge har beveget seg siden 2001.

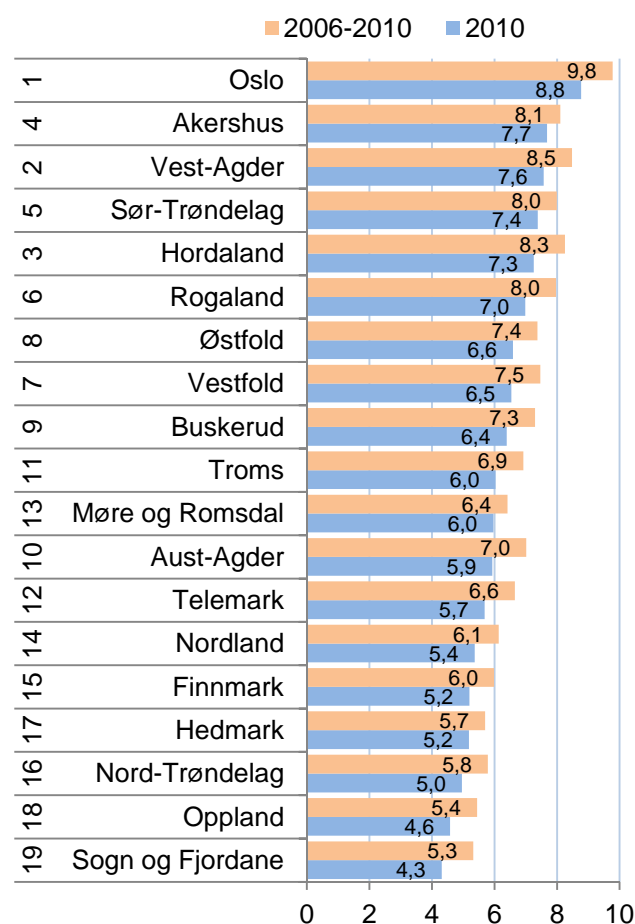
Etableringsfrekvensen i Norge sank mye fra 2006 til 2009. I 2010 har etableringsfrekvensen blitt litt høyere, men er fremdeles på et lavt nivå i forhold til tidligere.

Etableringsfrekvensen i Sogn og Fjordane har alltid ligget et stykke under etableringsfrekvensen på landsbasis. I 2010 sank etableringsfrekvensen i Sogn og Fjordane mens etableringsfrekvensen på landsbasis økte.

Etableringsfrekvens i fylkene

I figur 33 er etableringsfrekvensen for alle fylkene i 2010 samt gjennomsnitt for siste fem år vist. Det er ganske stor stabilitet i rekkefølgen mellom fylkene når det gjelder etableringsfrekvens. Oslo er alltid på topp. I 2010 er Akershus, Vest-Agder og Sør-Trøndelag på de neste plassene.

Sogn og Fjordane er sist av fylkene for etableringsfrekvensen i 2010, og er også sist når det gjelder etableringsfrekvens for de siste fem årene.

Figur 33: Etableringsfrekvens i fylkene i 2010 og gjennomsnitt for siste fem år. Tallene til venstre er rangering for etableringsfrekvensen siste fem år.

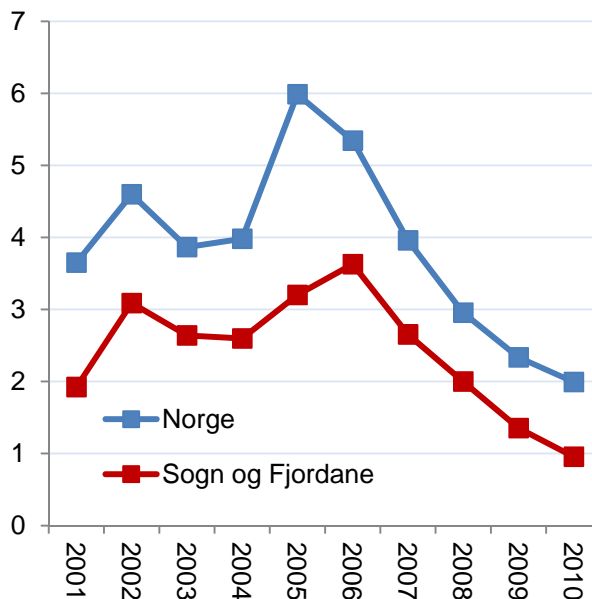
Vekst i antall foretak

I figur 34 ser vi utviklingen i vekst i antall foretak. Det er det samme som etableringsfrekvensen fratrukket nedleggingsraten.

Veksten i antall foretak i Norge var på det høyeste nivået i 2005, og har deretter sunket hvert år. Fra 2001 til 2006 var det høyere vekst i antall foretak enn veksten i økonomien skulle tilsi. Kanskje skyldes noe av veksten f. eks. at mange etablerte foretak for å få registrert domene på Internett?

Det tilsynelatende lave nivået på veksten i antall foretak de to siste årene er kanskje en normalisering til et mer naturlig nivå.

Sogn og Fjordane har hatt lavere vekst i antall foretak enn veksten på landsbasis i alle årene etter 2000.

Figur 34: Årlig vekst i antall foretak i Sogn og Fjordane og Norge i perioden 2001-2010.

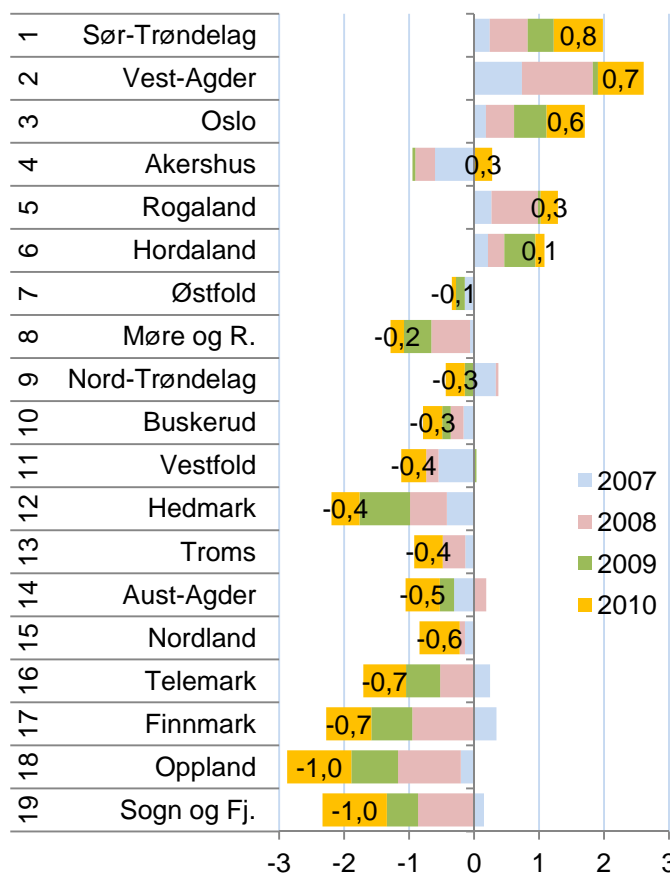
Bransjejustert etableringsfrekvens

Det er store variasjoner i etableringsfrekvens mellom ulike bransjer. Områder som har en stor andel av næringslivet i bransjer med høy etableringsfrekvens, vil automatisk få en høyere etableringsfrekvens enn områder med mange foretak i bransjer med lav etableringsfrekvens.

Vi beregner den bransjejusterte etableringsfrekvensen som avstanden mellom faktisk og forventet etableringsfrekvens, gitt bransjestrukturen. Det gir en indikator som ikke favoriserer steder med gunstig næringsstruktur.

Sogn og Fjordane er helt nede på sisteplass i 2010. Etableringsfrekvensen i Sogn og Fjordane var 1,0 prosent lavere enn bransjestrukturen tilsier.

Fylker som Vest-Agder, Sør-Trøndelag, Oslo, Rogaland og Hordaland har hatt høyest bransjejustert etableringsfrekvens de siste fire årene. I 2010 hadde også Akershus høy bransjejustert etableringsfrekvens. Dette er fylker med høy befolkningsvekst. Fylker med vekst i befolkning har bedre bransjejustert etableringsfrekvens enn fylker med nedgang i folketallet.

Figur 35: Bransjejustert etableringsfrekvens for fylkene i 2007, 2008, 2009 og 2010. Fylkene er rangert etter bransjejustert etableringsfrekvens for 2010.

Etableringer i regionene

For å oppsummere resultatene har vi laget en etableringsindeks, der vi har satt de tre delindikatorene sammen til en samlet etableringsindeks. Vi har summert rangeringsnumrene for å komme fram til de regionene som er best samlet sett når det gjelder etableringsfrekvens, vekst i antall foretak og bransjejustert etableringsfrekvens.

Bergen er best av regionene på Vestlandet, fulgt av Stavangerregionen.

Sogn ble best av regionene i Sogn og Fjordane i 2010, og ble rangert som nummer 47 av 83 regioner.

Nordfjord ble nummer 61, mens HAFS ble nummer 71.

Sunnfjord gjorde det overraskende dårlig, og ble bare nummer 76. Dermed ble Sunnfjord en av de ti dårligste regionene i landet på etableringsindeksen for 2010.

Regionenes utvikling på etableringsindeksen

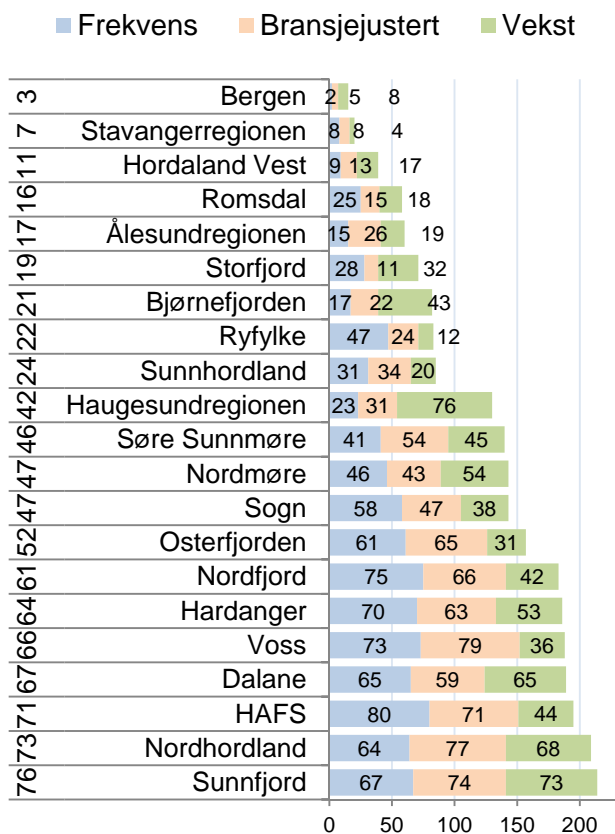
I figur 37 ser vi regionenes utvikling på etableringsindeksenⁱⁱ.

Sunnfjord har over tid vært den beste etableringsregionen i Sogn og Fjordane. 76. plassen til Sunnfjord i 2010 er den svakeste plasseringen noensinne.

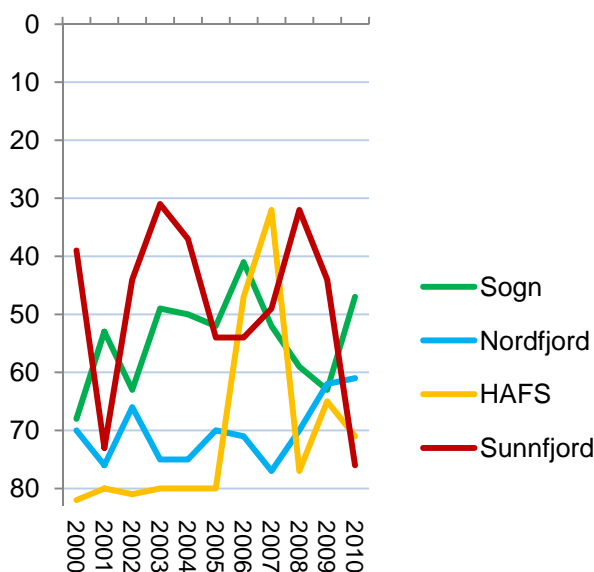
Sogn har en 41. plass fra 2006 som beste resultat. 47. plassen i 2010 er det nest beste resultatet.

Nordfjord har mange svært svake resultat på etableringsindeksen. 61. plassen i 2010 er faktisk den beste rangeringen til Nordfjord.

HAFS har også mange svært dårlige plasseringer, unntatt i 2006 og 2007.

Figur 36: Etableringsindeksen for regionene på Vestlandet. Rangeringer blant de 83 regionene i landet med hensyn til de tre ulike etableringsindikatorene er vist i figuren og rangering for den samlede etableringsindeksen i 2010 er vist til venstre.

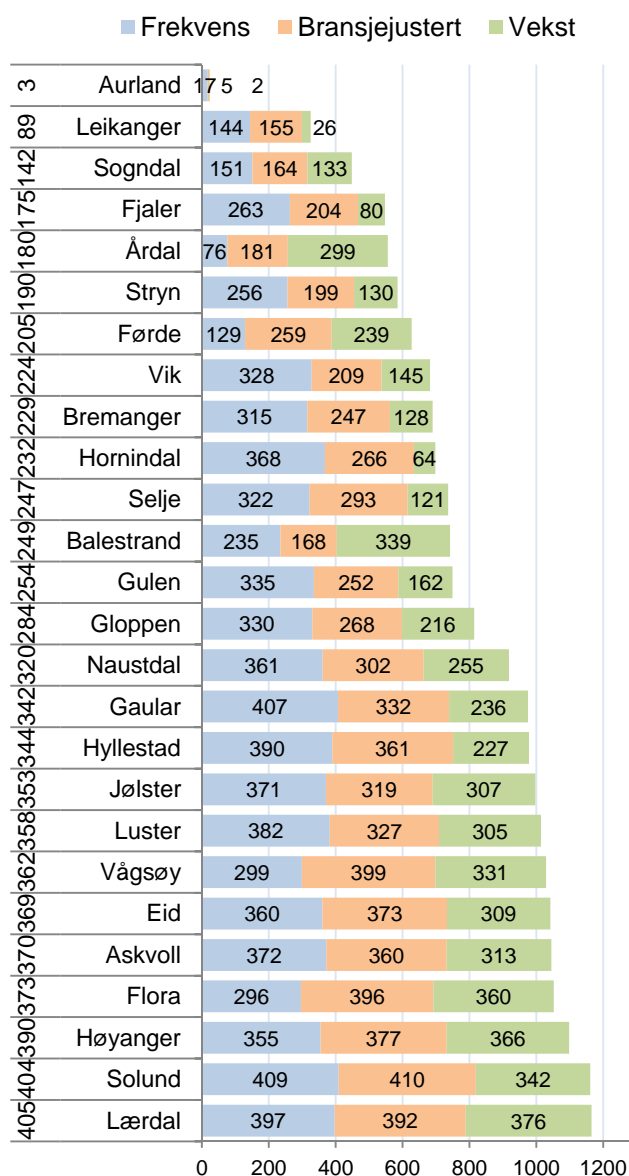
Figur 37: Regionene i Sogn og Fjordane, utvikling på etableringsindeksen i perioden 2000-2010.

Etableringsindeksen for kommunene

Aurland fikk et oppsiktsvekkende godt resultat på etableringsindeksen for 2010, og ble tredje beste kommune i landet. Aurland har imidlertid ganske få foretak. Det gjør at statistikken blir usikker. Aurland har aldri hatt slike resultater tidligere heller. Det gjør at en må ta disse resultatene med en klype salt.

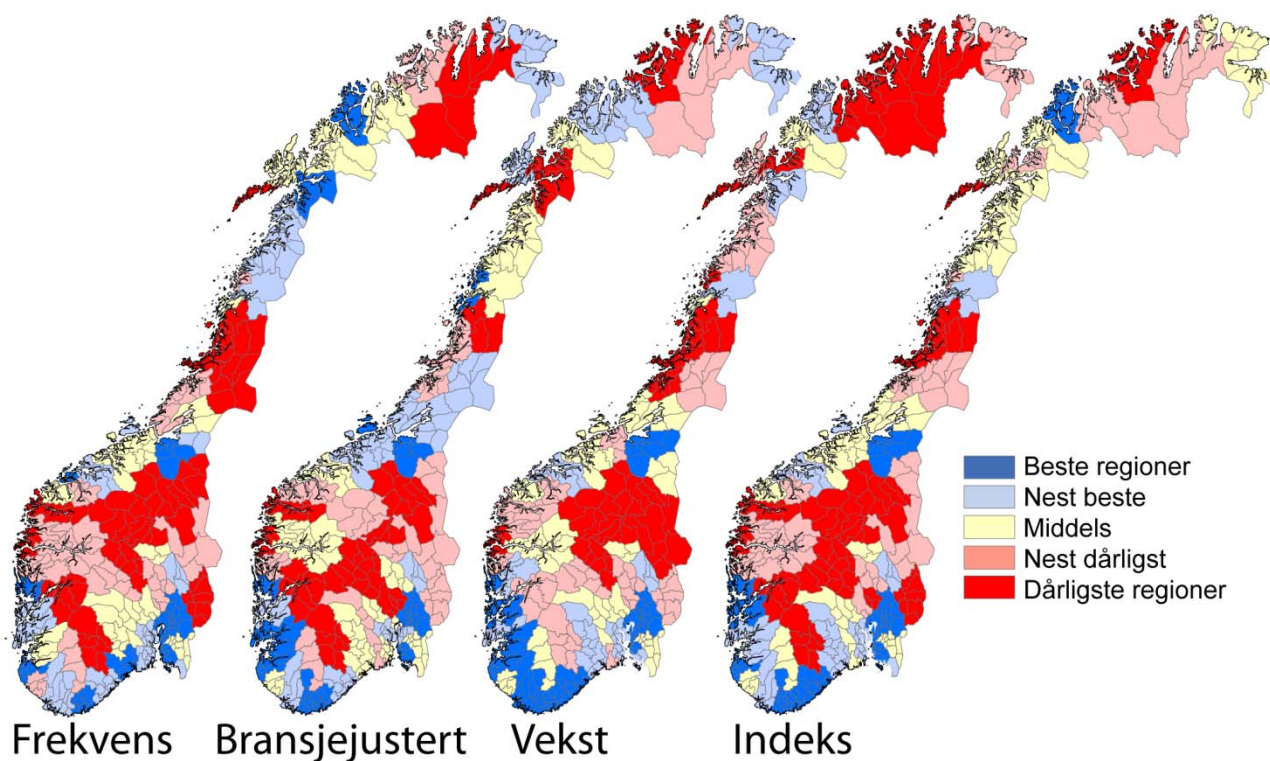
Leikanger og Sogndal er nummer to og tre i fylket.

Flora og Førde har vært kommuner som har gjort det ganske bra tidligere. Dette er også de største kommunene målt i antall registrerte foretak. Både Førde og Flora gjør det langt svakere enn vanlig i 2010, og bidrar mye til at hele fylket får et svakt resultat.

Figur 38: Etableringsindeksen for kommunene i Sogn og Fjordane. Rangering blant de 430 kommunene i landet med hensyn til de tre ulike etableringsindikatorer er vist i figuren og rangering for den samlede etableringsindeksen i 2010 er vist til venstre.

Regionale mønstre

Figur 39: Etableringsaktiviteten i regionene i årene 2008-2010.

De tre ulike indikatorene for etablering viser i stor grad det samme mønsteret, men med noen nyanser.

Etableringsfrekvensen er høyest i regionene som enten har en større by som kjerne, eller som ligger tett opp til en større by. Oslo, Bergen og Trondheimsregionen har høyest etableringsfrekvens av regionene.

Bransjejustert etableringsfrekvens viser et litt annet mønster. Nå er det Trondheimsregionen, Kristiansandregionen og Hordaland Vest som er de tre beste regionene. Fremdeles er det mange byregioner blant de med høyest frekvens, men nå er det også noen distriktsregioner som blander seg inn i den beste kategorien. Dette er regioner som Hittera/Frøya, Ytre Helgeland, HALD og Ryfylke.

Regioner med høyest vekst i antall foretak består også for det meste av byregioner. Nå er det Kristiansandregionen, Akershus Vest og Trondheimsregionen som er høyest rangert. Ryfylke, Sunnhordland og Lister er litt utypiske regioner som kommer med blant de beste.

Alle de tre etableringsindikatorene har det til felles at de har en sterk positiv sammenheng med regio-

nens befolkningsstørrelse og regionens befolkningsvekst. Det er spesielt etableringsfrekvensen som i stor grad blir bestemt av befolkningsstørrelse og vekst. Befolkningstette områder har en bransjestruktur med mye tjenesteytende næringer. Dette er næringer med høy etableringsfrekvens. Dette gjør at byer automatisk får en høyere etableringsfrekvens enn distriktene.

Når vi bransjejusterer etableringsfrekvensen, blir effekten av bransjestrukturen nøytralisert. Da er ikke befolkningsstørrelsen lenger signifikant. Befolkningsveksten betyr imidlertid mye for den bransjejusterte etableringsfrekvensen.

For veksten i antall foretak er både befolkningsstørrelse og befolkningsvekst signifikante. Befolkningsveksten betyr imidlertid mer enn størrelsen.

De stabile mønstrene mellom befolkningsstørrelse, befolkningsvekst og etableringsfrekvens tyder på at høy etableringsaktivitet er et resultat av vekst. Vi får høy etableringsaktivitet i vekstregioner. I mindre grad ser det ut til at høy etableringsaktivitet skaper vekst. Det er også vanskelig å påvise at steder som har satset mye på nyetablering faktisk påvirker etableringsaktiviteten målbart.

4.2 Lønnsomhet

Vi måler lønnsomheten i næringslivet i regionene ved hjelp av tre indikatorer. Den første indikatoren er *andel foretak med positivt resultat før skatt*. Andel lønnsomme foretak varierer mellom bransjer. Den andre indikatoren er derfor *andel foretak med positivt resultat før skatt, justert for bransjestrukturen i regionene*. Den tredje indikatoren er *andel foretak med positiv egenkapital*. Den endelige lønnsomhetsindeksen er basert på regionenes rangering med hensyn til de tre lønnsomhetsindikatorer.

Andel lønnsomme foretak

Andel lønnsomme foretak i Norge falt sterkt fra 2007 til 2008. Nivået i 2008 ble likt med det forrige bunnåret 2001.

I de to siste årene har andel lønnsomme foretak økt igjen, men er fremdeles langt under nivået fra de gode årene 2004-2006.

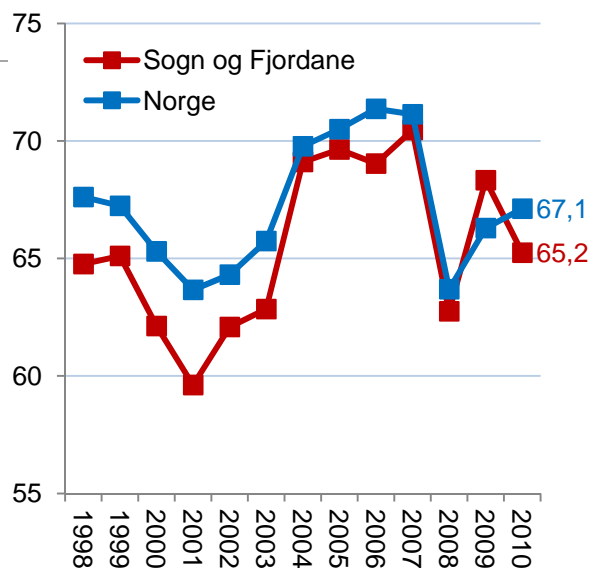
Andel lønnsomme foretak i Sogn og Fjordane har ligget under landsgjennomsnittet i de fleste av årene i perioden 1998-2010. I 2009 var imidlertid lønnsomheten vesentlig høyere enn landsgjennomsnittet. I 2010 var lønnsomheten igjen under snittet. Dette året hadde 65,2 prosent av foretakene i Sogn og Fjordane overskudd, mot 67,1 prosent i Norge.

Lønnsomhet i fylkene

Rogaland hadde den høyeste andelen lønnsomme foretak av alle fylkene i 2010, for åttende år på rad. Deretter kommer Oslo, mens Hordaland var tredje beste fylke.

Finmark hadde vesentlig lavere lønnsomhet enn de andre fylkene.

Sogn og Fjordane ble rangert som nummer 15 av de 19 fylkene for 2010. Ser vi på gjennomsnittlig lønnsomhet de siste fem årene, er Sogn og Fjordane rangert som nummer 12 av fylkene.

Figur 40: Andel foretak med positivt resultat før skatt i Sogn og Fjordane og Norge i perioden 1998-2010.

1	Rogaland	68,8
5	Oslo	68,5
4	Hordaland	68,3
2	Buskerud	68,2
3	Akershus	67,9
6	Vestfold	67,1
11	Sør-Trøndelag	67,1
9	Østfold	66,8
10	Hedmark	66,2
7	Møre og Romsdal	65,9
8	Oppland	65,9
16	Nord-Trøndelag	65,9
14	Telemark	65,5
17	Nordland	65,3
12	Sogn og Fjordane	65,2
18	Troms	65,0
13	Vest-Agder	64,6
15	Aust-Agder	64,0
19	Finmark	61,8

Figur 41: Andel foretak med positivt resultat før skatt i fylkene i 2010. Rangering blant fylkene for siste fem år er vist helt til venstre.

Lønnsomhetsindeksen for regioner

Lønnsomhetsindeksen er satt sammen av tre indikatorer: Andel foretak med positivt resultat før skatt, bransjejustert andel lønnsomme foretak, og andel foretak med positiv egenkapital.

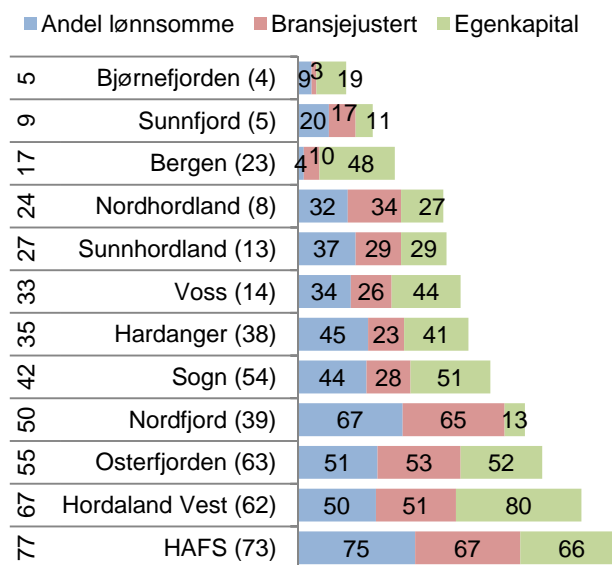
Bjørnefjorden var best på lønnsomhetsindeksen for 2010 av regionene i Hordaland og Sogn og Fjordane, og var nummer fem i landet.

Sunnfjord var nest beste region i de to fylkene, og niende best i landet på lønnsomhetsindeksen for 2010. Sunnfjord gjør det enda bedre for siste femårsperiode, der regionen er nummer fem i landet.

Sogn fikk en plassering akkurat under middels for 2010. For siste fem år er Sogn rangert som nummer 52.

Nordfjord kom ut litt under middels på lønnsomhetsindeksen for 2010, som nummer 50. For siste fem år gjør Nordfjord det litt bedre enn middels med en 39. plass.

HAFS gjør det svakt for både 2010 og siste fem år, der regionen kommer på 77. plass og 73. plass.

Figur 42: Lønnsomhetsindeksen for regionene i Hordaland og Sogn og Fjordane. Tallene i figuren er rangeringsnummer blant de 83 regionene i landet for de tre lønnsomhetsindikatorer, helt til venstre rangeringsnummer for lønnsomhetsindeksen 2010 og i parentes rangering for lønnsomhetsindeksen for 2006-2010.

Lønnsomhetsindeksen for kommuner

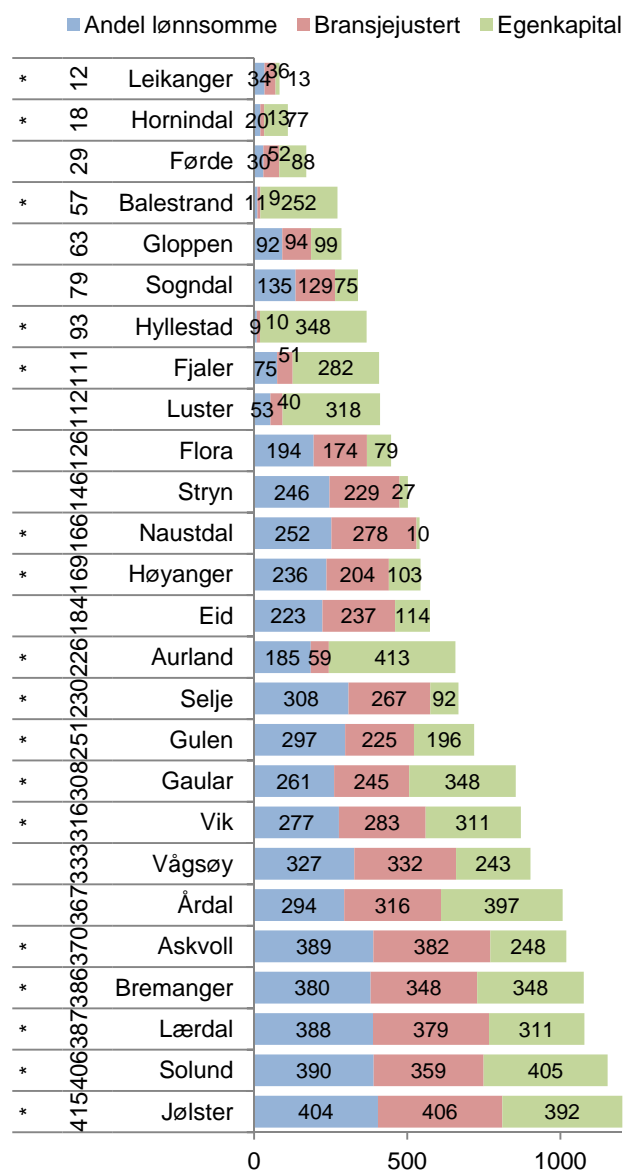
En rekke kommuner i Sogn og Fjordane gjør det bra på lønnsomhetsindeksen for 2010.

Leikanger hadde best lønnsomhet i næringslivet av kommunene i fylket i 2010, og var nummer tolv i landet. Leikanger hadde spesielt en høy andel bedrifter med positiv egenkapital

Hornindal er nummer 18 i landet, og Førde er nummer 29.

Balestrand, Gloppen, Sogndal og Hyllestad er videre blant de 100 kommunene øverst på lønnsomhetsindeksen for 2010.

Flere kommuner i Sogn og Fjordane havner imidlertid lavt ned på lønnsomhetsindeksen for 2010. Jølster og Solund er rangert blant de 25 kommuner i landet i bunn av lønnsomhetsindeksen.

Figur 43: Lønnsomhetsindeksen for kommunene i Sogn og Fjordane. Tallene i figuren er rangeringsnummer blant de 430 kommunene i landet for de tre lønnsomhetsindikatorer, helt til venstre rangeringsnummer for lønnsomhetsindeksen 2010. * betyr kommune med under 100 regnskap.

4.3 Vekst

Vi måler veksten i næringslivet i regionene ved hjelp av tre indikatorer. Den første indikatoren er *andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen*. Den andre indikatoren er *andel vekstforetak, justert for bransjestrukturen i regionene*. Den tredje indikatoren er *andel foretak med vekst i verdiskapingen*. Den endelige vekstindeksen er basert på regionenes rangering med hensyn til de tre vekstindikatorerne.

Andel vekstforetak

Andel vekstforetak i Norge var historisk høyt i 2007, da 65,2 prosent av foretakene hadde omsetningsvekst høyere enn prisstigningen. Andel vekstforetak sank bratt i 2008, og sank videre i 2009, da det var 47,5 prosent vekstforetak. Andel vekstforetak i 2009 er det laveste som er målt. I 2010 var andel vekstforetak 50,1. Det er en forbedring fra 2009, men fremdeles et ganske lavt nivå.

Det er forbausende liten variasjon mellom de ulike regionene i landet når det gjelder andel foretak med omsetningsvekst. De fleste regionene beveger seg svært likt.

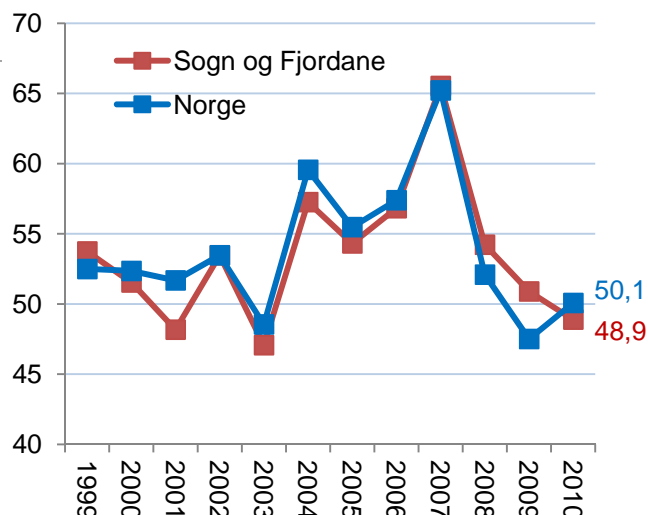
Sogn og Fjordane hadde høyere andel vekstforetak enn landsgjennomsnittet i perioden 2007-2009. Nedgangen i Sogn og Fjordane var lavere enn nedgangen i Norge i denne perioden. Når resten av landet hadde vekst i 2010, hadde Sogn og Fjordane videre nedgang. 48,9 prosent av foretakene hadde omsetningsvekst høyere enn prisstigningen i 2010.

Andel vekstforetak i fylkene

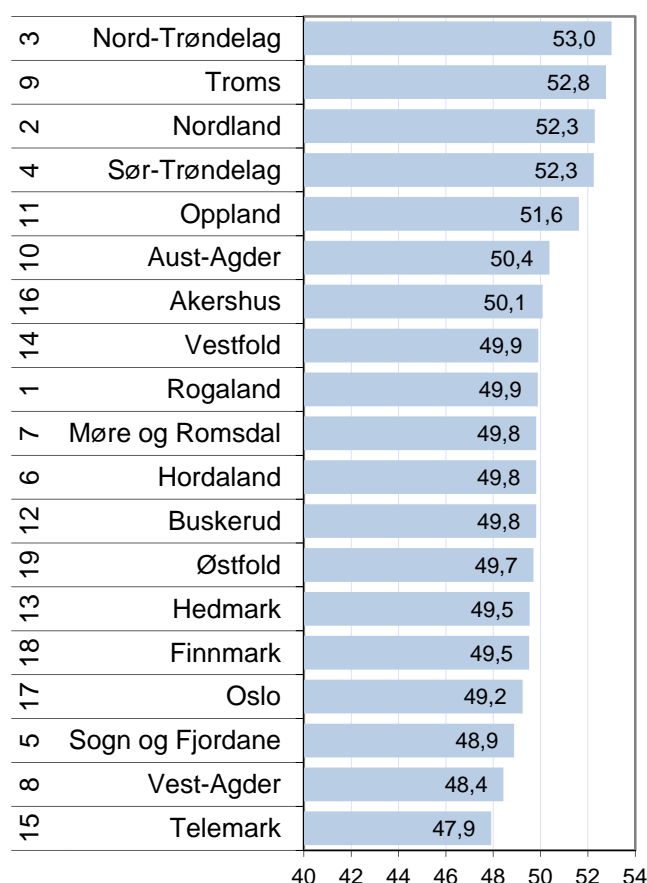
Nord-Trøndelag, Troms og Nordland kom på topp for andel vekstforetak i 2010. Nord-Trøndelag og Nordland har begge hatt ganske høy andel vekstforetak de siste fem årene.

Rogaland har aller høyest andel vekstforetak de siste fem årene, men kom på en forholdsvis beskjeden niendeplass i 2010.

Bare to fylker hadde lavere andel vekstforetak enn Sogn og Fjordane i 2010. Dette er en stor nedgang fra årene før. Fylket hadde høyest vekst av samtlige fylker i 2009, og nest høyest vekst i 2008. For de siste fem år samlet er Sogn og Fjordane nummer fem.

Figur 44: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen i Sogn og Fjordane og Norge i perioden 1999-2010.

Figur 45: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen i fylkene i 2009. Rangering blant fylkene for siste fem år er vist helt til venstre.

Vekst i regionene

Vekstindeksen har tre indikatorer: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen, bransjejustert andel vekstforetak og andel foretak med vekst i verdiskaping.

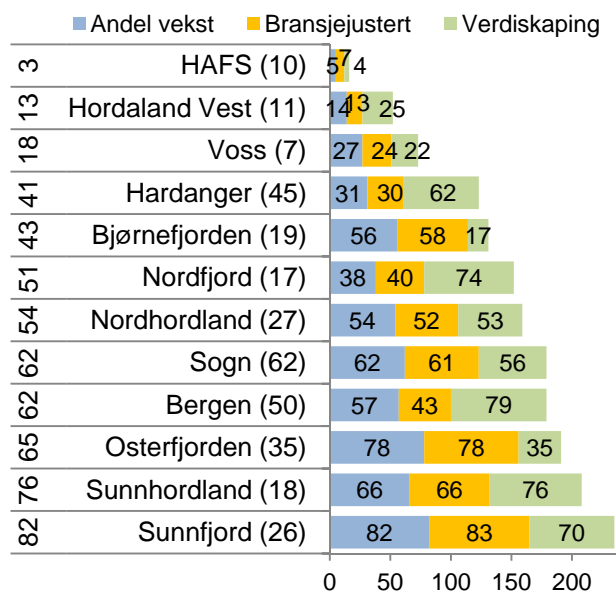
HAFS kommer best ut på vekstindeksen av regionene i Hordaland og Sogn og Fjordane, og er nummer tre i landet for 2010. For siste fem år er HAFS nummer ti.

De andre regionene i Sogn og Fjordane er rangert under middels på vekstindeksen for 2010.

Nordfjord er nummer 51 for 2010, men har gjort det bedre tidligere. For siste fem år er Nordfjord nummer 17.

Sogn er nummer 62 for både 2010 og for siste fem år.

Sunnfjord er rangert nest nederst på vekstindeksen for 2010. Dette er en stor nedgang fra tidligere år. Sunnfjord var sjettede best i 2009. For siste fem år er Sunnfjord rangert som nummer 26.

Figur 46: Vekstindeksen for regionene i Hordaland og Sogn og Fjordane. Tallene i figuren er rangeringsnummer blant landets 83 regioner for de tre vekstindikatorene, helt til venstre rangering for vekstindeksen for 2010 og i parentes rangering for vekstindeksen for 2006-2010.

Vekst i kommunene

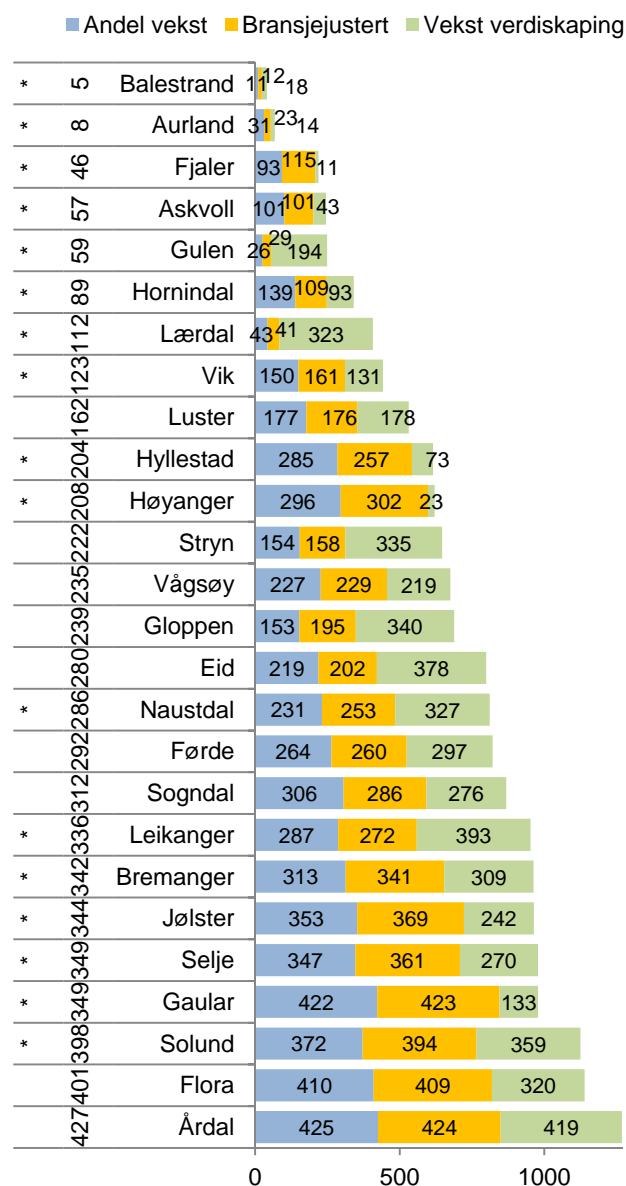
Balestrand kom best ut på vekstindeksen i 2010 og er femte best i landet. Aurland kommer også høyt opp, på en 8. plass.

Videre er Fjaler, Askvoll, Gulen og Hornindal alle blant de 90 kommunene høyest rangert på vekstindeksen.

Alle de nevnte kommunene har få foretak, og betyr derfor mindre for fylkesgjennomsnittet.

De to kommunene i Sogn og Fjordane med flest foretak, Førde og Flora, gjør det under middels.

Flora er sammen med Årdal blant de 30 kommunen som blir rangert lavest på vekstindeksen.

Figur 47: Vekstindeksen for kommunene i Sogn og Fjordane. Tallene i figuren er rangering blant landets 430 kommuner for de tre vekstindikatorerne, helt til venstre rangering for vekstindeksen 2010. * betyr kommune med under 100 foretak.

4.4 Næringslivets størrelse

I NæringsNM er næringslivets relative størrelse den siste indikatoren vi måler. Dette måles med antall arbeidsplasser i privat næringsliv som prosent av antall innbyggere. Dette kalles også ”næringstetthet”.

Oslo er den regionen med høyest næringstetthet i landet. Antall arbeidsplasser i næringslivet tilsvarer over 54 prosent av folketallet.

Bergen er nummer fem i landet. Her tilsvarte antall arbeidsplasser i næringslivet 43,3 prosent av folketallet. Næringstettheten har økt mye siden 2000.

Sunnfjord har nest høyest næringstetthet i de to fylkene, og er nummer 14 i landet. Antall arbeidsplasser i næringslivet tilsvarte 35,2 prosent av folketallet både i 2000 og 2010.

Nordfjord har også over middels næringstetthet, og er nummer 22 av 83 regioner. Antall arbeidsplasser i næringslivet tilsvarte 34,0 prosent av folketallet i 2010. I Nordfjord har næringstettheten gått noe ned fra 2000.

Sogn og har litt over middels næringstetthet, som nummer 39 blant regionene. Antall arbeidsplasser i næringslivet tilsvarer 31,1 prosent av folketallet, noe som er en liten nedgang fra 2000.

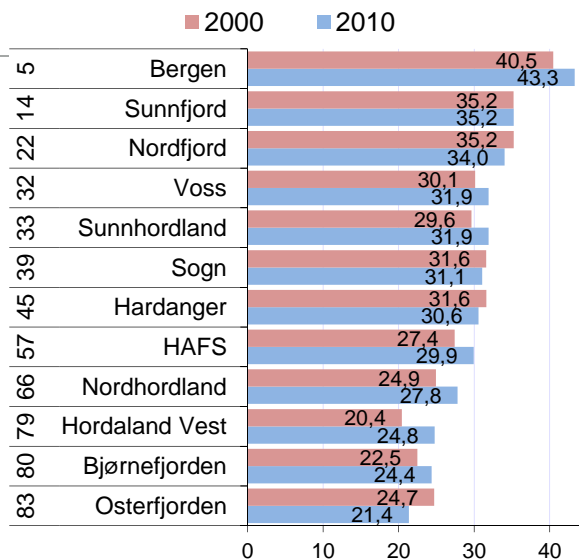
HAFS har under middels næringstetthet, og er rangert som nummer 57 i landet. Næringstettheten har økt fra 2000, og tilsvarte 29,9 prosent av folketallet i 2010.

Næringstetthet i kommunene

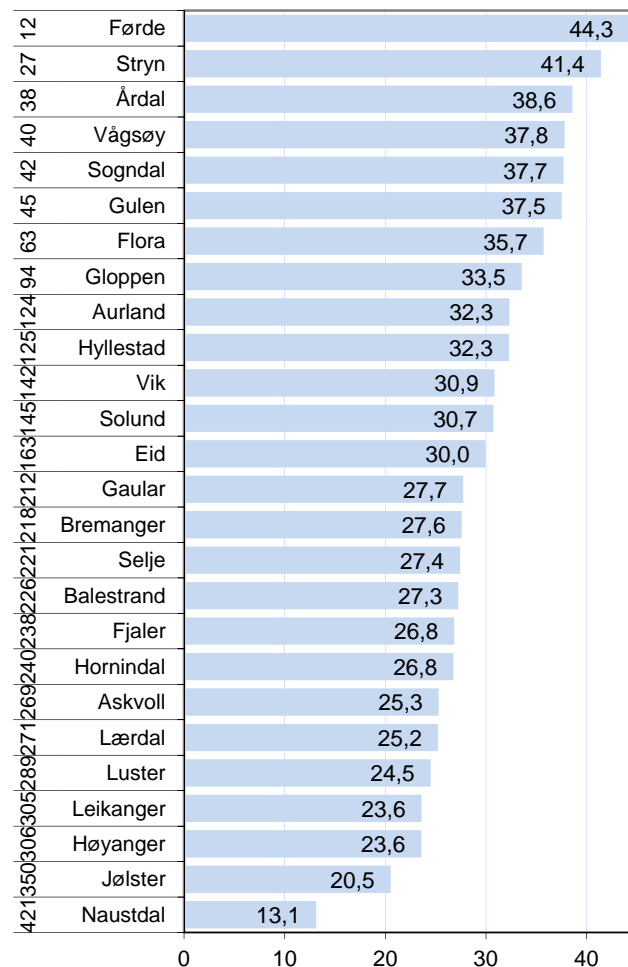
Førde har høyest næringstetthet av kommunene i Sogn og Fjordane, og er nummer 12 i landet. Antall arbeidsplasser i næringslivet tilsvarte 44,3 prosent av folketallet i 2010.

Stryn, Årdal, Vågsøy, Sogndal og Gulen har også høy næringstetthet, og er rangert fra plass nummer 27 til 45.

Naustdal er kommunen i fylket med minst næringsliv i forhold til folketallet. Antall arbeidsplasser i næringslivet tilsvarte kun 13,1 prosent av folketallet i 2010. Kun ni kommuner i landet har lavere næringstetthet.

Figur 48: Antall arbeidsplasser i næringslivet i prosent av antall innbyggere i regionene i Hordaland og Sogn og Fjordane i 2000 og 2010. Til venstre vises rangering blant landets 83 regioner i 2010.

Figur 49: Antall arbeidsplasser i næringslivet i prosent av antall innbyggere i kommunene i Sogn og Fjordane i 2010. Til venstre vises rangering blant landets 430 kommuner.

NæringsNM

NæringsNM er en rangering av kommuner, regioner og fylker basert på de indikatorene som er presentert i dette kapitlet. Telemarksforskning har utarbeidet NæringsNM for NHO de siste åtte årene. Formålet er å komme fram til et mål som forteller hvordan næringslivet samlet sett gjør det i en region.

For å rangere fylkene bruker vi en enklere indeks basert på etableringsfrekvens, andel lønnsomme foretak og andel vekstforetak. Disse indikatorene er transformert til et tall mellom 0 og 10, der 0 er dårligste fylke og 10 er beste fylke.

Sør-Trøndelag kom best ut av fylkene i 2010, foran Oslo og Rogaland.

Rogaland har vært beste fylke de siste ti årene under ett.

Sogn og Fjordane kom ut sist blant fylkene i NæringsNM for 2010. Sogn og Fjordane gjør det under middels på alle indekser, og er lavest rangerte fylke for nyetableringer. For siste ti år kommer Sogn og Fjordane nest sist, kun Finnmark skårer svakere.

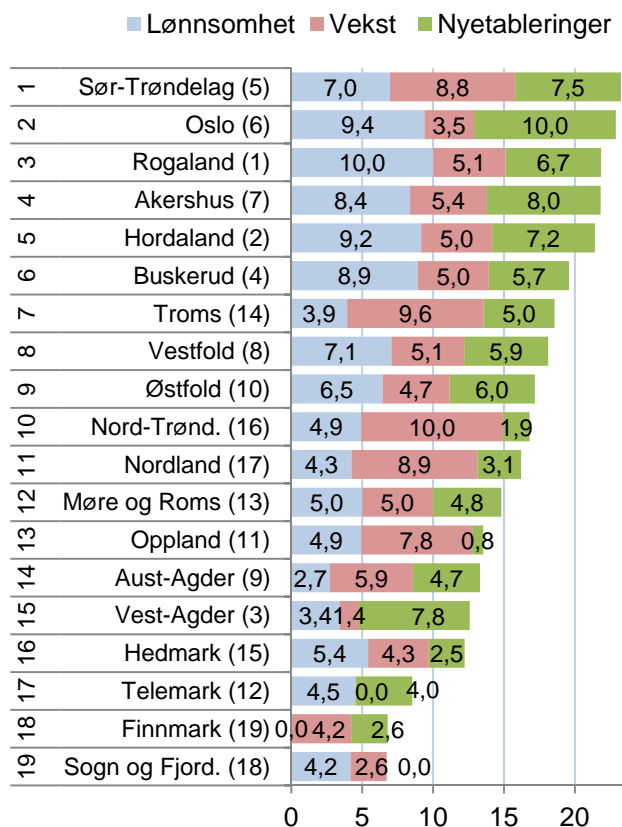
Sogn og Fjordanes utvikling

Sogn og Fjordane har mange svake plasseringer, men gjorde det uvanlig godt i 2009. Årene før 2009 gjorde Sogn og Fjordane det også gradvis bedre. I 2010 raste imidlertid Sogn og Fjordane i bunn.

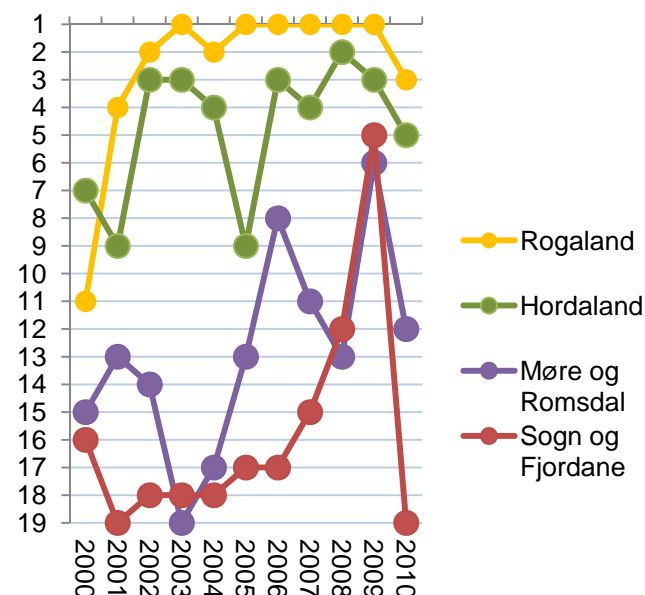
Hordaland har hatt mange gode plasseringer i NæringsNM, og har vært blant den beste halvdel av fylkene alle år. I flere av årene har Hordaland havnet på 2., 3. eller 4. plass.

Rogaland har en rekke sterke plasseringer siden 2001. Rogaland har vært beste fylke i seks av de åtte siste årene.

Møre og Romsdal gjorde det også bra i 2009, men har ellers flest plasseringer under middels.

Figur 50: NæringsNM for fylkene basert på tall fra 2010. Tallene i parentes angir rangering for perioden 2001-2010.

Figur 51: Sogn og Fjordane og nabofylkers rangering i NæringsNM i perioden 2000-2010.

NæringsNM for regioner

Regionene på Vestlandet gjorde det som vanlig ganske godt i NæringsNM 2010.

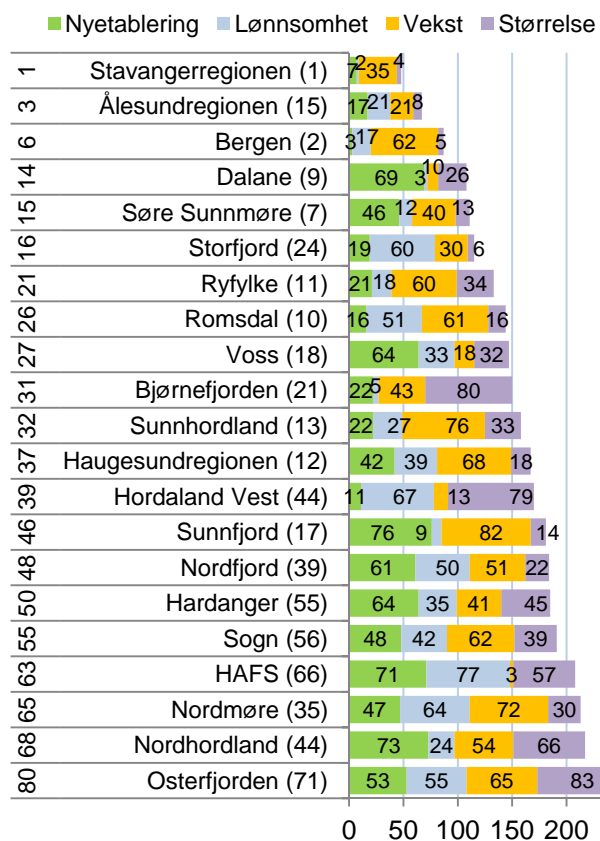
Regionene i Sogn og Fjordane gjorde det derimot ganske dårlig. Sunnfjord ble beste region i fylket på en 46. plass. Nordfjord ble nummer 48, mens Sogn ble nummer 55. HAFS ble sist av regionene i Sogn og Fjordane på en 63. plass. Ingen av regionene gjorde det spesielt dårlig, selv HAFS hadde 20 regioner bak seg i NæringsNM 2010, men ingen av regionene bidro til å trekke fylket oppover. Sunnfjord har pleid å være motor i fylket, men er under middels siste år.

Utviklingen i regionene

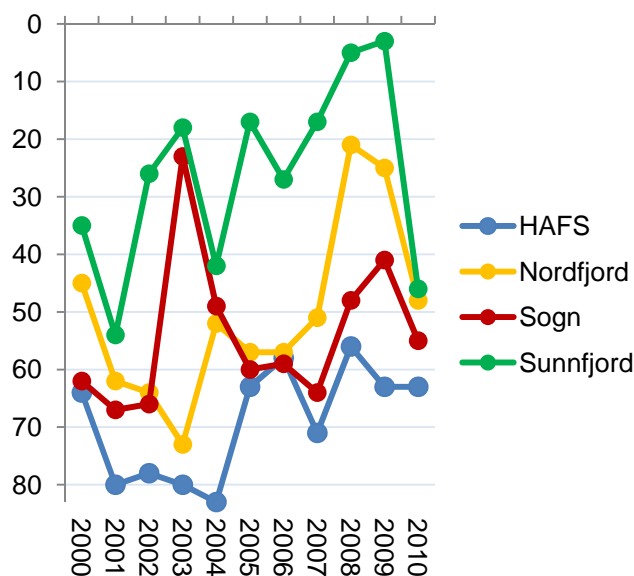
Sunnfjord har vært beste region i fylket i alle NæringsNM etter 2000. Sunnfjord gjorde det svært bra i 2008 og 2009, og var da blant de ti beste regionene i landet. Fallet i 2010 er nesten dramatisk.

Nordfjord og Sogn falt også mange plasser fra 2009 til 2010.

HAFS beholdt sin plassering, og har egentlig en positiv trend på lang sikt.

Figur 52: NæringsNM for regionene på Vestlandet. Rangering blant landets 83 regioner i 2010 til venstre, og rangering siste fem år i parentes. Rangering for de fire indeksene vises i figuren.

Figur 53: Regionene i Sogn og Fjordanes rangering i NæringsNM i perioden 2000-2010.

NæringsNM for kommunene

Aurland og Balestrand gjorde det uvanlig godt i NæringsNM 2010, og ble beste kommuner i Sogn og Fjordane på henholdsvis 11. og 48. plass. Ingen av disse kommunene har hatt så gode resultat tidligere. Begge er små kommuner, og dermed kan resultatene bli noe tilfeldige i et enkelt år.

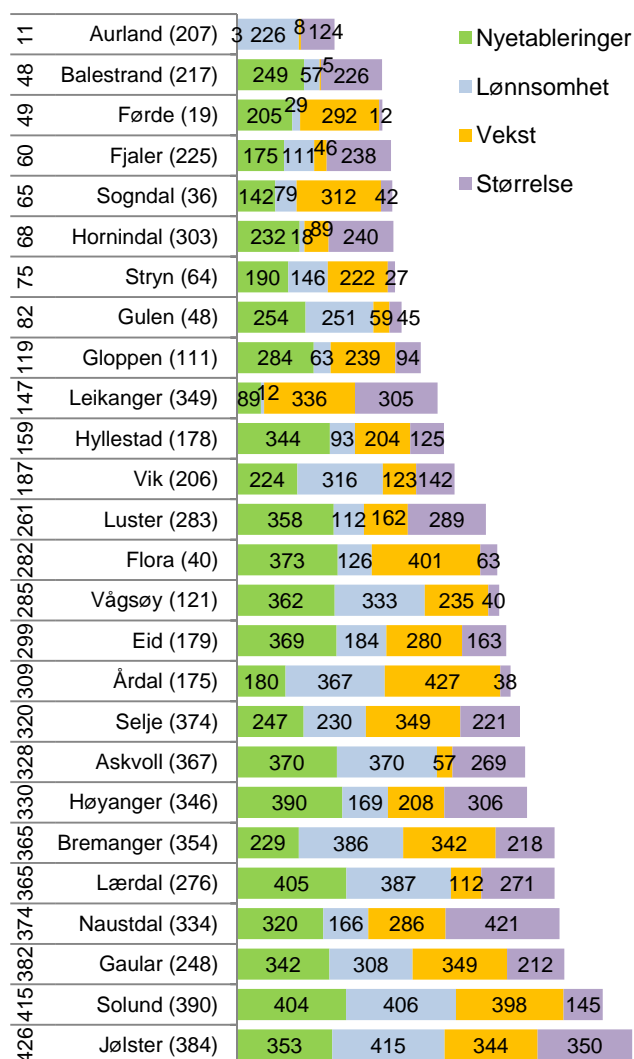
Førde har tradisjonelt gjort det svært bra, og er klart beste kommune i fylket for de siste fem årene. 49. plassen til Førde i 2010 er et fall fra en femteplass i NæringsNM 2009.

Sogndal, Stryn og Gulen er kommuner som har gjort det bra de siste fem årene, som også er blant de 100 beste i 2010.

Flora, Vågsøy, Eid og Årdal er kommuner som har gjort det bra, men som havner godt under middels i 2010.

NæringsNM for kommunene ser ikke så dårlig ut, når en sammenholder resultatene med at Sogn og Fjordane kom på sisteplass i NæringsNM som fylke. 12 av 26 kommuner havner over middels av kommunene i landet. Åtte av kommunene er blant de 100 beste i landet.

Sogn og Fjordane har ikke større byer som drar gjennomsnittet for fylket vesentlig oppover. Det er forklaringen på at Sogn og Fjordane som helhet gjør det dårligst av fylkene.

Figur 54: Kommunenes resultat i NæringsNM. Alle tall er rangeringer blant landets 430 kommuner, til venstre rangering for NæringsNM siste år, i parentes siste fem år. I figuren vises rangeringer for hver av de fire indeksene.

5. Innovasjon i næringslivet

Innovasjon står sentralt for å forklare økonomisk vekst på globalt nivå. Dermed vil innovasjon også kunne være en forklaring på regional utvikling. Kan forskjeller i næringslivets innovasjon kunne forklare hvorfor noen regioner har vekst mens andre har nedgang? Og kan vi måle næringslivets innovasjonsevne?

SSB har gjennomført en spørreundersøkelse om innovasjon i næringslivet i mange år. Det er over 6000 foretak som svarte på spørreundersøkelsen i 2008, som omfatter nesten 10 000 bedrifter. Spørreundersøkelsen er ganske omfattende, og bedrifte-

ne oppgir blant annet om de har introdusert nye produkter, prosesser og markedsføringsmetoder, og om de nye produktene er nye på markedet eller bare nye for bedriften.

Tabell 1: Spørsmål fra SSBs innovasjonsundersøkelse.

Hovedgruppe	Indikator	Kortnavn	Vekt
Produkt-innovasjon	Foretaket introduserte produktinnovasjon i form av nye eller vesentlig forbedrede varer i perioden	Vare	2
	Foretaket introduserte produktinnovasjon i form av nye eller vesentlig forbedrede tjenester	Tjeneste	2
	Foretaket har produktinnovasjoner som også er nye for foretakets marked	Nytt for markedet	4
Prosess-innovasjon	Foretaket har introdusert nye eller vesentlig forbedrede metoder for produksjon	Produksjonsmetode	2
	Foretaket har introdusert nye eller vesentlig forbedrede metoder for lagring, levering eller distribusjon	Distribusjon	1
	Foretaket har introdusert nye eller vesentlig forbedrede støttefunksjoner	Støttefunksjon	1
Markeds-innovasjon	Vesentlige endringer i design (utseende/utformig) av en vare eller tjeneste	Design	2
	Nye media eller nye måter for promotering av produkt	Nye media	1
	Nye måter for produkt plassering eller salgskanaler	Markedskanal	0,5
	Nye metoder for prising	Prising	0,5

I tabellen over ser vi de ti spørsmålene i innovasjonsundersøkelsen som danner grunnlaget for de ti innovasjonsindikatorerne vi bruker i denne analysen. De ti indikatorerne kan slås sammen til tre hovedtyper innovasjon: Produktinnovasjon, prosess-innovasjon og markedsinnovasjon. Samtidig har vi gitt de ti indikatorerne ulike vekter som brukes når vi skal slå sammen indikatorerne. Spørsmålet om bedriftens innovasjoner er nye for markedet eller bare nye for bedriften har fått størst vekt, ettersom det er det eneste spørsmålet hvor det skilles mellom hva som er nytt i markedet og hva som bare er nytt for bedriften. Spørsmålene om nye måter for pro-

dukt plassering eller nye metoder for prising har fått lavest vekt. Dette er spørsmål som synes en del mindre viktig enn f. eks. spørsmålet om bedriften har introdusert produktinnovasjon.

Indikatorerne som er valgt forteller om i hvilken grad bedriftene har gjennomført innovasjoner. I andre sammenhenger er innovasjon og forskning og utvikling (FoU) ofte blandet sammen. Vi anser FoU til å være en av mange mulig kilder til innovasjon, og ønsker derfor å måle faktisk innovasjon og ikke FoU-intensitet. Derfor har vi ikke brukt bedriftens FoU-aktivitet i indikatorsettet.

5.1 Indikatorer for innovasjon

Innovasjonsundersøkelsen er rettet mot foretak av forskjellige typer. Noen har bare én lokalisering, enbedriftsforetak. Disse er enkle å forholde seg til, ettersom de kan plasseres i en region. Foretak som har produksjon på flere steder, såkalte flerbedriftsforetak, skaper noen problemer. Foretakene svarer på foretaksnivå, dvs. det finnes ett svar på hvorvidt foretaket har hatt innovasjon, men vi vet ikke om dette gjelder alle foretakets bedrifter som er spredt på flere regioner. Dette løser vi gjennom å ta med

begge foretakstypene, men vekte enbedriftsforetakene dobbelt så mye som flerbedriftsforetakene.

Vi kan måle innovasjon som andel av foretak med innovasjon. Da vil alle foretak telle likt uansett størrelse. Vi kan også måle innovasjon etter andelen av de sysselsatte som er i innovative foretak. Da vil de store bedriftene telle mer enn de små. For regioner med store hjørnesteinsbedrifter vil resultatene fra disse lett bli dominerende. Dette løser vi gjennom å bruke begge målemetoder, men vekte indikatorene for andel bedrifter dobbelt så mye som indikatoren for andel av sysselsetting.

Tabell 2: Verdier for de ulike innovasjonsindikatorene for Sogn og Fjordane. Hver indikator går fra 0=dårligste fylke til 100=beste fylke.

		Frekvenser enbedrifts- foretak	Frekvenser flerbedrifts- foretak	Sysselset- tingsandel enbedrifts- foretak	Sysselset- tingsandel flerbedrifts- foretak	Totalt
Produktinnovasjon	Vare	17,9	14,5	38,5	11,8	19,4
	Tjeneste	49,0	0,0	42,8	0,0	11,7
	Nytt for markedet	29,6	11,6	46,3	0,0	22,6
Prosessinnovasjon	Produksjonsmetode	40,7	0,0	14,7	0,0	13,0
	Distribusjon	7,1	39,0	18,0	15,7	0,0
	Støttefunksjon	35,5	0,0	50,0	0,0	17,2
Markedsinnovasjon	Design	18,5	3,3	29,2	11,5	0,0
	Media	34,0	0,0	34,8	17,6	17,0
	Kanal	35,6	0,0	18,3	0,0	1,2
	Prising	16,8	0,0	5,5	4,6	0,0

Ettersom vi har ti innovasjonsindikatorer som er målt på fire ulike måter, får vi til slutt hele 40 indikatorer for innovasjon i en region.

I tabellen over har vi vist resultatene for Sogn og Fjordane. Resultatet er ganske nedslående. Sogn og Fjordane gjør det svakt på de fleste indikatorer.

Næringslivet i Sogn og Fjordane skårer best for frekvenser av enbedriftsforetak, men lavt for frekvenser av flerbedriftsforetak.

Til høyre i tabellen har vi summert resultatene for de ti innovasjonsindikatorene. Næringslivet i Sogn

og Fjordane skårer under middels for alle indikatorer.

Relativt sett gjør næringslivet i Sogn og Fjordane det best for produktinnovasjon, og svakest for markedsinnovasjon.

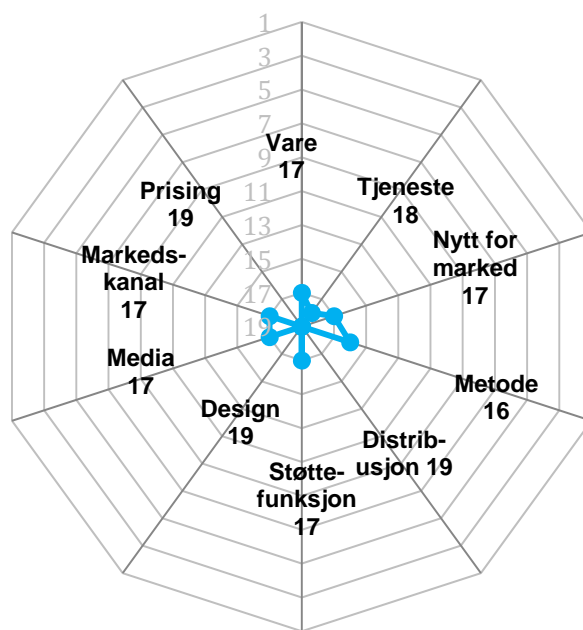
Videre skal vi slå sammen indikatorene for vare, tjeneste og nytt for markedet til en indikator for produktinnovasjon. Indikatorene for produksjonsmetode, distribusjon og støttefunksjoner slås sammen til en samleindikator som vi kaller for prosessinnovasjon. De siste fire indikatorene vil danne indikatoren markedsinnovasjon.

5.2 Innovasjon i fylkene

I figur 55 ser vi hvordan Sogn og Fjordane kommer ut på de ulike innovasjonsindikatorerne sammenliknet med de andre fylkene. Sogn og Fjordane er av de fire dårligste fylkene for alle indikatorene. Best gjør Sogn og Fjordane det for produksjonsmetoder, der fylket er rangert som nummer 16. Sogn og Fjordane er nummer 19 for andelen som oppgir at de har introdusert nye metoder for lagring, levering eller distribuering og nummer 17 for nye støttestruksjoner. Disse tre indikatorene er samlet i indikatoren ”prosess” i figur 56.

Sogn og Fjordanes rangering med hensyn til andel foretak med nye varer, tjenester og produktinnovasjoner som er nye for markedet er henholdsvis 17, 18 og 17. Dette er indikatorer for produktinnovasjon, hvor resultatene er vist samlet i figur 56.

De siste indikatorene er ulike former for markedsinnovasjon, som nytt design, bruk av nye media eller nye måter for promotering, nye markedskanaler eller nye metoder for prising.

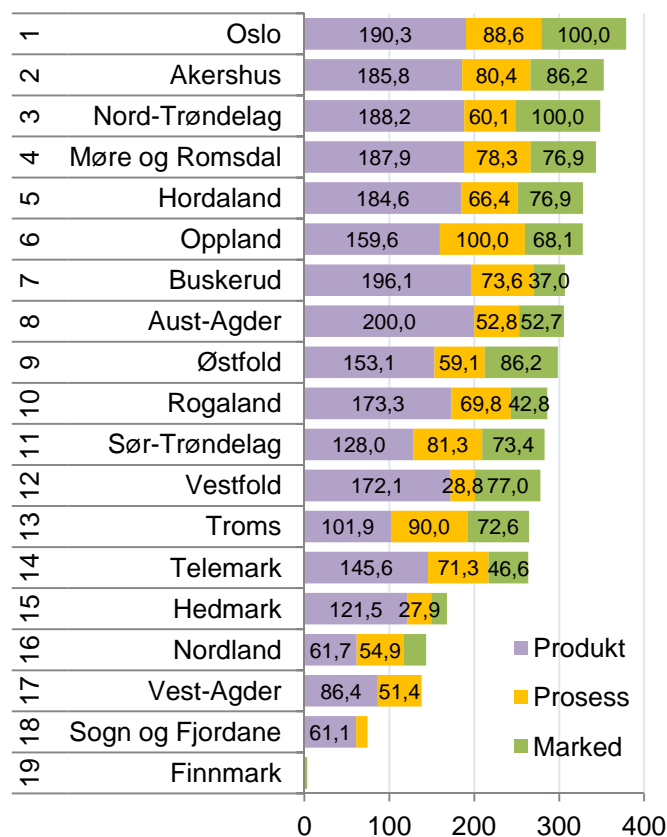

Figur 55: Sogn og Fjordane sin rangering blant de 19 fylkene med hensyn til ulike innovasjonsindikatorer.

Rangering av fylkene

I figur 56 ser vi hvordan fylkene kommer ut samlet sett når vi legger sammen de ti indikatorene i tre grupper, hvor fylkene har fått en skår på mellom 0 og 100. Produktinnovasjon er vektet dobbelt i forhold til prosess- og markedsinnovasjon, og har dermed skår mellom 0 og 200.

Sogn og Fjordane kommer på nest siste plass. Bare Finnmark skårer dårligere. På denne samleindeksen er det ganske små forskjeller mellom fylkene fra første til 14. plass. Små endringer i konstruksjonen av indikatorene vil dermed kunne påvirke rekkefølgen vesentlig. Hedmark, Nordland, Vest-Agder, Sogn og Fjordane og Finnmark gjør det imidlertid vesentlig dårligere.

Figur 56: Samlet innovasjonsfrekvens for fylkene.

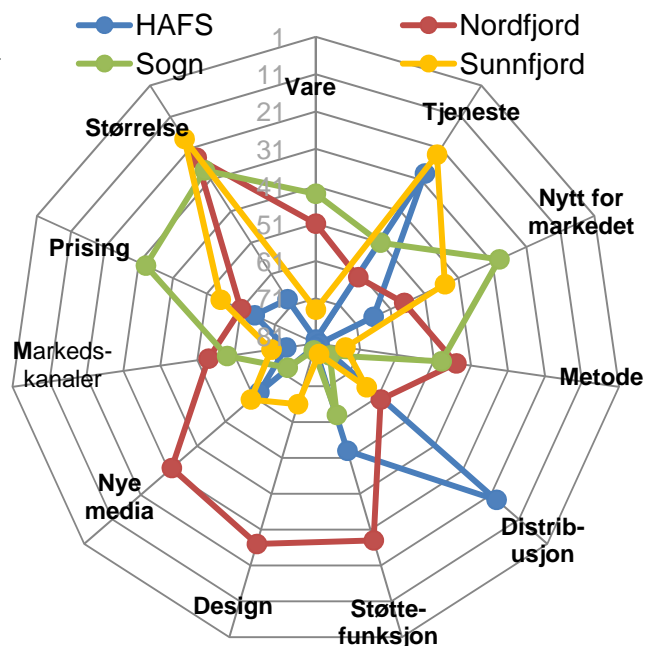
5.3 Innovasjon i regionene

Vi kan rangere innovasjon i næringslivet i regionene på samme måte som vi gjør for fylker. I figur 57 ser vi hvordan regionene i Sogn og Fjordane kommer ut på de ulike innovasjonsindikatorene.

For regioner har vi i tillegg tatt med en indikator for den relative størrelsen til næringslivet som er omfattet av målingene. Regioner som har relativt mange bedrifter i de bransjene som er undersøkt, blir dermed ”premiert” i forhold til næringssvake regioner. Denne faktoren er med for regioner, men ikke for fylkene, fordi det er liten forskjell på nærings tetthet mellom fylker.

Nordfjord er den regionen som skiller seg mest positivt ut. Nordfjord skårer bra for støttefunksjoner, design og nye media. HAFS skårer bra for innovasjon i tjenester og metoder for lagring, levering eller distribusjon. Sogn skårer bra på prising og produkter som er nytt for markedet. Sunnfjord har høy innovasjon i tjenester.

Størrelsen til næringslivet trekker Sogn, Nordfjord og Sunnfjord opp, mens den trekker HAFS ned.

Figur 57: Regionenes rangering med hensyn til de ti indikatorene for innovasjon.

Rangering av regionene

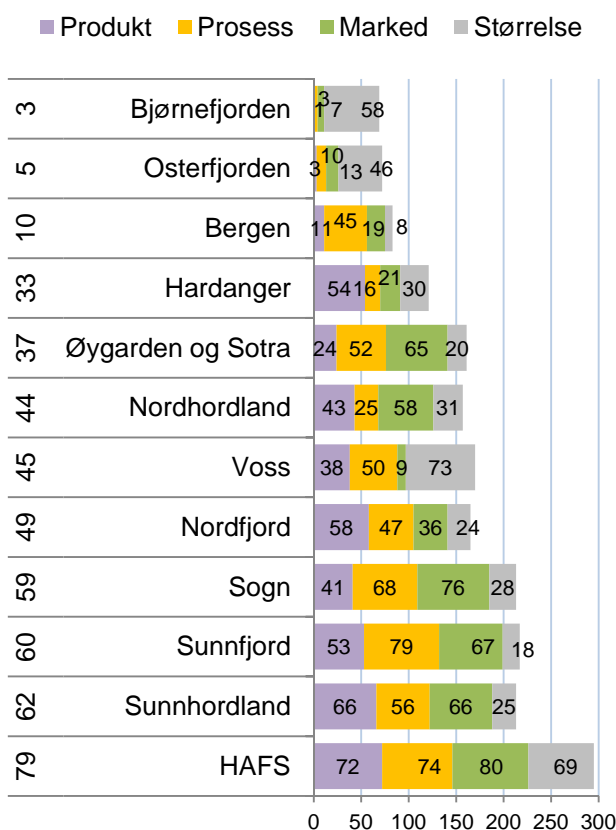
I figur 58 er indikatorene samlet i de tre hovedtypene, som igjen danner grunnlaget for en samlet innovasjonsgrad. Resultatene er vist for regionene i Hordaland og Sogn og Fjordane.

Flere regioner i Hordaland gjør det bra. Bjørnefjorden er samlet sett den tredje mest innovative regionen i landet, mens Osterfjorden kommer på femteplass.

Nordfjord er den beste regionen i Sogn og Fjordane, men kommer likevel under middels på landsbasis. Nordfjord er rangert på 49. plass i landet.

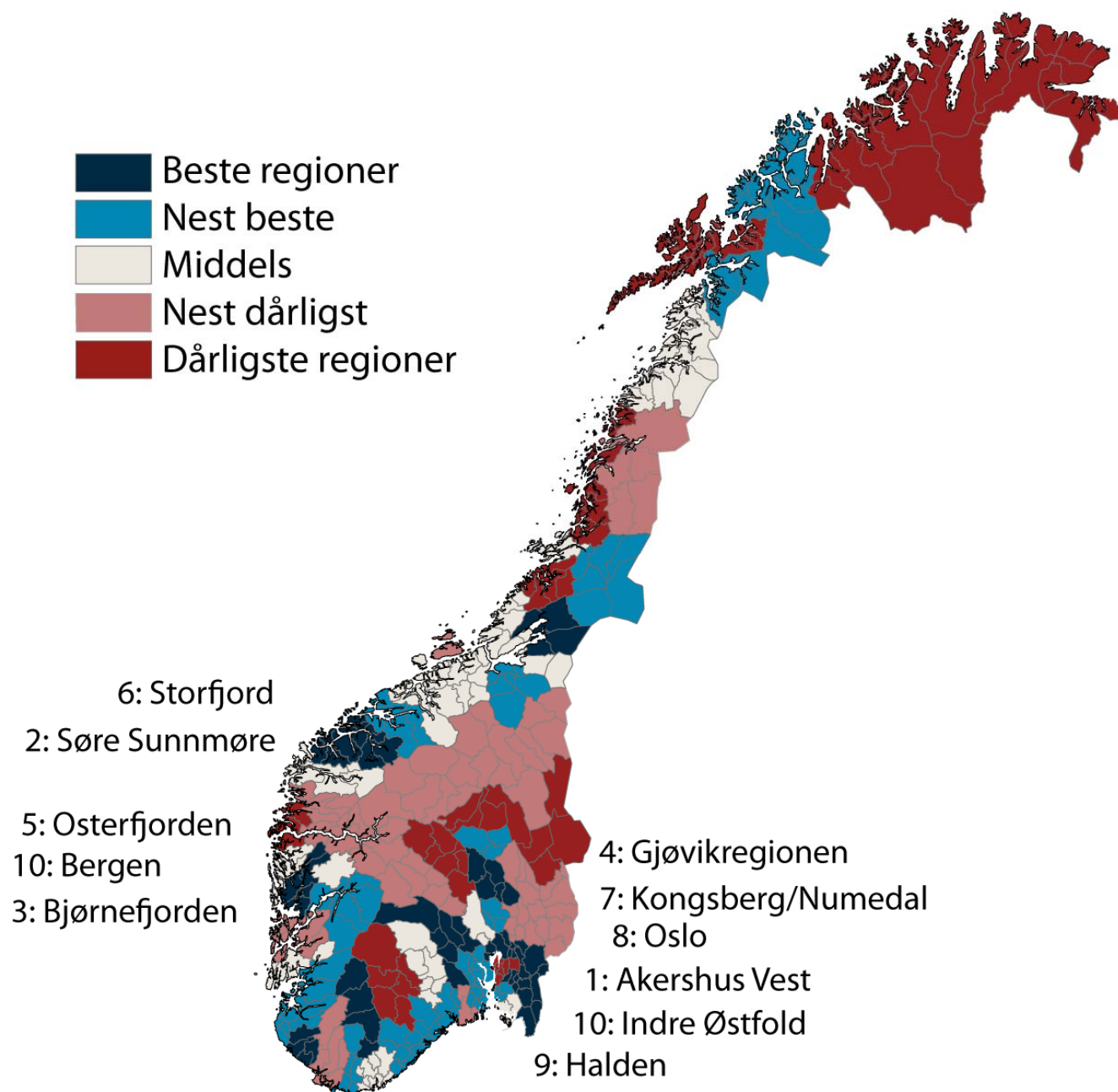
Sogn kommer på 60. plass, mens Sunnfjord kommer på 60. plass.

HAFS er fjerde svakeste region i landet.

Figur 58: Rangering for de tre hovedtypene innovasjon for regionene i Hordaland og Sogn og Fjordane. Til venstre vises rangering blant de 83 regionene i landet for samlet innovasjonsgrad.

Innovasjonsfrekvens i regionene

Figur 59: Variasjoner i innovasjonsfrekvens for regionene.

Kartet over viser variasjonene i innovasjonsfrekvens i regionene i Norge. De ti beste regionene, eller elleve ettersom det er delt tiendeplass, fordeler seg med seks på Østlandet og fem på Vestlandet.

Det er tre klynger med innovative regioner. En klynge går fra Halden, via Indre Østfold til Oslo og Akershus Vest. Nedre Romerike på 15. plass er med i denne klyngen.

Bergen og naboregionene Bjørnefjorden og Osterfjorden er den andre klyngen, og Søre Sunnmøre og Storfjord er den tredje. Ålesundregionen er rangert på 17. plass og er med i denne klyngen.

Kongsbergregionen, Gjøvikregionen, Setesdal, Dalane og Innherred er regioner som er med blant de 17 beste regionene utenfor disse tre områdene.

5.4 Innovative bransjer

Det er store forskjeller mellom de ulike bransjene med hensyn til andel innovative bedrifter.

Bransjene tilknyttet informasjonsteknologi, som produksjon av datamaskiner, tjenester tilknyttet informasjonsteknologi og informasjonstjenester, har en høy andel innovative foretak, både når det gjelder produkt- og prosessutvikling og markeds-innovasjon. 61,1 prosent av alle foretak som er i bransjen produksjon av datamaskiner har produktutvikling, og 31,6 prosent har introdusert produkter som er nye i markedet.

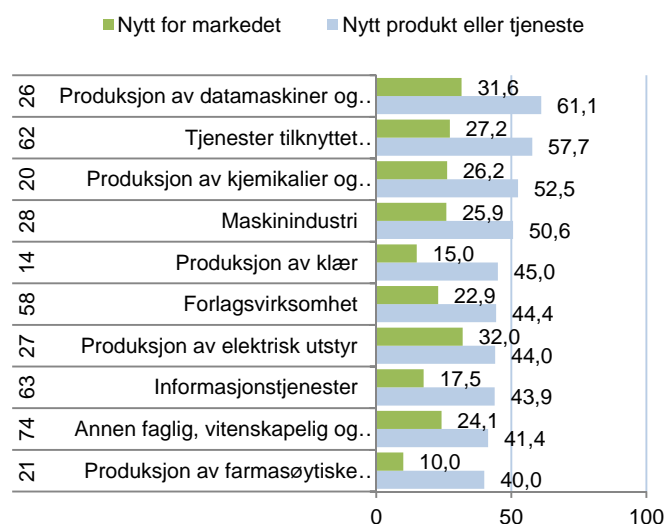
Produktutvikling trenger ikke nødvendigvis å være knyttet til teknologi. Produksjon av klær er en av bransjene med høyeste andel produktutvikling. Dette er sannsynligvis produktutvikling som ikke er teknologisk, men mer knyttet til design.

Bransjer med høy andel foretak med prosessutvikling er i stor grad de samme som har høy andel produktutvikling. I bransjene tjenester knyttet til informasjonsteknologi og telekommunikasjoner er det en høy andel av bedriftene som har introdusert nye støttefunksjoner. Det er mest sannsynlig nye støttefunksjoner basert på informasjonsteknologi. For bransjer som produksjon av kjemikalier og metaller er det mer tradisjonell utvikling av produksjonsmetoder som dominerer.

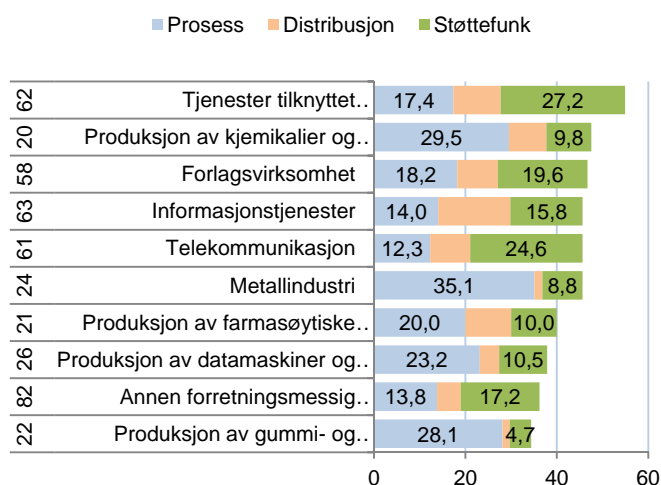
Når det gjelder markedsinnovasjoner, er det bransjen produksjon av drikkevarer som har høyest andel innovative foretak. Her er også produksjon av klær og produksjon av lær og lærvarer høyt rangert.

Noen bransjer har nesten ikke foretak med innovasjon. Det gjelder for eksempel transport og bygg og anlegg.

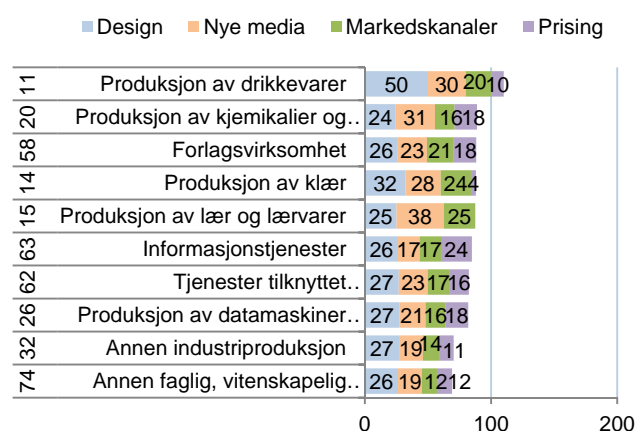
De store forskjellene i andel innovative foretak mellom bransjene, gjør at ulik bransjestruktur kan få stor betydning for andel innovative foretak i regioner. Regioner med ulik bransjestruktur vil kunne få ulik andel innovative foretak på grunn av bransjestrukturen.

Figur 60: Bransjene med høyest andel innovative foretak, produktutvikling. Til venstre vises bransjekode.

Figur 61: Bransjene med høyest andel innovative foretak, prosessutvikling. Til venstre vises bransjekode.

Figur 62: Bransjene med høyest andel innovative foretak, markedsinnovasjon. Til venstre vises bransjekode.

5.5 Internasjonalisering

Innovasjonsundersøkelsen inneholder også opplysninger om bedriftenes markedsorientering. Det spørres om bedriften har hovedmarkedet lokalt, nasjonalt eller internasjonalt. Dette kan vi bruke til å se hvilke områder som har det mest internasjonale næringslivet.

I figur 63 ser vi hvordan fylkene kommer ut når det gjelder internasjonalisering. Her er det brukt to forskjellige indikatorer. Den ene er andelen av bedriftene i innovasjonsundersøkelsen som oppgir at hovedmarkedet er utenfor Norge. Den andre indikatoren er andelen av privat sysselsetting i bedrifter med hovedmarkedet utenfor Norge.

Agderfylkene, Møre og Romsdal, Nordland og Finnmark har det mest internasjonale næringslivet av fylkene.

I Sogn og Fjordane hadde 12,1 prosent av foretakene som ble spurt i innovasjonsundersøkelsen hovedmarkedet utenfor Norge. Det plasserer Sogn og Fjordane på en tolvteplass. Andelen av sysselsettingen i internasjonalt orienterte selskap er på 20,0 prosent. Det er altså flere små internasjonalt orienterte selskap i Sogn og Fjordane.

Sogn og Fjordane er således litt under middels når det gjelder internasjonalisering i næringslivet.

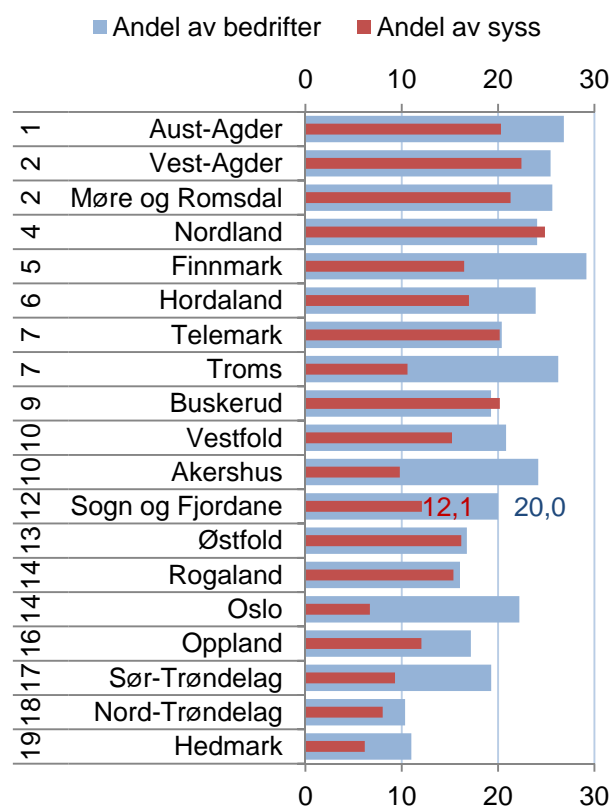
Internasjonalisering i regionene

Regionene kan også måles med hensyn til internasjonalisering i næringslivet. I figur 64 ser vi hvordan regionene i Hordaland og Sogn og Fjordane kommer ut.

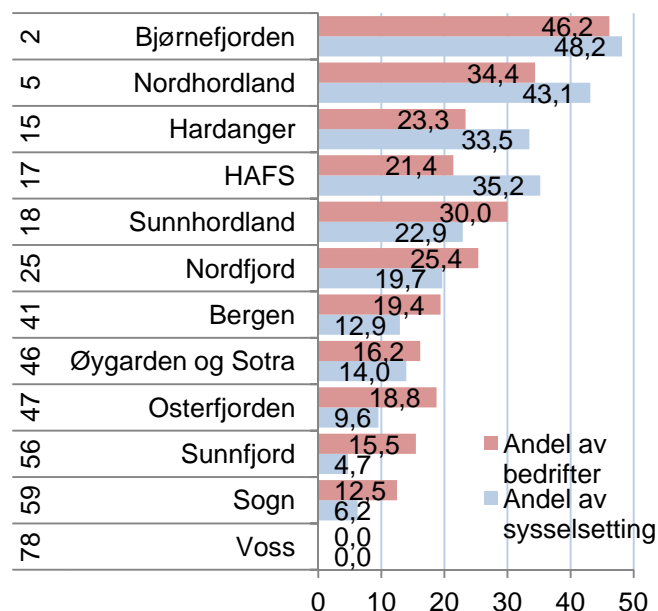
Bjørnefjorden og Nordhordland er av de mest internasjonale næringslivsregionene i landet.

HAFS kommer også godt ut på landsbasis, på en 17. plass av alle landets 83 regioner. Nordfjord har også et internasjonalt næringsliv og er på plass nummer 25.

Sunnfjord og Sogn har under middels internasjonalt næringsliv på 56. og 59. plass.

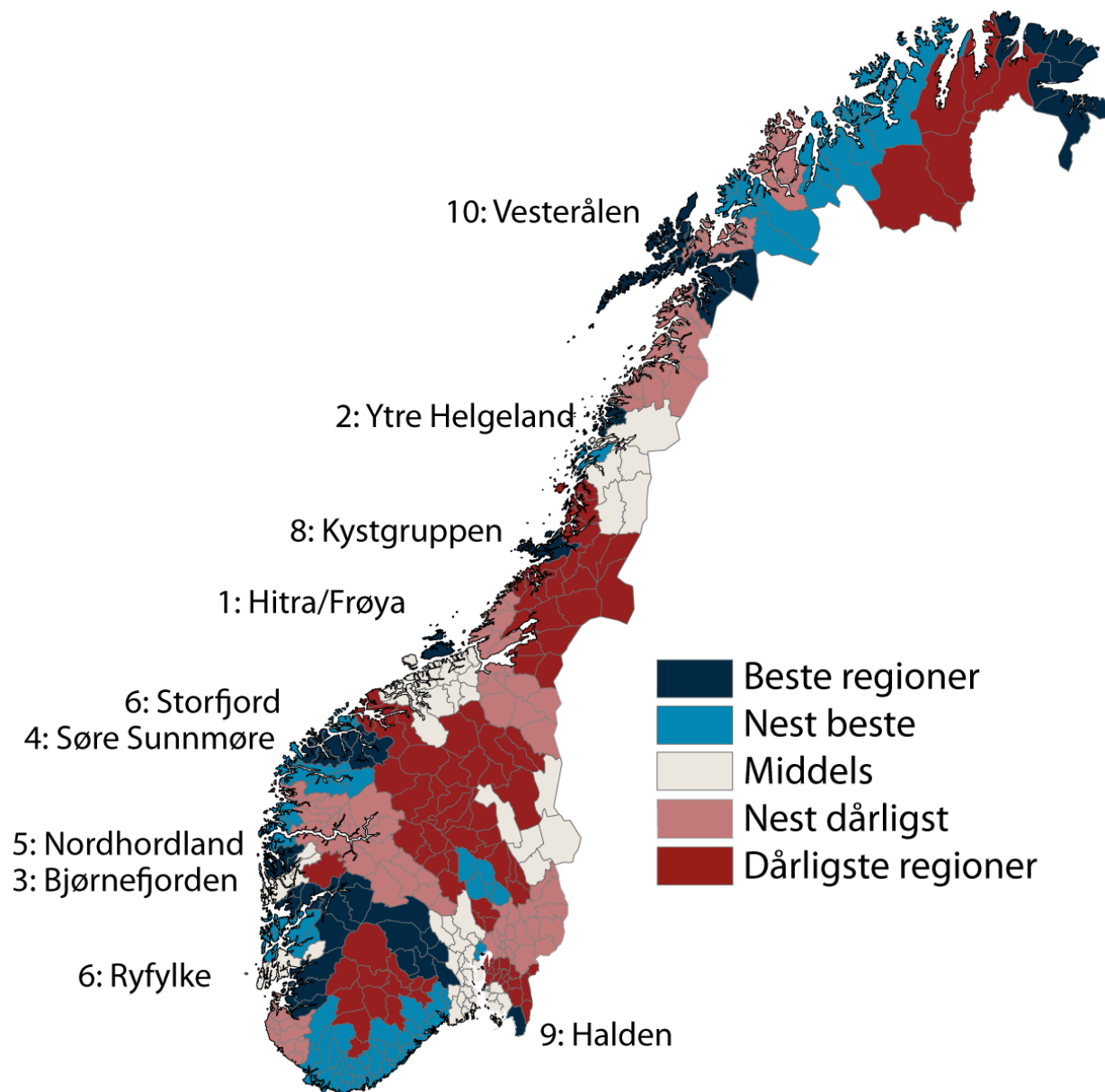

Figur 63: Rangering av fylkene etter andel av bedriftene i innovasjonsundersøkelsen som har hovedmarkedet utenfor Norge, samt andel av privat sysselsetting i bedrifter med hovedmarked utenfor Norge.

Figur 64: Andel av bedriftene i innovasjonsundersøkelsen i regionene i Hordaland og Sogn og Fjordane som har hovedmarkedet utenfor Norge, samt andel av privat sysselsetting i bedrifter med hovedmarked utenfor Norge. Til venstre er regionens rangering blant de 83 regionene i landet.

Regionale mønstre for internasjonalisering

Figur 65: Variasjoner i internasjonalisering i næringslivet mellom de 83 regionene.

Ni av de ti regionene med det mest internasjonale næringslivet finner vi langs kysten, fra Ryfylke til Vesterålen. Bare Halden fra Østlandet sniker seg inn blant de ti mest internasjonale regionene.

Blant de ti mest internasjonale regionene finner vi blant annet Nordhordland, Bjørnefjorden, Søre Sunnmøre og Storfjord.

Innovasjon og bedriftenes størrelse

Er det en sammenheng mellom bedriftenes størrelse og sannsynligheten for at de er innovative?

I figur 66 ser vi hvordan andel bedrifter med produktutvikling varierer med størrelsen på bedriftene, målt med antall sysselsatte. Blant bedrifter med over 50 sysselsatte oppga 22,5 prosent at de hadde introdusert nye produkter. Blant bedrifter med mindre enn 10 ansatte oppga 16,3 prosent at de hadde hatt produktutvikling.

Det er tilsynelatende en sammenheng mellom bedriftenes størrelse og innovasjon. Store bedrifter har høyere sannsynlighet for å være innovative enn små bedrifter.

Store bedrifter har større ressurser og har dermed lettere for å kunne sette av midler til utvikling. Store bedrifter har også ofte et større produktspekter og dermed også flere produkter som vil kunne trenge fornying.

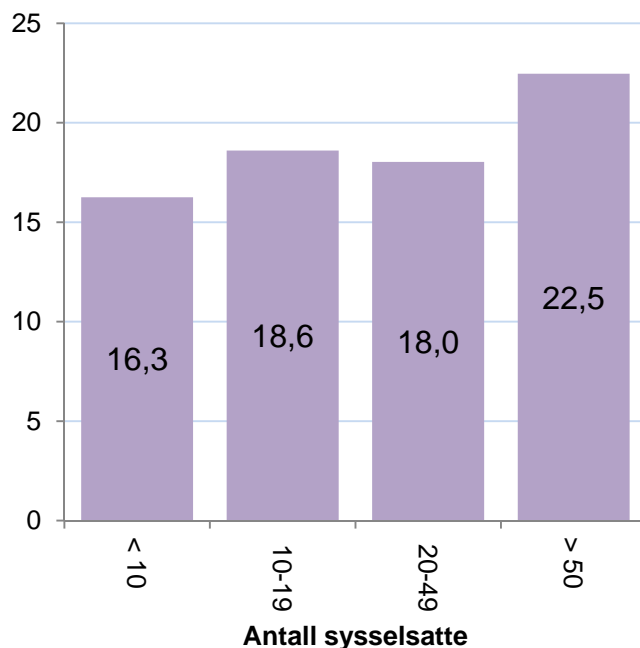
Innovasjon, størrelse og internasjonalisering

I figur 67 ser vi hvordan andel bedrifter med produktutvikling varierer mellom bedrifter med ulik størrelse og ulik markedsorientering. Vi kan se at det er en sterk sammenheng mellom markedsorientering og innovasjon. Bedrifter med hovedmarkedet utenfor Norge har langt høyere sannsynlighet for produktinnovasjon enn de andre. Bedrifter med et nasjonalt marked har også langt høyere andel innovative bedrifter enn bedrifter med et lokalt marked.

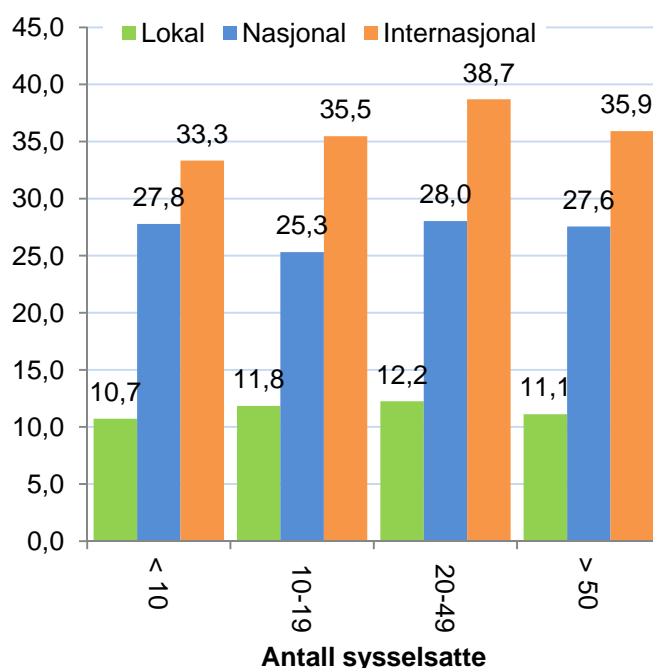
Det er imidlertid liten forskjell i andelen innovative bedrifter i ulik størrelse.

Markedsorienteringen til bedriften synes dermed å være langt viktigere enn størrelsen for om bedriften er innovativ.

De store bedriftene er oftere internasjonalt orientert, mens de minste ofte er lokalt orientert. Det er årsaken til at vi fikk den tilsynelatende positive sammenhengen mellom størrelse og innovasjon i figur 63.

Figur 66: Prosentvis andel bedrifter med produktutvikling, gruppert etter bedriftenes størrelse.

Figur 67: Prosentvis andel bedrifter med produktutvikling, gruppert etter størrelse og markedsinnretning.

5.6 Innovasjonsklima

Hvis et fylke har høy innovasjonsfrekvens på grunn av at de har et næringsliv med mange bedrifter og foretak i bransjer med høy innovasjon, kan dette gi et litt feilaktig bilde av hvor sterk fylket er på innovasjon. Vi ønsker derfor å se på hvordan fylkene gjør det når vi tar hensyn til bedriftenes bransje og størrelse målt i antall ansatte. Dette har vi gjort gjennom logistiske regresjoner der de enkelte innovasjonsindikatorne er brukt som avhengig variabel. Resultatet kan brukes til å se hvor høy andel innovasjonsforetak de enkelte fylkene har, gitt bransjestruktur og størrelse. Dette kaller vi innovasjonsklima. Hvis et fylke har høy innovasjonsandel gitt bransje og størrelse, betyr det at regionen har et sterkt innovasjonsklima.

I figur 68 ser vi rangeringen til Sogn og Fjordane for de ulike indikatorene når vi tar hensyn til bransje og størrelse. Vi ser at Sogn og Fjordane fortsatt gjør det svakt på de fleste indikatorer. Produktinnovasjon som er nytt for markedet er den indikatoren som Sogn og Fjordane skårer høyest for, her er fylket rangert som nummer 14.

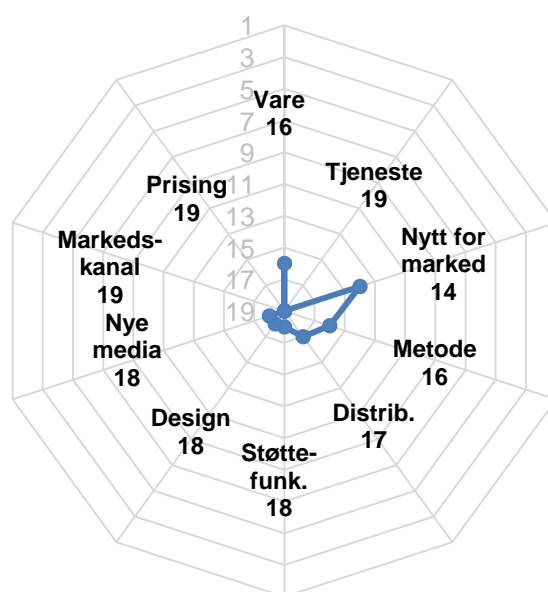
Innovasjonsfrekvens og innovasjonsklima er ikke direkte sammenlignbart, siden datagrunnlaget er litt uliktⁱⁱⁱ.

Figur 69 viser de standardiserte koeffisientene fra regresjonen for samlegruppene. Verdiene er vektet på samme måte som tidligere, som blant annet betyr at produktinnovasjon får høyest betydning. Oslo er brukt som referansefylke. Verdiene til Oslo er derfor null og betyr at Oslo er "utgangspunktet". Fylker som har positive verdier har bedre innovasjonsklima enn Oslo. Verdiene gir en indikasjon på hvor viktig de ulike innovasjonstypene er for den samlede rangeringen.

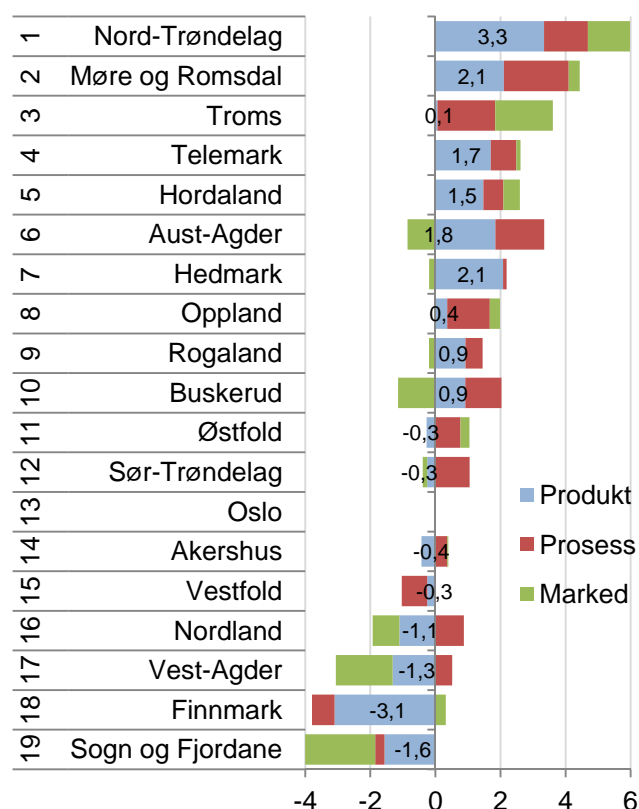
Nord-Trøndelag har sterkest innovasjonsklima, og det er spesielt innenfor produktinnovasjon Nord-Trøndelag gjør det bra. Møre og Romsdal kommer på andreplass. Begge disse fylkene hadde også høy innovasjonsfrekvens. Troms og Telemark på de to neste plassene gjør det derimot bra for innovasjonsklima, men hadde ikke høy innovasjonsfrekvens.

Oslo og Akershus var på topp for innovasjonsfrekvens, men har svakt innovasjonsklima.

Sogn og Fjordane er det lavest rangerte fylket for innovasjonsklima.

Figur 68: Sogn og Fjordane sin rangering for innovasjonsklima på de ulike innovasjonsindikatorne.

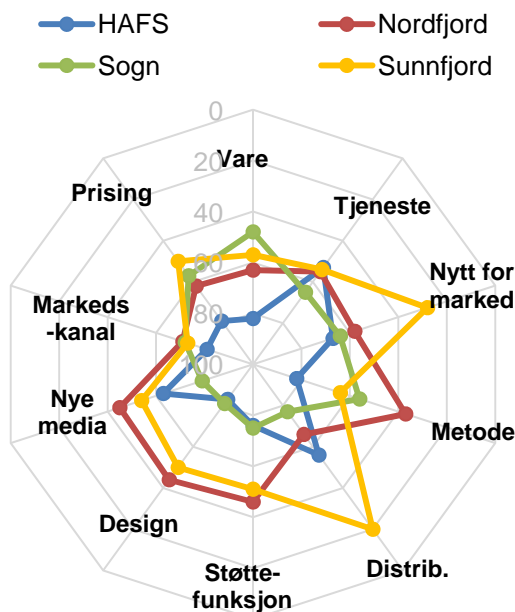
Figur 69: Innovasjonsklima for fylkene. Vektete standardiserte koeffisienter for de tre hovedgruppene innovasjonsindikatorer.

Innovasjonsklima i regionene

Figur 70 viser hvordan regionene i Sogn og Fjordane kommer ut på rangeringen for innovasjonsklima for de ulike indikatorene.

Sunnfjord skårer bra på produktinnovasjon som er nytt for markedet og introduksjon av nye eller forbedrede metoder for lagring, levering eller distribusjon. Både Sunnfjord og Nordfjord gjør det bra for støttefunksjoner, design og nye media. Nordfjord gjør det i tillegg bra på prosessinnovasjon.

Sogn gjør det svakt på flere indikatorer, men er den regionen i fylket som har høyest plassering for innovasjonsklima for produktinnovasjon. HAFS gjør det også relativt svakt på mange indikatorer.

Figur 70: Regionenes rangering for innovasjonsklima med hensyn til de ti indikatorene for innovasjon.

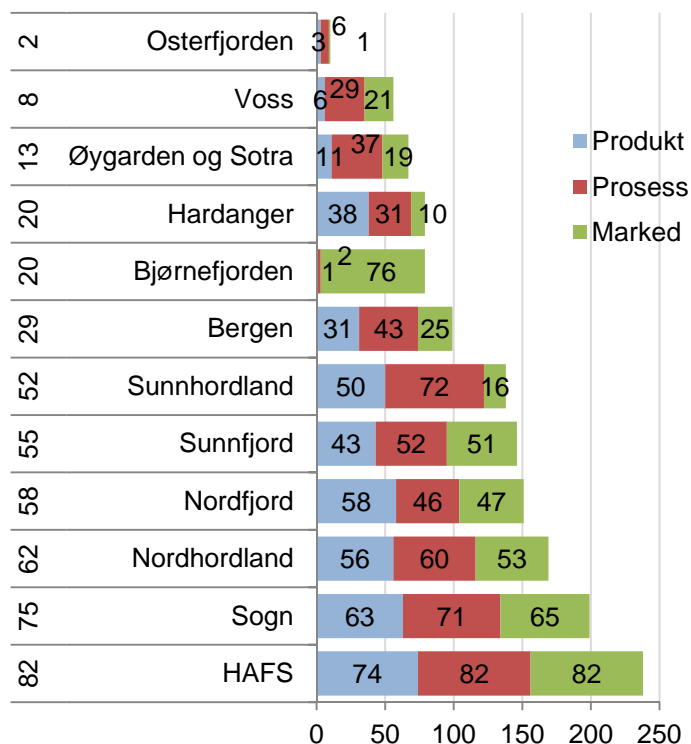
Regionene på Vestlandet

I figur 71 ser vi rangeringen til regionene for de tre hovedtypene innovasjon og samlet. Også for innovasjonsklima gjør mange Hordalandsregioner det bra. Osterfjorden har det nest sterkeste innovasjonsklimaet i landet.

Sunnfjord gjør det bedre for innovasjonsklima enn for innovasjonsfrekvens, og kommer nå på en 55. plass. Dette er likevel under middels.

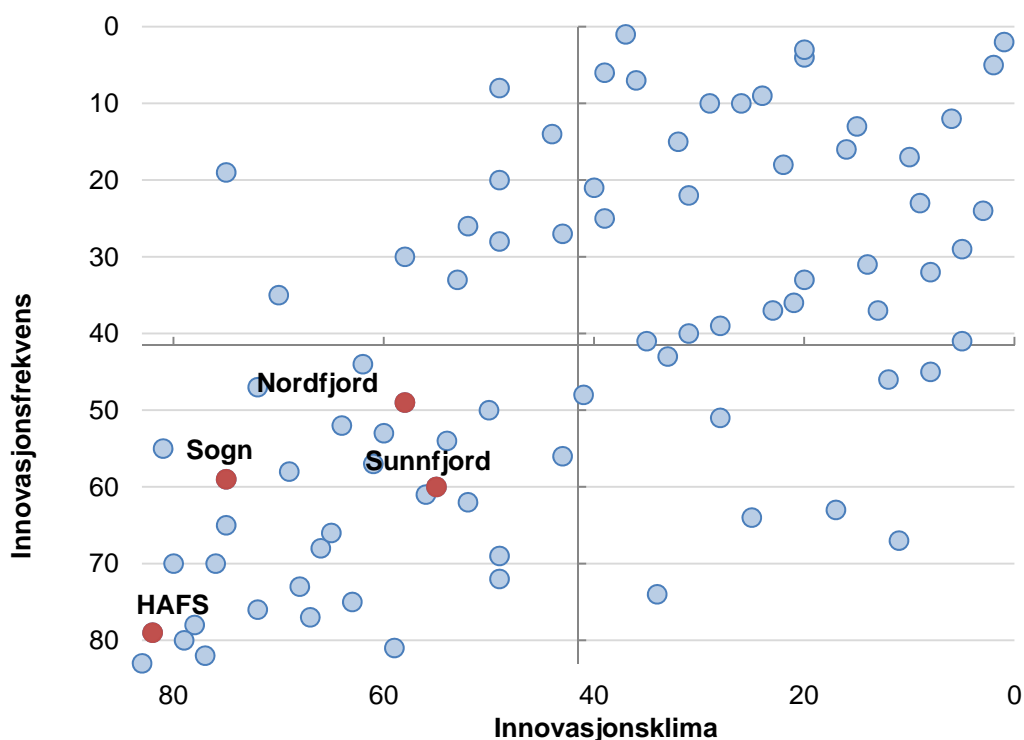
Alle de tre andre regionene i Sogn og Fjordane får dårligere plassering for innovasjonsklima enn for frekvens. Nordfjord havner på 58. plass, mens Sogn kommer på en 75. plass.

HAFS er regionen i landet med nest svakest innovasjonsklima.

Figur 71: Rangering for innovasjonsklima for de tre hovedtypene innovasjon for regionene i Hordaland og Sogn og Fjordane. Samlet rangering blant landets 83 regioner vist til venstre.

Innovasjonsfrekvens og innovasjonsklima

Figur 72: Regionenes rangering for samlet innovasjonsklima og innovasjonsfrekvens.

I figur 72 har vi vist rangeringen for innovasjonsklima og innovasjonsfrekvens i samme diagram. Det er interessant å se dette i sammenheng, til tross for at de to ikke er direkte sammenliknbare.

Innovasjonsfrekvensen vises på den lodrette akse. Øverst i diagrammet vises regionene med høyest innovasjonsfrekvens, mens de med lavest innovasjonsfrekvens er vist nederst i diagrammet. Akse krysser i midten av diagrammet, slik at regionene over akse har over middels innovasjonsfrekvens. På den vannrette akse vises innovasjonsklima. Regionene med svakest innovasjonsklima vises til venstre i diagrammet, mens regionene med sterkest innovasjonsklima vises til høyre. Denne akse krysser også i midten, slik at regionene til høyre for akse har over middels innovasjonsklima.

De mest vellykkede regionene befinner seg i øvre høyre kvadrant. Disse har både over middels innovasjonsklima og innovasjonsfrekvens. Søre Sunnmøre og Osterfjorden er de to regionene helt oppe i øvre høyre hjørne, som gjør det best på både innovasjonsfrekvens og innovasjonsklima.

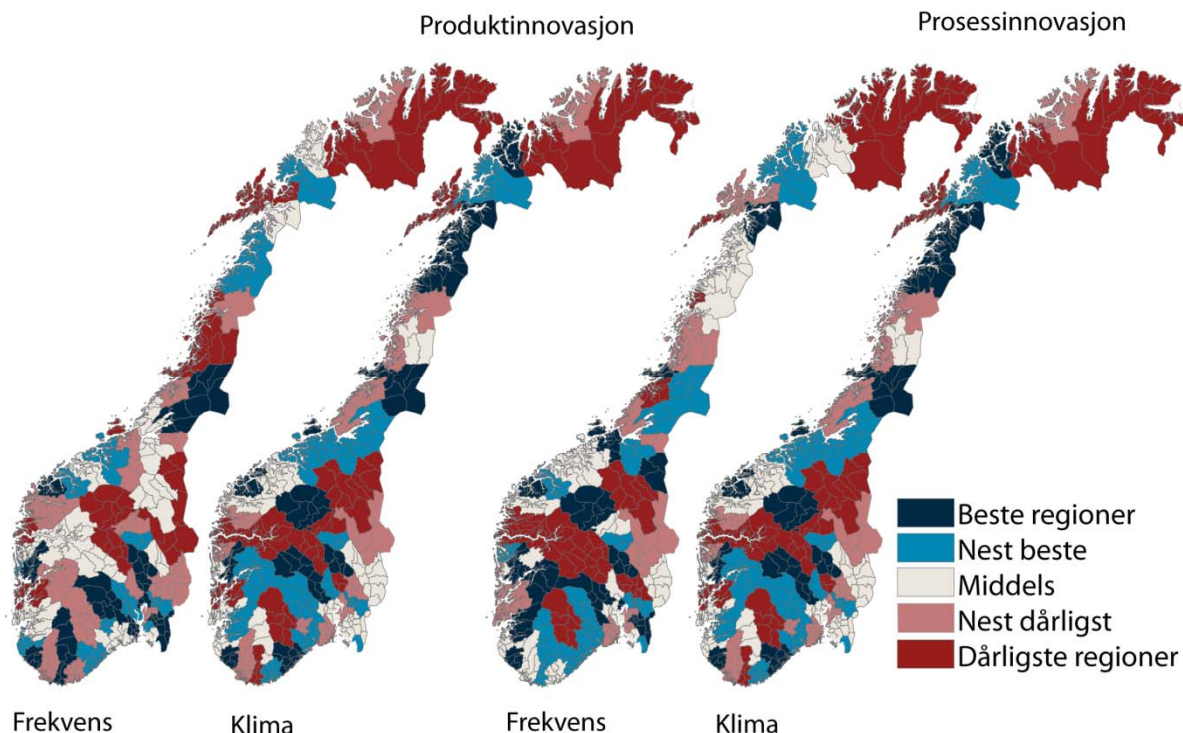
I øvre venstre kvadrant er de regionene som har høy innovasjonsfrekvens, men svakt innovasjonsklima. Disse har en bransjestruktur med høy innovasjonsfrekvens, men er ikke sterke innovasjonsregioner når man tar hensyn til bransje og størrelse.

I nedre høyre kvadrant er regionene som har under middels innovasjonsfrekvens, men over middels innovasjonsklima. Disse regionene har en mindre gunstig bransjestruktur, men har høy innovasjon tatt dette i betraktning. Disse har høyere innovasjon enn forventet ut fra bransjestrukturen.

I nedre venstre kvadrant er de regionene med både lav innovasjonsfrekvens og svakt innovasjonsklima. Alle regionene i Sogn og Fjordane befinner seg her.

Vi kan se at det er en gruppe regioner som klumper seg i nedre venstre hjørne. Dette er regioner i Finnmark, Nordland og Sogn og Fjordane. HAFS er en av regionene som gjør det aller dårligst både for innovasjonsfrekvens og innovasjonsklima.

Regionale trender

Figur 73: Innovasjonsfrekvens og innovasjonsklima for produkt og prosessinnovasjon i regionene.

I figur 73 har vi sammenliknet innovasjonsfrekvens og innovasjonsklima for gruppene produktinnovasjon og prosessinnovasjon i regionene.

Flere regioner på Vestlandet har et sterkt innovasjonsklima. De regionene som har sterkest innovasjonsklima for produktinnovasjon er Bjørnefjorden, Søre Sunnmøre og Osterfjorden.

Sentrale regioner på Østlandet, som har høy innovasjonsfrekvens, har et langt svakere innovasjonsklima. En gunstig bransjestruktur gir en høy innovasjonsfrekvensen.

Det er mange distriktsregioner som har et sterkt innovasjonsklima for produktinnovasjon. Deler av Telemark, Buskerud og Hedmark kommer godt ut for innovasjonsklima.

For prosessinnovasjon kommer også mange Vestlandsregioner godt ut for innovasjonsklima. Regionene som har sterkest innovasjonsklima er Søre Sunnmøre og Bjørnefjorden, som også har sterkt innovasjonsklima for produktinnovasjon. Tredje sterkeste region for prosessinnovasjon gitt bransje

og størrelse er Hitra/Frøya. Denne regionen har ikke sterkt innovasjonsklima for produktinnovasjon. Hitra/Frøya har en vellykket fiskeriindustri, der det først og fremst er på prosessiden man har mulighet til å innovere.

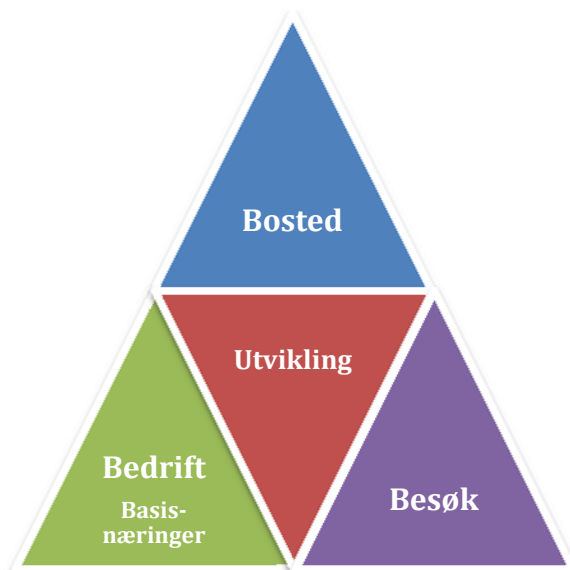
En rekke distriktsregioner i Sør-Norge viser seg å ha et betydelig sterkere innovasjonsklima enn innovasjonsfrekvens for prosessinnovasjon. Flere distriktsregioner på Østlandet kommer høyt ut på klima for prosessinnovasjon, som Nord-Gudbrandsdal, Hallingdal og Midt-Buskerud.

Finnmark gjør det dårlig både for innovasjonsfrekvens og innovasjonsklima. Enkelte regioner i Troms og Nordland kommer imidlertid bedre ut for innovasjonsklima.

Generelt er det ikke lett å finne mønstre i innovasjonsgraden mellom regionene i Norge. Det betyr at innovasjonen i næringslivet ikke følger landsdelene, men er spredt rundt i landet.

6. Attraktivitetspyramiden

Attraktivitetspyramiden er en modell for å forstå steders utvikling, vekst eller nedgang. Samtidig er Attraktivitetspyramiden et verktøy for å utvikle strategier for stedsutvikling. Ideen bak Attraktivitetspyramiden er at steder utvikler seg i henhold til deres attraktivitet langs tre dimensjoner: Besøk, bosted og bedrifter. Den første versjonen av Attraktivitetspyramiden ble utviklet i 2010. I denne rapporten presenterer vi den nye versjonen – som beholder de samme prinsippene, men med noen metodiske forbedringer^{iv}.

Attraktivitetspyramiden forklarer steders vekst som et resultat av tre typer attraktivitet: Bedrifts-, besøks- og bostedsattraktivitet.

Bedriftsdimensjonen fokuserer på steders attraksjonskraft som produksjonssted for varer og tjenester som kan eksporteres til andre steder. Dette er produksjon knyttet til naturressurser, som landbruk, fiske og utvinning, vareproduserende industri og teknologiske tjenester. Vi kaller dette basisnæringer. Mange steder er basert på denne typen attraktivitet, ved at de har hatt gunstige betingelser for primærnæringer, eller for industriproduksjon gjennom nærhet til råvarer eller kraft. I dag er teknologiske tjenester en type produksjon som kan selges over lange avstander, hvor råstoffet er kompetent arbeidskraft. Teknologiske tjenester er en raskt voksende næring som har helt andre lokaliseringsbetingelser enn naturbasert næring og industri.

Mange steder har også vokst fram gjennom å være attraktive for besøk. Ofte har denne attraktiviteten

oppstått gjennom at steder har vært knutepunkter for kommunikasjoner. Attraktivitet for besøk skaper mange arbeidsplasser i næringer som er avhengige av direkte salg til kunder. Dette er næringer som tradisjonelt reiseliv, butikkhandel, aktiviteter, underholdning og kultur.

Attraktivitet som bosted er historisk sett en ny type attraktivitet, som etter hvert har blitt den tredje viktige drivkraften. Etter hvert som stadig flere pendler mellom bosted og arbeidssted har noen steder kunnet vokse utelukkende gjennom å være attraktive som bosteder. Slike steder har gjerne stor utpendling til naboregioner. For å måle attraktivitet som bosted bruker vi Attraktivitetsbarometeret. Attraktivitetsbarometeret måler steders tiltrekningskraft for innflytting når effekten av arbeidsplassveksten er trukket fra.

I dette kapitlet vil vi presentere de tre attraktivitetstypene hver for seg, og til slutt se på noen vekstfaktorer som ikke fanges opp av modellen.

6.1 Viktige trender

De siste ti årene har antall arbeidsplasser i basisnæringene sunket i Norge. Basisnæringene er industri, primærnæring og teknologiske tjenester. Basisnæringene er følsomme for konjunkturer og svinger mer enn andre.

Antall arbeidsplasser i besøksnæringene, som er næringer innenfor reiseliv, aktiviteter og handel, har økt med 14 prosent fra 2000 til 2010.

Arbeidsplasser knyttet til lokal bosetting øker mest. Dette er arbeidsplasser i kommunene og private arbeidsplasser i undervisning og helse og omsorg.

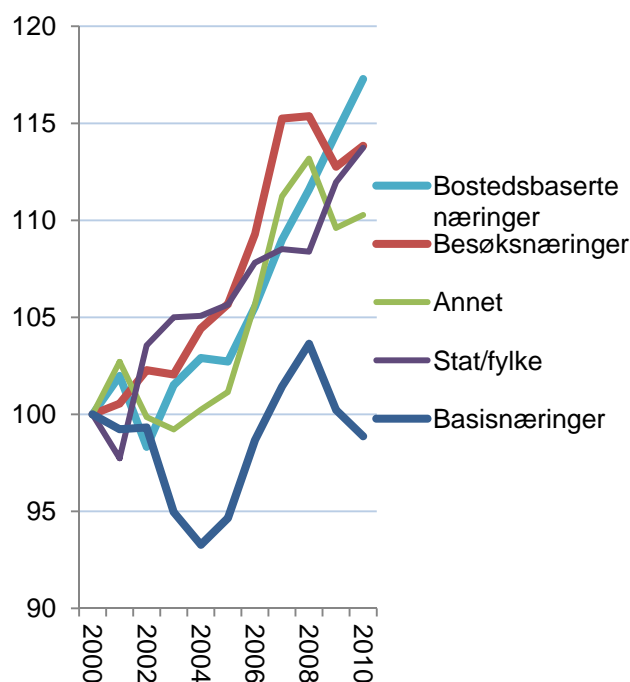
Disse tre typene av arbeidsplasser er knyttet til hver sin akse i attraktivitetspyramiden. Etter hvert som bostedsbaserte næringer og besøksnæringer vokser, blir attraktivitet for besøk og bosetting gradvis mer viktig, mens attraktivitet for bedrifter i basisnæringene gradvis blir mindre enerådende. Tidligere var regional utvikling sterkt fokusert på konkurranseutsatte næringer i basisnæringene. I dag må en også ta hensyn til de andre attraktivitetsdimensjonene.

Sammensetningen av arbeidsplassene

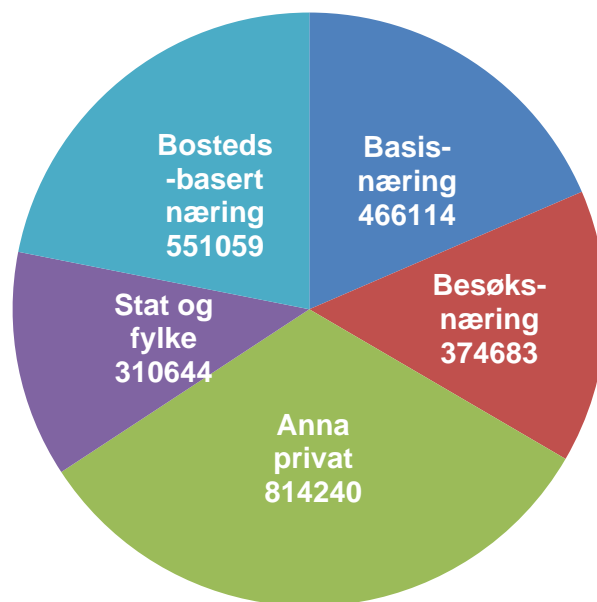
I figur 75 viser vi hvordan de ulike kategoriene av arbeidsplasser er fordelt i Norge i 2010.

Basisnæringene teller 466 000 arbeidsplasser, og er fremdeles større enn besøksnæringene, som har 375 000 arbeidsplasser. De bostedsbaserte næringene har i dag flere arbeidsplasser enn basisnæringene, men i 2000 var basisnæringene større enn de bostedsbaserte næringene.

Andre private næringer er hovedsaklig tjenester som ikke er direkte konkurranseutsatte. Både arbeidsplasser i stat/fylke og de andre næringene er ofte senterfunksjoner som er konsentrert til de største byene og regionale sentra. I våre analyser blir veksten i disse arbeidsplassene på et sted betraktet som en funksjon av stedets attraktivitet i sum langs de tre aksene. Men her vil også veksten kunne variere en del. Dette vil vi se nærmere på i kapittel 7.1.

Figur 74: Utvikling i antall arbeidsplasser i Norge i basisnæringer, besøksnæringer og bostedsbaserte næringer, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 75: Fordeling mellom ulike kategorier av arbeidsplasser i Norge i 2010.

6.2 Bedriftsattraktivitet

Begrepet bedriftsattraktivitet forsøker å fange opp at mange steder har grodd opp på grunn av at det har vært gunstig å produsere varer og tjenester for salg til andre regioner. Mange steder i Norge har en slik historisk bakgrunn, enten i naturressurser som fisk og landbruksarealer eller tilgang på kraft eller havner. Etter hvert har teknologibaserte tjenester vokst opp til en betydelig næring. Dette er tjenester som ikke er lokale, men som også selges i et nasjonalt eller internasjonalt marked.

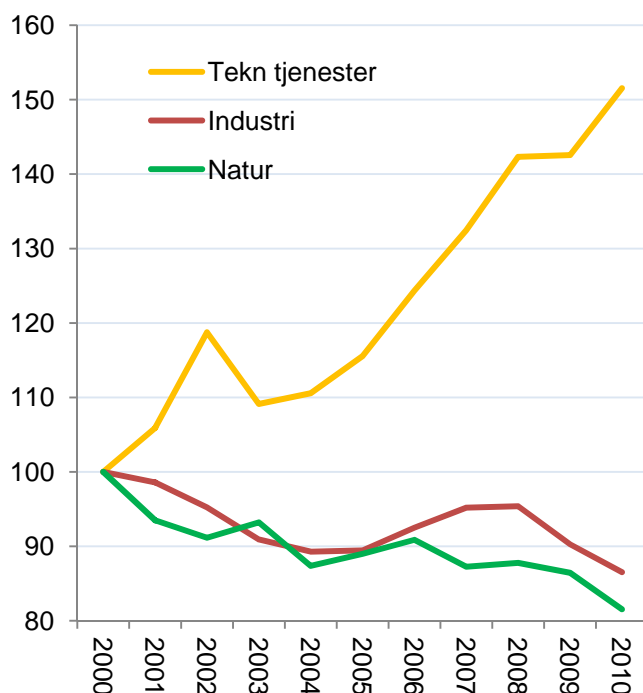
Vi kaller disse næringene basisnæringer. Vi kunne ha brukt begrepet konkurranseutsatte næringer, men mange vil hevde at landbruket ikke er konkurranseutsatt. Landbruksproduksjonen i Norge er imidlertid ikke lokalt basert, fordi produktene stort sett omsettes utenfor de stedene hvor produksjonen foregår.

Mens naturbaserte næringer, i hovedsak primærnæringene, og industrien har synkende sysselsetting, øker sysselsettingen i de teknologiske tjenestene sterkt. Distriktene har et fortrinn når det gjelder industri og naturbasert næring, ettersom de har tilgang til arealer og naturressurser. For teknologiske tjenester er det kompetente hoder som er råvarene. Disse finnes det flest av i byene. Denne utviklingen er en av drivkreftene til sentraliseringen.

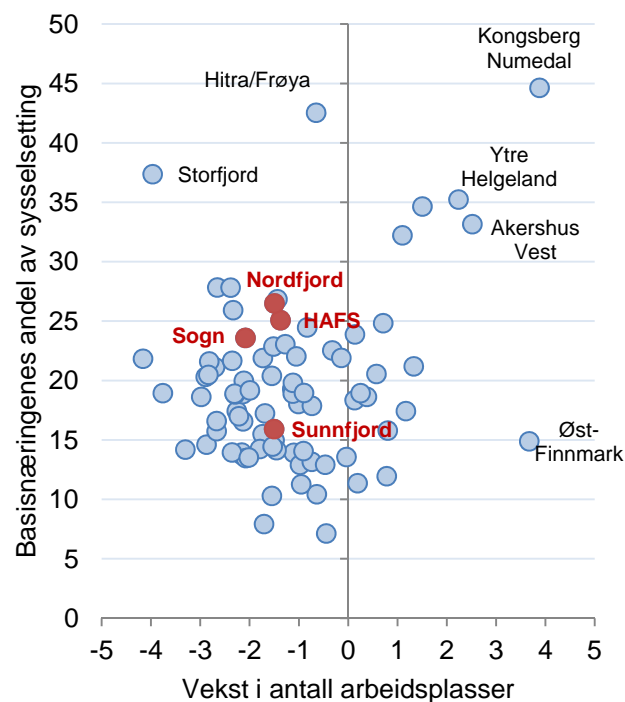
I figur 77 har vi vist nivå og vekst for basisnæringene i regionene i Norge. Kongsberg/Numedal har både høyest konsentrasjon av basisnæringer, og har samtidig hatt sterke vekst. Når vi beregner veksten har vi målt veksten i antall prosentpoeng av samlet sysselsetting i regionen. Veksten i Kongsberg/Numedal tilsvarer dermed nesten fire prosent av samlet sysselsetting i regionen.

Alle regionene i Sogn og Fjordane har hatt nedgang i basisnæringene de siste tre år.

Nordfjord, HAFS og Sogn har en relativt høy andel av sysselsettingen i basisnæringer sammenliknet med andre regioner. Dette betyr at man er spesielt sårbar for nedgang i sysselsettingen i basisnæringer.

Figur 76: Utvikling i antall arbeidsplasser i perioden 2000-2010 i Norge i forskjellige kategorier av basisnæringer, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 77: Andel samlet sysselsetting og vekst i antall arbeidsplasser i basisnæringer i prosentpoeng av samlet sysselsetting siste tre år for de 83 regionene i landet.

Nivå av basisnæringene

I figur 78 ser vi hvordan basisnæringene er fordelt på de tre kategoriene. Industrien er den største næringen av disse på landsbasis, og også i regionene i Hordaland og Sogn og Fjordane.

Nordfjord er nummer elleve av de 83 regionene når det gjelder konsentrasjon av basisnæringer. Dette som følge av mange arbeidsplasser i industrien i Nordfjord, men det er også mange arbeidsplasser i naturbaserte næringer. HAFS er nummer tretten i landet. Den største næringen i HAFS er faktisk naturbaserte næringer. Sogn er nummer 17 i landet, og har en stor andel sysselsatte i industrien.

Sunnfjord er eneseste region i Sogn og Fjordane som har under middels andel arbeidsplasser i basisnæringer. Sunnfjord er imidlertid av regionene som har en del sysselsetting i teknologiske tjenester.

Vekst i basisnæringene

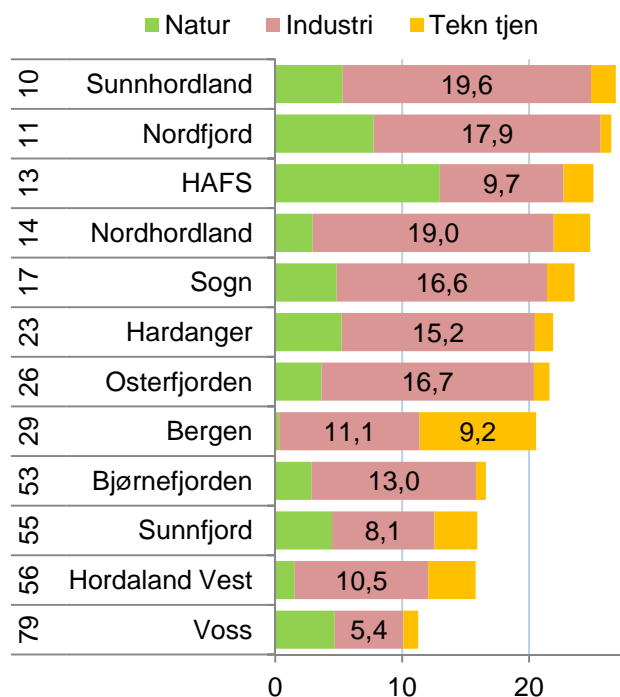
I figur 79 ser vi veksten i de ulike kategoriene av basisnæringer de tre siste årene for regionene i Hordaland og Sogn og Fjordane.

Flere regioner i Hordaland har høy vekst. Hordaland Vest, Nordhordland og Bergen er av de 12 regionene med høyest vekst i landet, og har spesielt hatt vekst i teknologiske tjenester. Merk at vi her ikke måler veksten i prosent av utgangspunktet, men i prosentpoeng av samlet sysselsetting. Det er for å måle hvilken vekstimpuls regionen har av arbeidsplassveksten.

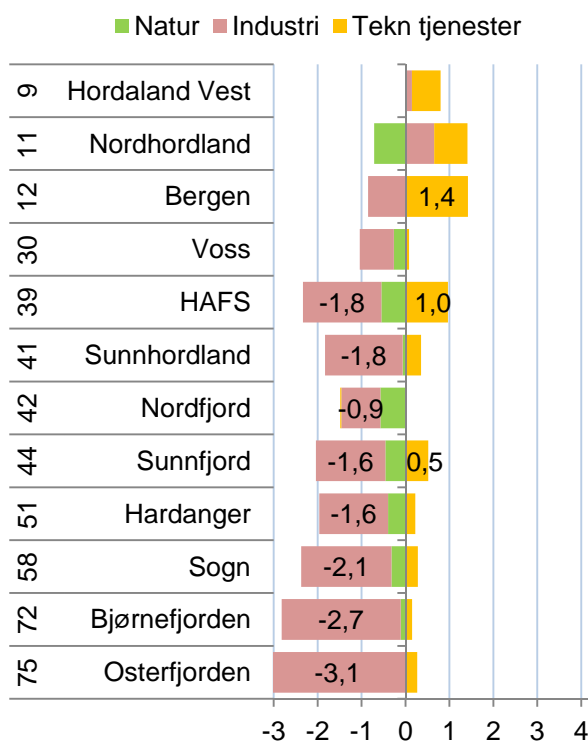
HAFS har tapt industriarbeidsplasser tilsvarende 1,8 prosent av sin samlede sysselsetting de siste tre årene, men har hatt en gevinst i de teknologiske tjenestene tilsvarende 0,3 prosent. Selv om dette er en nedgang, er nedgangen mindre enn de fleste andre regionene. HAFS er rangert som 39 i landet når det gjelder vekst i basisnæringer.

Nordfjord og Sunnfjord har hatt nedgang i både industri og naturbaserte næringer, men Sunnfjord har også hatt en vekst i teknologiske tjenester. Begge regionene har samlet hatt en utvikling som er litt under middels.

Sogn er den regionen som har hatt størst nedgang i industriarbeidsplasser i fylket. Sogn har tapt arbeidsplasser tilsvarende 2,1 prosent av samlet sysselsetting.

Figur 78: Antall arbeidsplasser i prosent av samlet sysselsetting i de tre kategoriene av basisnæringer i 2010. Rangering blant de 83 regionene i landet er vist til venstre.

Figur 79: Vekst i antall arbeidsplasser i prosentpoeng av samlet sysselsetting i de tre kategoriene av basisnæringer i perioden 2008-2010. Rangering blant de 83 regionene i landet til venstre.

Nivå kommuner

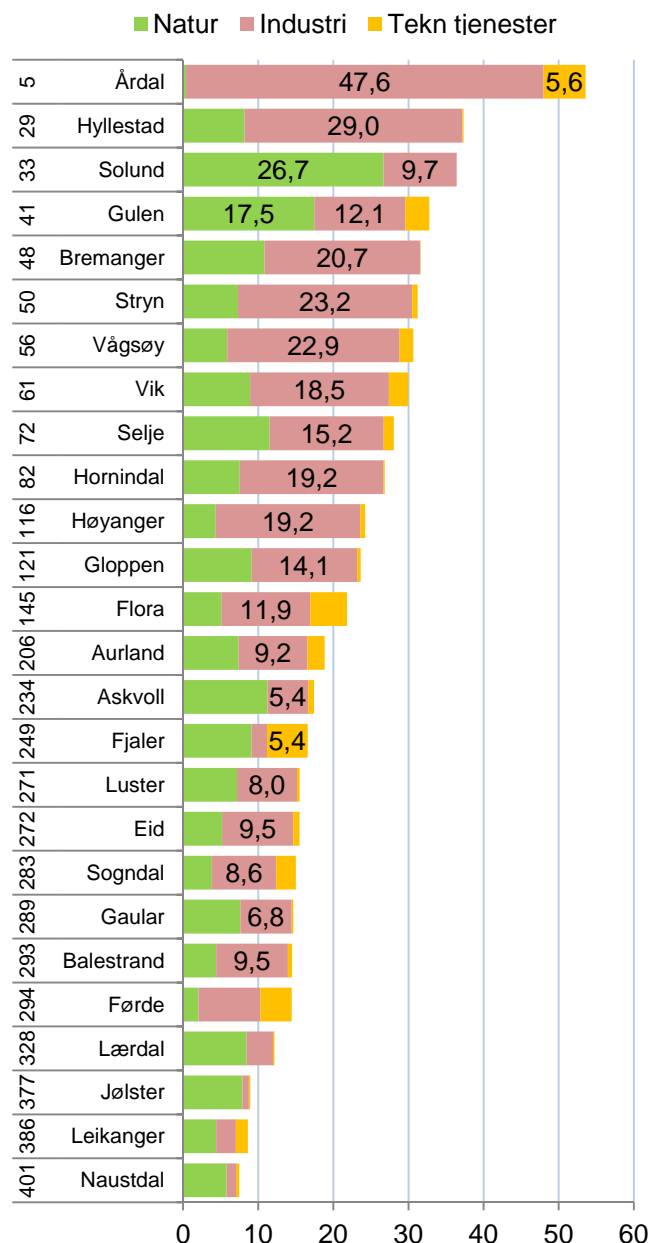
I Sogn og Fjordane er det mange utpregede bedriftskommuner. Årdal er nummer fem av de 430 kommunene i landet når det gjelder konsentrasjon av basisnæringer. Antall arbeidsplasser i industrien i Årdal tilsvarer 47,6 prosent av antall sysselsatte i kommunen. Bare to kommuner i landet har høyere andel industriarbeidsplasser.

I Hyllestad tilsvarer antall arbeidsplasser 29 prosent av antall sysselsatte i kommunen. Hyllestad er rangert som nummer 29 i landet.

I Solund er det en stor andel arbeidsplasser i naturbaserte næringer. Her tilsvarer arbeidsplassene 26,7 prosent av sysselsettingen. Dette er tredje høyest i landet.

Flertallet av kommunene i Sogn og Fjordane har over middels antall arbeidsplasser i basisnæringer, men enkelte kommuner, som Naustdal, Leikanger og Jølster, har lav andel arbeidsplasser i basisnæringer.

De teknologiske tjenestene utgjør mindre andel av arbeidsplassene, men er interessante fordi dette er en vekstnæring. I Årdal og Fjaler utgjør arbeidsplassene i teknologiske næringer over fem prosent av sysselsettingen i kommunen.

Figur 80: Antall arbeidsplasser i basisnæringene i prosent av samlet sysselsetting i 2010. Rangering blant de 430 kommunene i landet er vist til venstre.

Vekst kommuner

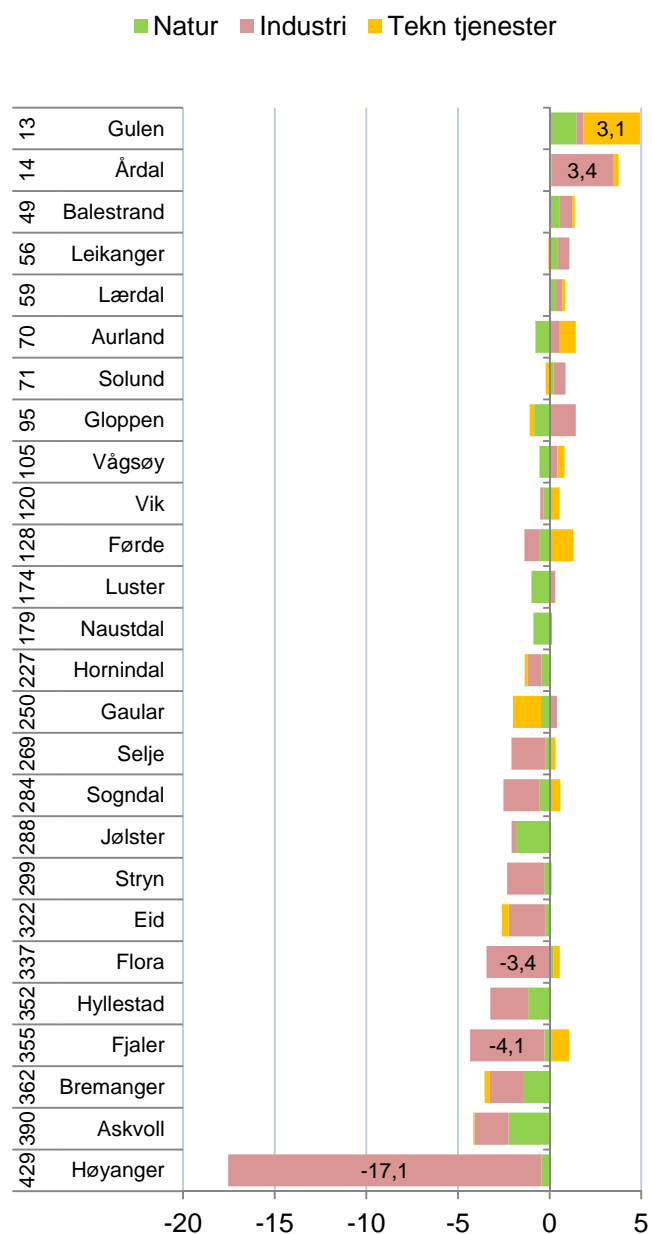
De fleste kommunene i Sogn og Fjordane har hatt nedgang i basisnæringene de siste tre årene. Basisnæringene har også hatt nedgang på landsbasis, og mindre enn en fjerdedel av kommunene har hatt vekst.

Høyanger har hatt en dramatisk nedgang i industrien. Tapet av industriarbeidsplasser i basisnæringene i Høyanger de siste tre årene tilsvarer hele 17,1 prosent av samlet sysselsetting i Høyanger. Bare en kommune i landet har hatt et større tap av arbeidsplasser.

Det er imidlertid også kommuner i Sogn og Fjordane som har gått mot strømmen og har hatt vekst i basisnæringer.

Gulen har hatt sterkest vekst, og har hatt vekst i alle de tre type basisnæringene, og er nummer 13 i landet med hensyn til vekst i basisnæringene de siste tre årene. Gulen har hatt en vekst på 3,1 prosent i teknologiske tjenester.

Også Årdal har hatt god utvikling, og er rangert som nummer 14 i landet med hensyn til vekst i basisnæringer. Årdal har hatt en vekst i industriarbeidsplasser på 3,4 prosent.

Figur 81: Vekst i antall arbeidsplasser i basisnæringene i prosentpoeng av samlet sysselsetting i perioden 2008-2010. Rangering blant de 430 kommunene i landet er vist til venstre.

6.3 Besøksattraktivitet

Noen steder har stor trafikk av personer som kommer på besøk av ulike årsaker. Slike steder får mange ekstra arbeidsplasser i besøksnæringene. Som besøksnæring regner vi virksomheter hvor kunden må møte opp personlig. Turisme er en typisk besøksnæring, og er knyttet opp til bransjene overnatting og servering, og i økende grad til underholdning, kultur og aktiviteter. All butikkhandel er også besøksnæring. I Norge er butikkhandelen den største av besøksnæringene.

Antall arbeidsplasser innen overnatting har sunket ganske sterkt de siste ti årene. Handel og servering er næringer som vokser, mens aktivitetsnæringene vokser svært raskt. Dette avspeiler en dreining fra tradisjonell overnatting til aktiviteter, kultur og underholdning.

Noen steder har en ”negativ besøksbalanse”, som fører til handelslekkasje. Når vi beregner nivået på steders besøksnæring, trekker vi fra de arbeidsplassene som er antatt å betjene de som bor på stedet. Dermed vil noen steder få et nivå som er under null.

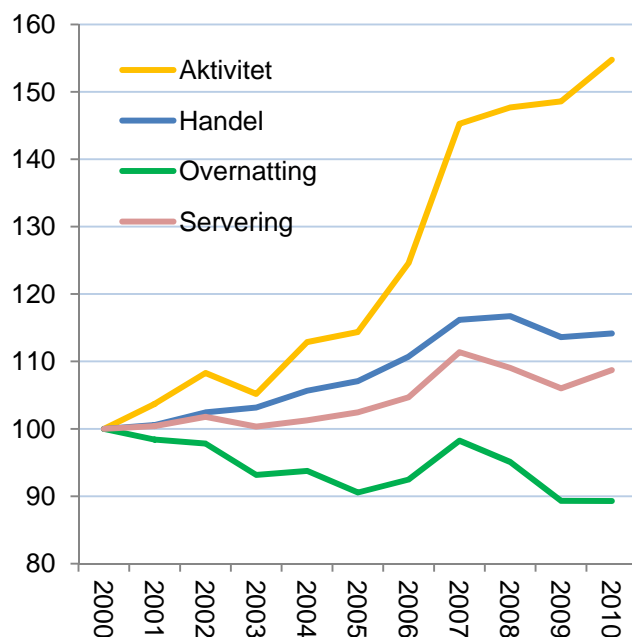
I figur 83 ser vi hvordan regionene i Norge fordeler seg med hensyn til nivået på besøksnæringene og veksten de siste tre årene.

Hallingdal har det høyeste nivået, og 11 prosent av sysselsettingen i regionen er beregnet å komme av besøk utenfra. Besøksnæringene i Hallingdal har krympet de siste tre årene tilsvarende én prosent av sysselsettingen i regionen, mens Voss har hatt sterkest vekst av de store besøksregionene.

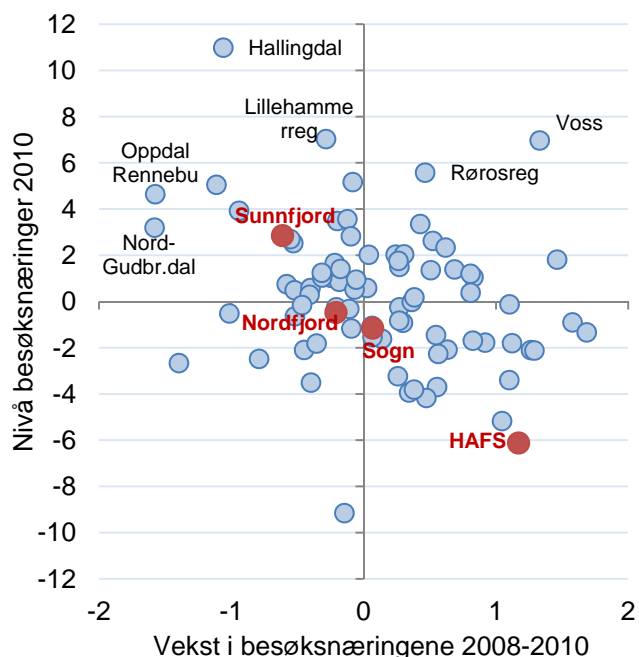
I Sogn og Fjordane er det Sunnfjord som har høyest konsentrasjon av besøksnæring. Sunnfjord er nummer 13 av de 83 regionene i landet med hensyn til nivå på besøksnæringene. Sunnfjord har imidlertid hatt nedgang i besøksnæringene de siste tre årene.

De andre tre regionene har underskudd i besøksbalansen, selv om Nordfjord og Sogn ikke er langt fra å ha balanse. Nordfjord har hatt en liten nedgang i besøksnæringene de siste tre årene, mens Sogn har hatt en liten vekst.

HAFS er av regionene som har aller høyest besøksunderskudd i landet, men har hatt en høy vekst i besøksnæringene de siste årene.

Figur 82: Utvikling i antall arbeidsplasser i perioden 2000-2010 i Norge i forskjellige kategorier av besøksnæring, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 83: Andel samlet sysselsetting og vekst i antall arbeidsplasser i besøksnæring i prosentpoeng av samlet sysselsetting siste tre år for de 83 regionene i landet.

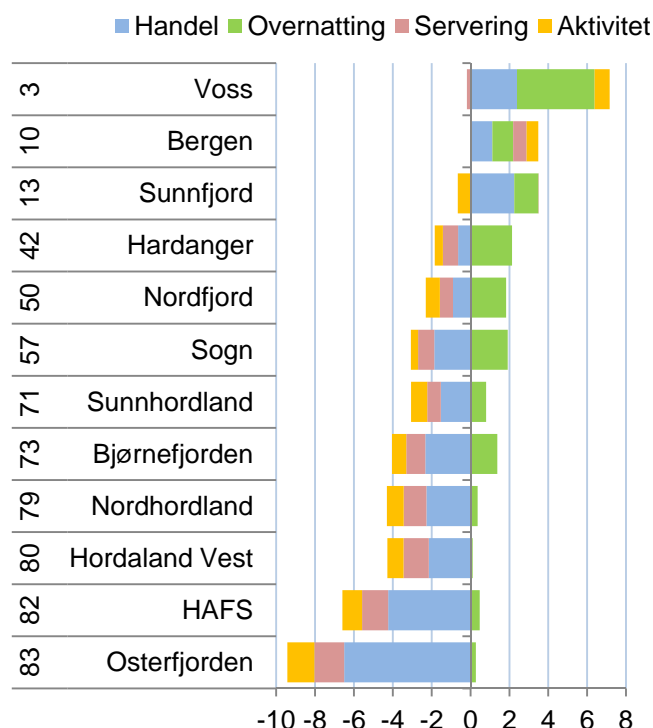
Besøksnæringene i regionene

Voss er den tredje mest utpregede besøksregionen i landet, som kommer av et stort overskudd i handel, aktivitet og mye overnatting. Sunnfjord er nummer 13 i landet, og har overskudd på handel, overnatting og servering, men forholdsvis lite aktivitet. Det er altså de største byene i de to fylkene som har høyest konsentrasjon av besøksnæringer. I Sunnfjord ser vi at det spesielt er handelen som trekker opp.

Utenom disse to regionene, har de andre regionene i Hordaland og Sogn og Fjordane under middels nivå av besøksnæringer.

Nordfjord er nummer 50 av de 83 regionene, mens Sogn er nummer 57.

HAFS har nest lavest andel besøksnæringer i landet, kun Osterfjorden har lavere andel besøksnæringer.

Figur 84: Antall arbeidsplasser i prosent av samlet sysselsetting i de tre kategoriene av besøksnæringer. Rangering blant de 83 regionene i landet er vist til venstre.

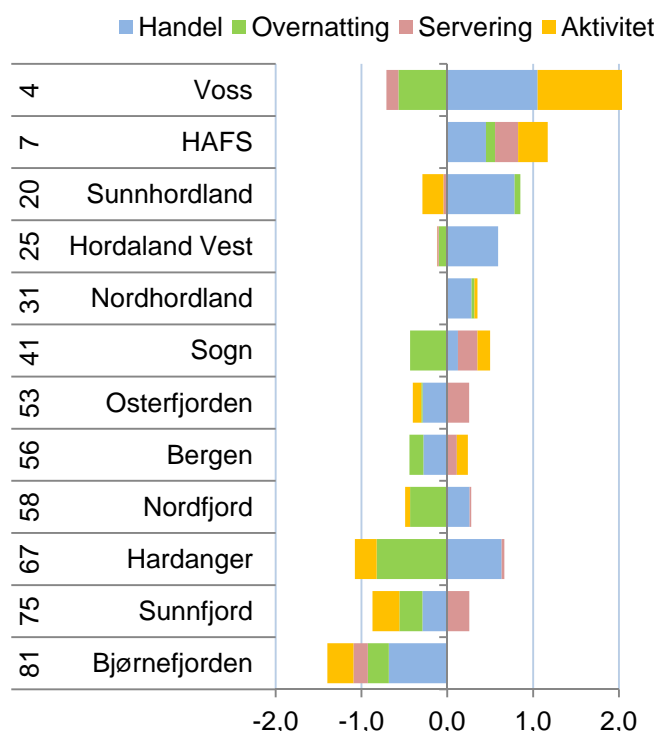
Vekst i besøksnæringene

Bildet er ganske annerledes når vi ser på vekst de siste tre årene. HAFS er den regionen som har hatt nest høyest vekst i besøksnæringene av regionene i Hordaland og Sogn og Fjordane, og kun seks regioner har hatt høyere vekst i landet. HAFS har hatt vekst i alle fire typer besøksbransjer. HAFS er tydeligvis på vei med å redusere sitt besøksunderskudd.

Sogn har nest høyest vekst i Sogn og Fjordane, men veksten er likevel bare litt bedre enn middels. Sogn har hatt vekst i handel, servering og aktiviteter, men en stor nedgang i overnatting.

Nordfjord har hatt en stor nedgang i overnatting, men en oppgang i handel. Samlet har Nordfjord hatt en liten nedgang, og er rangert som nummer 58 av 83 regioner når det gjelder vekst i besøksnæringer.

Sunnfjord er den regionen som har hatt høyest nedgang i fylket. Sunnfjord har hatt nedgang i antall arbeidsplasser i handel, overnatting og aktivitet, mens det har vært vekst i handel. Bare åtte regioner i landet har hatt større nedgang i besøksnæringer totalt.

Figur 85: Vekst i antall arbeidsplasser i prosentpoeng av samlet sysselsetting i de tre kategoriene av besøksnæringer i perioden 2008-2010. Rangering blant de 83 regionene i landet til venstre.

Besøksnæringer i kommunene

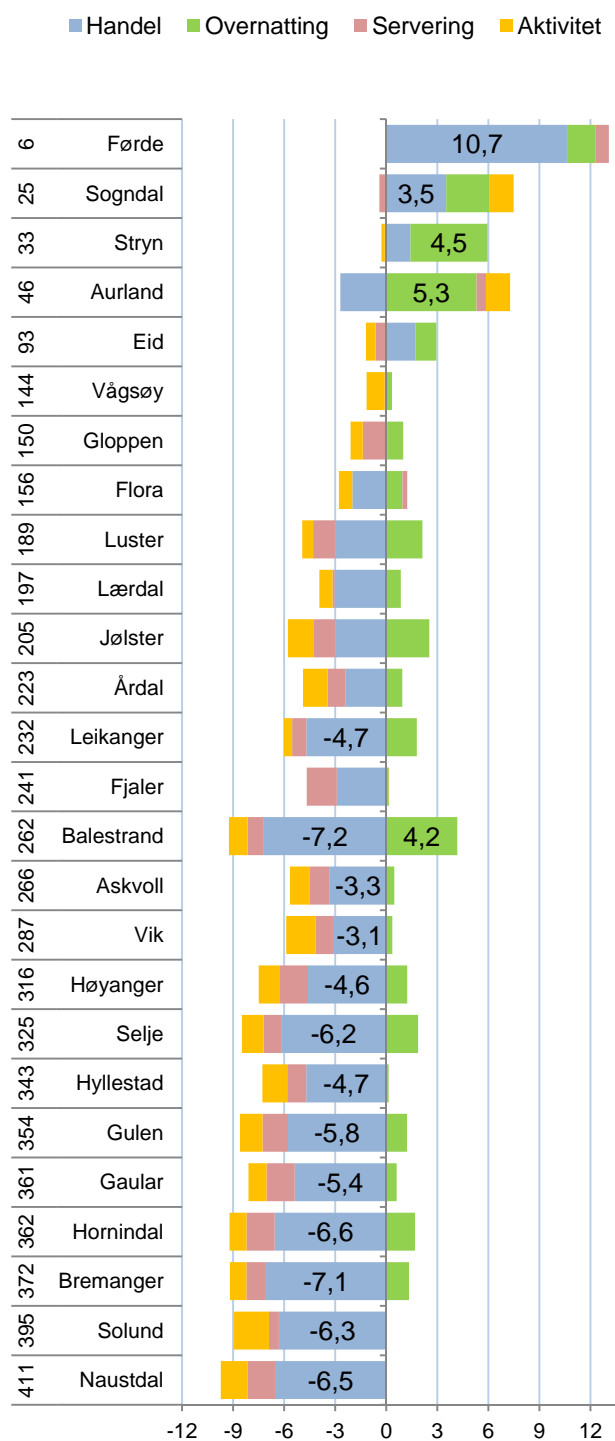
Førde er den klart mest utpregede besøkskommunen i Sogn og Fjordane, og er rangert som nummer seks av de 430 kommunene i landet når det gjelder konsentrasjon av besøksnæringer. Det er det store handelsoverskuddet som har gitt Førde denne posisjonen, men Førde har også bidrag fra overnatting og et overskudd i servering. Handelsoverskuddet tilsvarer alene 10,7 prosent av samlet sysselsetting.

Sogndal er også en besøkskommune, og er rangert som nummer 25 i landet for andel sysselsetting i besøksnæringer. Sogndal har overskudd i både aktivitet og handel, samt overnatting.

Stryn kommer også høyt opp, som nummer 33 i landet. Stryn har spesielt mye overnatting. Det samme har Aurland, som kommer på 46. plass. Aurland har imidlertid et handelsunderskudd.

Naustdal og Solund har store besøksunderskudd. Handelslekkasjen fra disse kommunene er stor, og gir et tap på over seks prosent i kommunenes samlede sysselsetting.

De fleste kommunene i Sogn og Fjordane har handelsunderskudd. Mange har også underskudd i servering og aktiviteter. Det er tydelig at kommuner som Førde og Sogndal er regionale besøkssteder, men antagelig benytter også mange av fylkets innbyggere tilbud utenfor fylket.

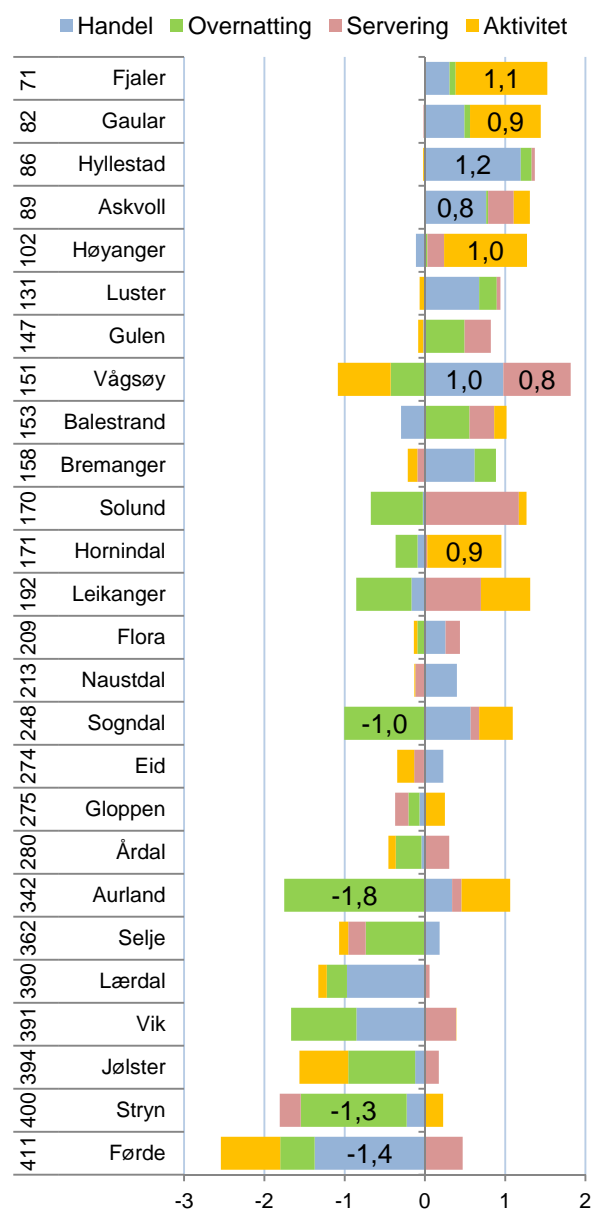
Figur 86: Antall arbeidsplasser i besøksnæringene i prosent av samlet sysselsetting i 2010. Rangering blant de 430 kommunene i landet er vist til venstre.

Vekst i kommunene

I figur 87 ser vi på veksten i besøksnæringene de siste tre årene. Fjaler, Gaular, Hyllestad, Askvoll og Høyanger har hatt god vekst de siste årene. Fjaler, Gaular og Høyanger har hatt høy vekst i aktivitet, mens Hyllestad og Askvoll har fått høy vekst i handel.

Det er et klart mønster at besøksnæringene har ført til vekst i distriktene, og at mange sentrale steder og byer har hatt nedgang. Det foregår en desentralisering av handelen i Norge som er ganske overraskende. Er det økt besøk i distriktene fra byene, eller har tilbudet i distriktene blitt mer konkurransedyktig?

Førde har hatt størst samlet nedgang i besøksnæringer de siste tre årene, og har hatt nedgang i både handel, overnatting og aktiviteter. Også Stryn har hatt stor nedgang. Det er først og fremst innen overnatting Stryn har mistet arbeidsplasser. Stryn og Førde er blant de 30 kommunene i landet med størst nedgang i besøksnæringer.

Figur 87: Vekst i antall arbeidsplasser i besøksnæringene i prosentpoeng av samlet sysselsetting i perioden 2008-2010. Rangering blant de 430 kommunene i landet er vist til venstre.

6.4 Bostedsattraktivitet

Attraktivitetsbarometeret er en metode for å måle hvilke geografiske områder som er attraktive som bosteder. Telemarksforskning har publisert Attraktivitetsbarometeret for norske kommuner og regioner siden 2006.

Det er en positiv sammenheng mellom arbeidsplassvekst og innflytting. Steder som har vekst i arbeidsplasser får som regel innflytting, mens steder med nedgang i antall arbeidsplasser vil ofte få utflytting.

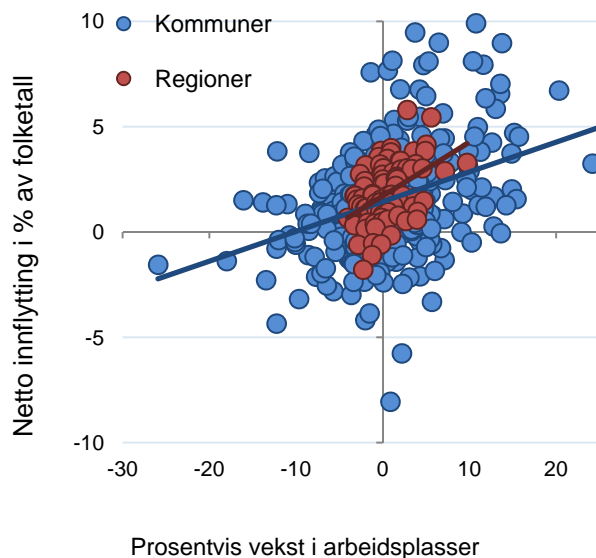
Attraktivitetsbarometeret er basert på at nettoflyttingen til mange kommuner og regioner avviker fra det som er forventet ut fra arbeidsplassveksten. Noen steder får sterk innflytting uten at det kan forklares med arbeidsplassveksten. Dette må da skyldes at det er andre forhold enn arbeidsplassvekst som tiltrekker seg innflyttere. Attraktivitetsindeksen er avstanden mellom den faktiske nettoflyttingen til en kommune eller en region, og den forventede nettoflyttingen gitt arbeidsplassveksten. I figur 88 vil dette tilsvare den vertikale avstanden mellom kommunens eller regionens faktiske plassering og linjen som viser den statistiske forventede nettoflyttingen. Denne differansen kan indikere hvor høy vekst regionen har hatt i folketallet i perioden på grunn av regionens attraktivitet.

Attraktivitetsbarometeret for regioner

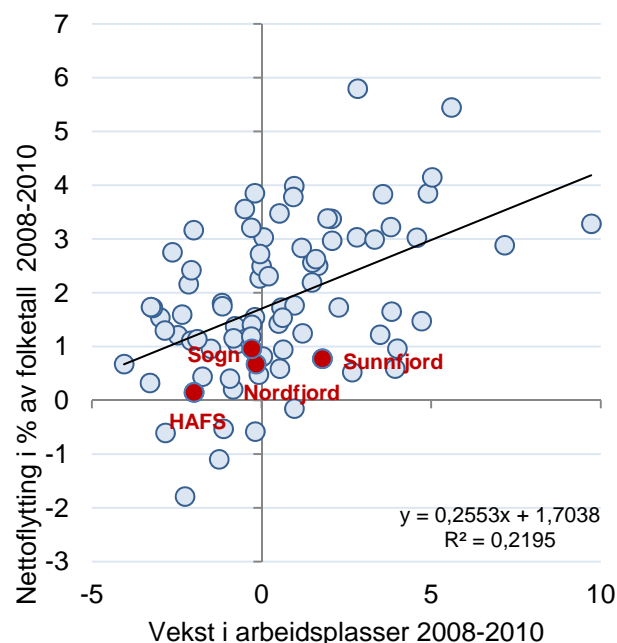
I figur 89 ser vi hvordan nettoflyttingen og arbeidsplassveksten henger sammen for de 83 regionene i landet i den siste treårsperioden. Den høye innvandringen fra utlandet gjør at de aller fleste regionene har netto innflytting.

Tre av regionene i Sogn og Fjordane ligger til venstre, som betyr at arbeidsplassveksten har vært lavere enn middels de siste tre årene. Sunnfjord har klart bedre arbeidsplassvekst enn middels.

Ingen av regionene ligger over streken, som betyr at ingen har mer innflytting enn forventet ut fra arbeidsplassveksten. Alle regionene er dermed mindre attraktive som bosted.

Figur 88: Norske kommuner og norske regioner fordelt etter prosentvis vekst i antall arbeidsplasser og nettoflytting inkludert innvandring i prosentpoeng av folketallet i perioden 2008-2010.

Figur 89: De 83 politiske regionene etter prosentvis vekst i arbeidsplasser og nettoflytting inkludert innvandring i perioden 2008-2010. Regionene i Sogn og Fjordane er markert med rødt.

Endring av Attraktivitetsbarometeret

Attraktivitetsbarometeret for 2011 er litt endret fra tidligere år. Fram til i fjor tok vi utgangspunkt i den innenlandske flyttingen mellom regioner og kommuner. Det er imidlertid skjedd en utvikling i type og nivå av innvandring, som har stor betydning for regional utvikling i Norge. Som vi kan se i figur 90, har innvandringen til Norge de siste fire årene økt til et nivå som er langt høyere enn noen sinne tidligere. Metoden bak Attraktivitetsbarometeret er derfor endret for å reflektere den nye virkeligheten for norske kommuner og regioner.

Tidligere var innvandringen til Norge i hovedsak knyttet til flukt eller familiegjenforening. Da var det ikke naturlig å knytte denne innvandringen til attraktivitet, ettersom innvandrerne i liten grad valgte bosted selv. Etter hvert har innvandringen økt sterkt, og da i form av arbeidsinnvandring fra tidligere Øst-Europa og dels livsstilsinnvandring fra Nederland og Tyskland. Dette er innvandring som er knyttet til stedenes kvaliteter. Derfor vil vi nå basere Attraktivitetsbarometeret på all flytting, både innenlands og innvandring fra utlandet.

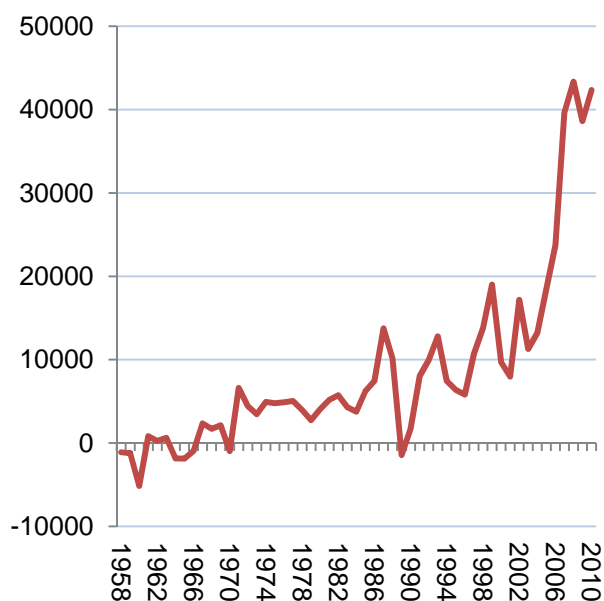
I det nye Attraktivitetsbarometeret ser vi på tre ulike typer flyttestrømmer; innvandring fra utlandet, innenlands flytting av innvandrerbefolkningen og innenlands flytting av andre, det vil si de uten innvandringsbakgrunn. Innvandrerbefolkningen er innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som bor i Norge.

Regionene i Sogn og Fjordane og Hordaland

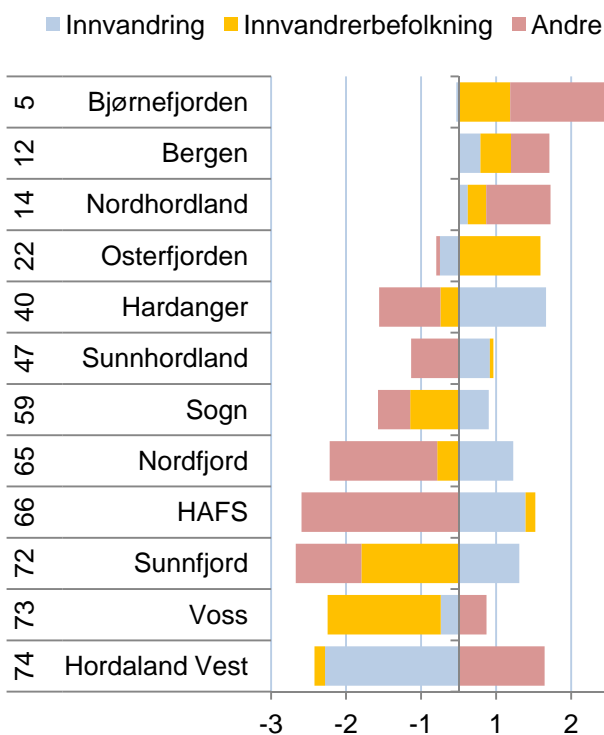
I figur 91 ser vi attraktivitetsindeksen, som viser avstanden mellom forventet og faktisk flytting, splittet opp i de tre typene flytting.

Sogn, Nordfjord og Sunnfjord er litt attraktive for innvandrere, men er ikke attraktive for innflytting av innvandrerbefolkningen og øvrige som bor i Norge.

HAFS er attraktiv for to grupper, både innvandrere og innvandrerbefolkningen, men ikke for øvrige.

Figur 90: Netto innvandring til Norge, antall personer. Data fra SSB.

Figur 91: Attraktivitetsindeksen 2008-2010 splittet opp i tre typer flytting. Rangering blant de 83 regionene i landet for samlet attraktivitet til venstre.

Attraktivitetsbarometeret for kommuner

I figur 92 ser vi hvordan nettoflyttingen og arbeidsplassveksten henger sammen for kommunene i Norge og Sogn og Fjordane. Når vi tar med innvandringen i Attraktivitetsbarometeret blir resultatene en del forskjellig fra tidligere. Kommuner med høy innvandring kommer bedre ut, mens kommuner med lite innvandring kommer dårligere ut.

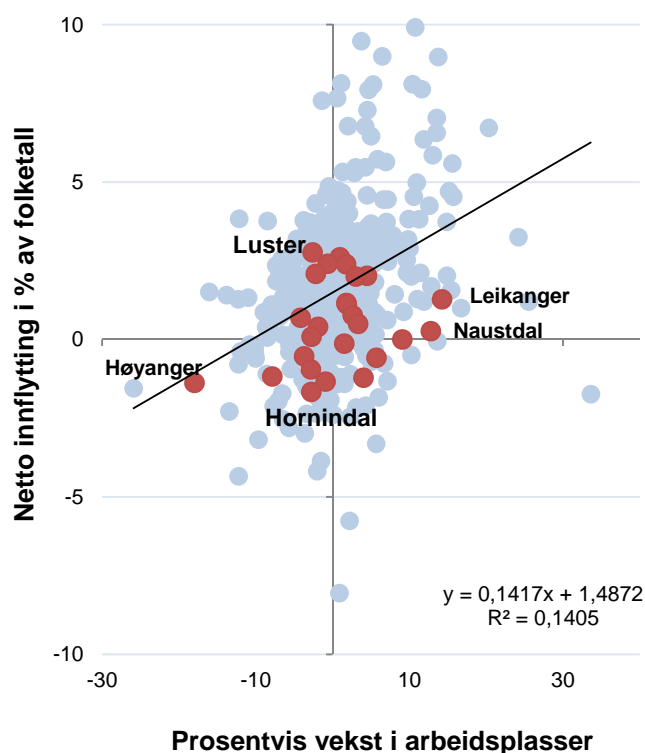
Det mest slående med figuren, er at de fleste kommunene i Sogn og Fjordane har mye lavere samlet innflytting enn arbeidsplassveksten tilsier. Bare fem av 26 kommuner har høyere innflytting enn forventet, og da bare litt høyere. Mange kommuner har langt dårligere flyttebalanse enn de skulle hatt, gitt arbeidsplassveksten.

Kommuner som Leikanger og Naustdal har hatt sterk vekst i antall arbeidsplasser. Likevel har de lav innflytting.

Luster har høyest innflytting, og har samtidig lavere arbeidsplassvekst enn middels av norske kommuner. Luster kommer dermed best ut på Attraktivitetsbarometeret.

Hornindal har størst utflytting.

Høyanger skiller seg ut gjennom å ha tapt mange arbeidsplasser de siste tre årene. Høyanger har bare litt mer utflytting enn forventet ut fra arbeidsplass-tapet.

Figur 92: De 430 kommunene etter prosentvis vekst i arbeidsplasser og nettoflytting inkludert innvandring i perioden 2008-2010. Kommunene i Sogn og Fjordane er markert med rødt.

Kommunene i Sogn og Fjordane

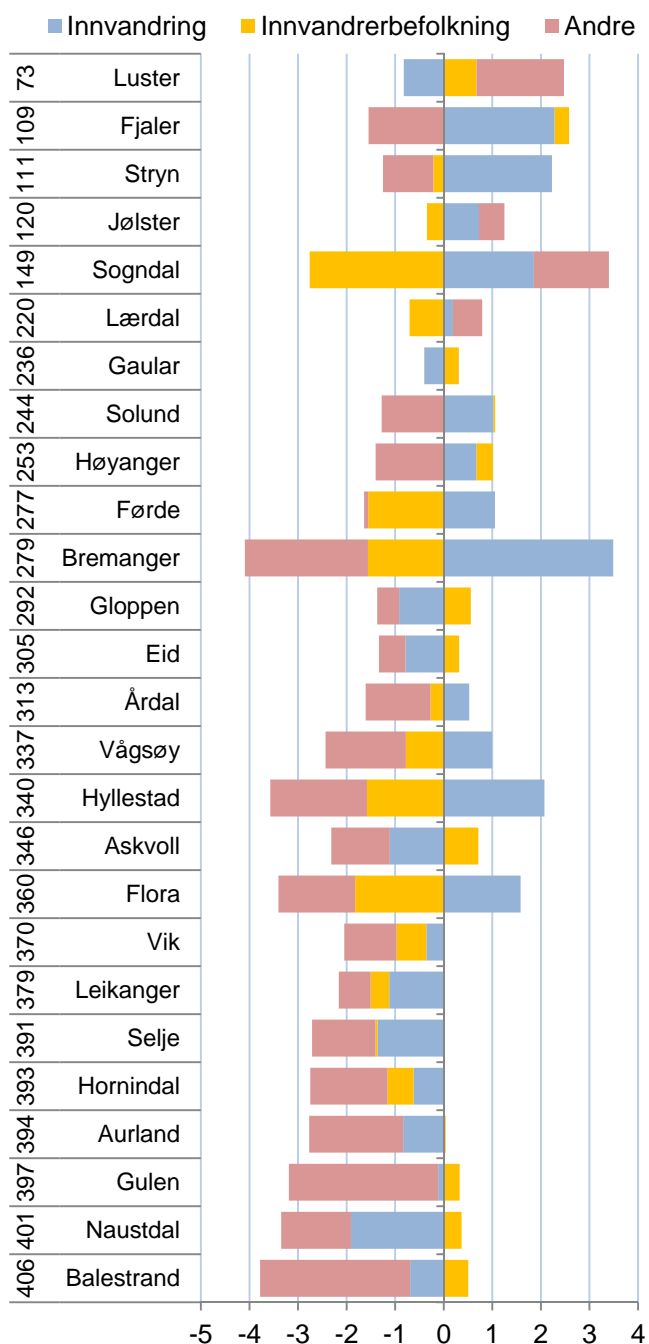
I figur 93 kan vi se hvilke grupper kommunene i Sogn og Fjordane tiltrekker eller frastøter.

Luster gjør det best på Attraktivitetsbarometeret, og er eneste kommune som er innenfor de 100 mest attraktive i Norge. Luster har høy attraktivitet for både innvandrerbefolkning og personer uten innvandrerbakgrunn, men taper litt på å ha lite innvandring.

Fjaler og Stryn har mye innvandring og blir høyt plassert på grunn av det, selv om de ikke er attraktive for dem som allerede bor i Norge.

Noen kommuner har både høy innvandring og samtidig en stor utflytting av innvandrerbefolkningen til andre kommuner. Det er f. eks. Sogndal, Bremanger, Hyllestad og Flora. Det er typisk for kommuner med høy flyktningeinnvandring. Kommuner som Fjaler og Stryn har høy innvandring uten å ha utflytting av innvandrerbefolkningen, og da er det naturlig å anta at innvandringen er arbeidsinnvandring.

Balestrand og Naustdal kommer dårligst ut på Attraktivitetsbarometeret for perioden 2008-2010. De er rangert som nummer 401 og 406 av de 430 kommunene i landet.

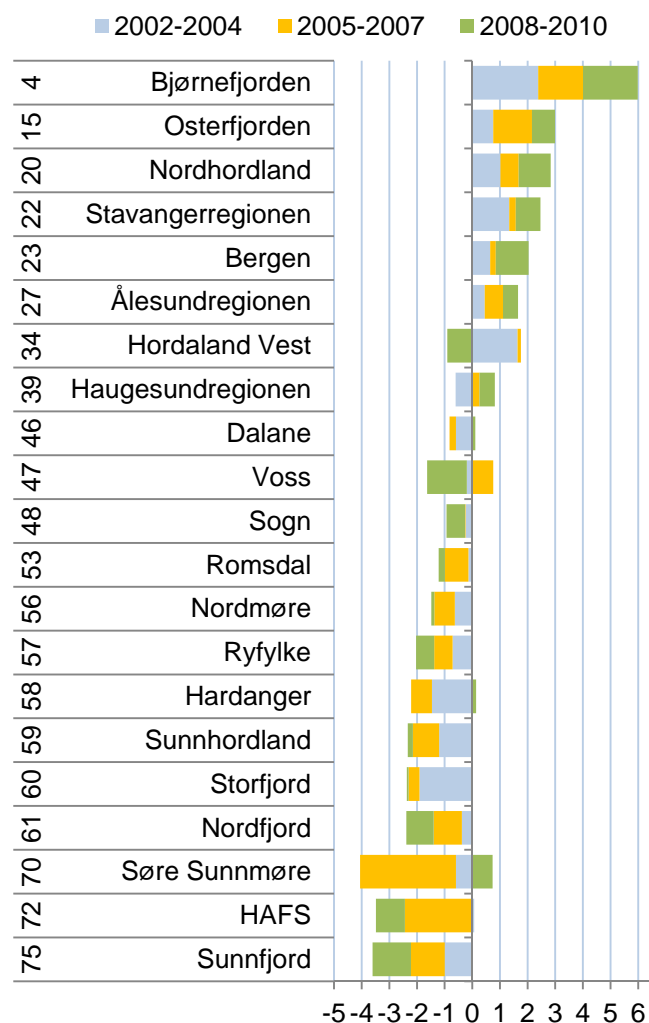
Figur 93: Attraktivitetsindeksen 2008-2010 splittet opp i tre typer flytting. Rangering for samlet attraktivitet til venstre.

Bostedsattraktivitet på lang sikt

Selv om Attraktivitetsbarometeret er basert på tall over en treårsperiode, er det for enkelte regioner ganske store variasjoner fra periode til periode. Derfor kan det være hensiktsmessig å se flere perioder i sammenheng, slik som vist i figur 94.

Alle regionene på Vestlandet som har vært over middels attraktive de siste ni årene, er enten storbyregioner, eller ligger nært en større by.

Regionene i Sogn og Fjordane har vært under middels attraktive i alle de tre siste treårsperiodene. Større byer er magnet for unge i 20-årene, og Sogn og Fjordane mangler slike byer som kunne ha begrenset utflytting fra fylket.

Figur 94: Attraktivitet i de tre siste treårsperiodene for regionene på Vestlandet. Til venstre vises rangering blant de 83 regionene i landet for periodene samlet

Kommunenivået

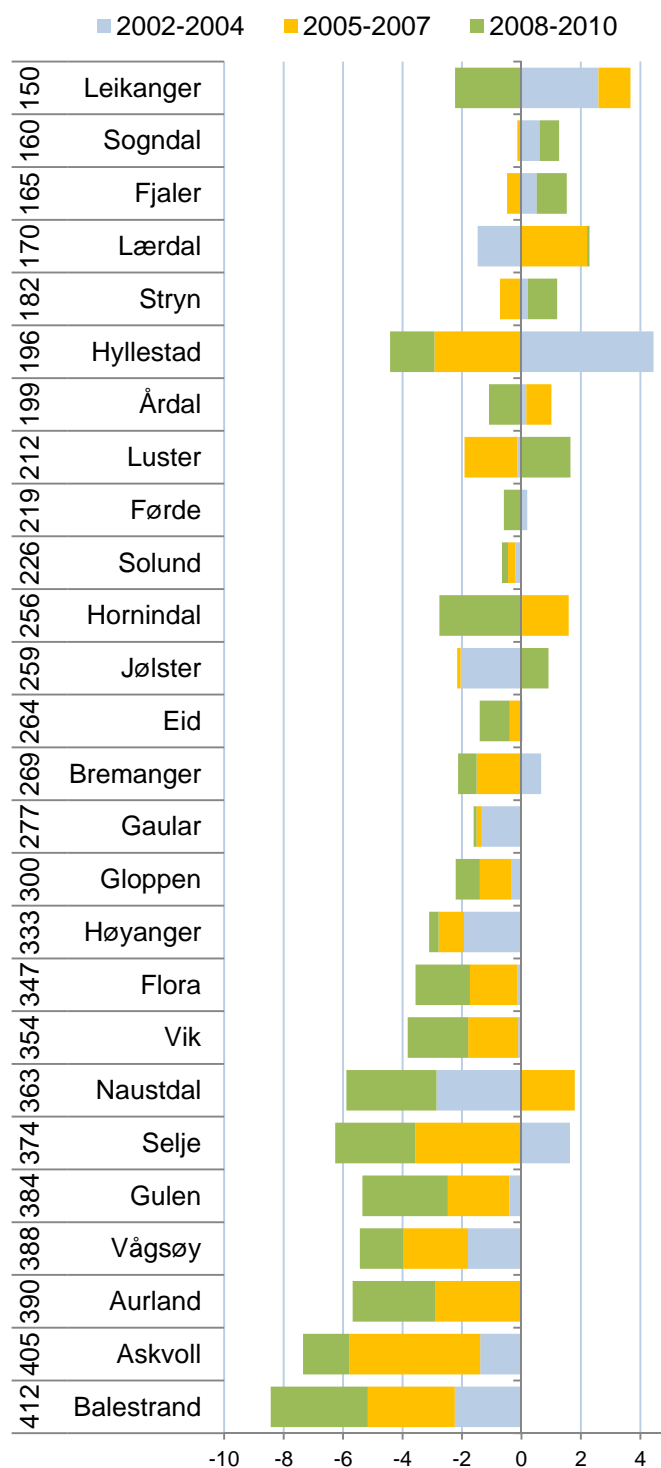
På kommunenivået finner vi enda større variasjoner i attraktivitet fra periode til periode.

Leikanger har vært mest attraktiv av kommunene i fylket når vi ser de siste tre treårsperiodene i sammenheng. Leikanger var imidlertid ganske uattraktiv i siste periode. Leikanger er rangert som nummer 150 av 430 kommuner for bostedsattraktivitet i perioden 2001-2010.

Noen kommuner, som Sogndal, Fjaler, Stryn, Årdal, Førde og Solund har vært ganske middels attraktive gjennom de tre siste periodene.

Luster, som var mest attraktiv i siste periode, var lite attraktiv i forrige periode, og har i sum vært middels attraktiv de siste ni årene.

En del kommuner i Sogn og Fjordane har vært systematisk lite attraktive over en lengre periode. Verst er situasjonen i Balestrand og Askvoll som er blant de 30 minst attraktive bostedskommunene i landet.

Figur 95: Attraktivitet i de tre siste treårsperiodene for kommunene i Hordaland. Til venstre vises rangering blant de 430 kommunene i landet for periodene samlet.

Hva skaper bostedsattraktivitet?

Attraktivitetsbarometeret er en modell der steds nettoflytting ses i sammenheng med arbeidsplassveksten. Bostedsattraktivitet blir målt gjennom å bruke faktisk nettoflytting som målestokk. Steder med høyt positivt avvik fra forventet nettoflytting blir tillagt høy bostedsattraktivitet, som forklaring på den høye innflyttingen.

Det er naturligvis enda mer nyttig og interessant å finne ut hva som gjør at et sted er attraktivt som bosted. For å finne ut mer av årsaker til bostedsattraktivitet, kan vi gjøre analyser der vi måler sammenhengen mellom steds nettoflytting og en rekke andre forhold knyttet til stedet.

I dette kapitlet vil vi vise resultatet av slike analyser av nettoflyttingen der vi ser på følgende mulige forklaringsfaktorer i tillegg til arbeidsplassveksten:

Arbeidsmarkedsintegrasjon er summen av innpendling i prosent av arbeidsplasser og utpendling i prosent av sysselsetting. Det gir et mål for pendlingsmuligheter.

Størrelse er målt som antall innbyggere. Arbeidsmarkedsintegrasjonen og størrelsen vil til sammen erstatte sentralitetsmål, som ofte blir brukt i slike analyser. I analysene brukes logaritmen av folketallet.

Nabovekst er veksten i antall arbeidsplasser i tilstøtende områder. For kommuner er det veksten i tilhørende region utenfor kommunen, og for regioner er det veksten i fylket utenfor regionen.

Kulturindeks. Som indikator for kultur har vi brukt norsk kulturindeks^v, som er utarbeidet av Telemarksforskning. Kulturindeksen skal gi et godt bilde av om en kommune har mye kultur.

Kafétetthet er antall arbeidsplasser i kafeer, restauranter og puber i prosent av innbyggertallet.

Utdanningsnivå er andelen av den sysselsatte befolkningen med minst tre år høgskoleutdanning.

Universitet eller høgskole er målt som antall ansatte i høgskole eller universitet i prosent av befolkningen. Dette målet er null der det ikke er høgskole.

Boligbygging er målt som antall ferdigstilte boliger siste tre år i forhold til folketallet.

Det er naturligvis mulig å ta med mange andre mulige forklaringsfaktorer også, men det er uheldig å

ta med for mange faktorer i denne typen analyser. Vi har tidligere analysert en del andre faktorer som vi ikke har tatt med her, da det ikke ble påvist noen klare sammenhenger^{vi}.

I analysene har vi brukt en lineær regresjonsanalyse, der vi antar at nettoflyttingen til et sted blir påvirket av disse faktorene.

Resultatene av analysene viser retning og styrke på sammenheng mellom nettoflyttingen og de faktorene vi legger inn i modellen, når alle faktorene analyseres samtidig.

For at vi skal kunne tolke resultatene av denne typen analyser, er det viktig at vi kjenner retningen til årsaksforholdene. Det gjør vi nødvendigvis ikke, og derfor må en være forsiktig med å trekke basante konklusjoner. Regional utvikling er i virkeligheten en svært kompleks prosess, og de enkle statistiske metodene vi har muligheten til å bruke er på ingen måte representative for hva som skjer i virkeligheten. Likevel vil slike analyser kunne gi økt innsikt, og er i alle tilfeller bedre enn synsing, gjetting eller anekdotiske historier om enkeltpersoners flyttehistorier.

Hva kjennetegner kommuner og regioner som er attraktive?

I tabell 3 ser vi resultater av en analyse, der vi har analysert sammenhengen mellom kommuners nettoflytting og åtte andre faktorer. Analysene er gjort i treårsperioder, dvs. 2003 er perioden 2001-2003 osv.

Det er tre faktorer som har sterk positiv korrelasjon med nettoflyttingen i hele perioden. Det er arbeidsplassvekst i kommunen, arbeidsmarkedsinntegrasjon og boligbygging.

Kafetettheten, dvs. antall ansatte i restauranter, puber og kafeer i forhold til befolkning har hatt en positiv sammenheng med nettoflyttingen i alle periodene, men med ulik styrke.

Fram til 2007 var kommunens befolkningsstørrelse signifikant positivt korrelert med nettoflyttingen, men denne sammenhengen har blitt gradvis svake, og i siste periode er det nesten ingen sammenheng.

Vekst i antall arbeidsplasser i naboregioner har hatt en positiv påvirkning på nettoflyttingen i alle periodene, men sammenhengen har ikke vært signifikant i enkeltperiodene.

Til slutt har vi tatt med to indikatorer som mange setter i sammenheng med bostedsattraktivitet: Kultur og utdanningsnivå. De statistiske sammenhengene er faktisk negative i noen perioder, men alt for svake til å være signifikante. Dermed ser det ut til at kommuners kulturtilbud ikke har noen innflytelse på bostedsattraktivitet.

Utdanningsnivået i kommunene har heller ingen signifikant sammenheng med bostedsattraktiviteten.

I tabell 4 ser vi hvordan samme analyse slår ut på regionnivå. Arbeidsplassvekst, arbeidsmarkedsinntegrasjon, befolkningsstørrelse, kafeer og boligbygging er faktorer som er positive for attraktivitet i regionene. Boligbyggingen er imidlertid langt mindre viktig for regioner, og er ikke signifikant de siste periodene. Det betyr at boligbyggingen betyr mindre for hvilken region folk flytter til, men svært mye for hvilken kommune i regionen som får innflyttingen. Også for regioner har størrelse mindre å si i siste periode.

Tabell 3: Resultat av en lineær regresjonsanalyse med nettoflytting i kommunene som avhengig variabel. Verdiene viser justerte betaverdier, og fargene angir signifikansnivå. Mørk blå/rød er signifikansnivå <0,01, lys blå/rød er signifikansnivå mellom 0,01 og 0,1. Røde tall er negative.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	,259	,244	,188	,148	,274	,272	,288	0,23
Integrasjon	,218	,201	,274	,314	,327	,253	,268	0,18
Bef.størrelse	,295	,235	,189	,178	,145	,068	,051	0,04
Nabovekst	,083	,048	,003	,053	,037	,062	,033	0,05
Kulturindeks	0,02	0,04	0,01	0,01	0,04	0,03	0,06	0,03
Kafe	0,04	0,04	0,07	0,12	0,14	0,14	0,09	0,10
Utdanningsnivå	0,09	0,06	0,02	0,02	0,04	0,04	0,08	0,01
Boligbygging	0,22	0,34	0,31	0,29	0,24	0,33	0,33	0,36

Tabell 4: Resultat av en lineær regresjonsanalyse med nettoflytting i regionene som avhengig variabel. Verdiene viser justerte betaverdier, og fargene angir signifikansnivå. Mørk blå/rød er signifikansnivå <0,01, lys blå/rød er signifikansnivå mellom 0,01 og 0,1. Røde tall er negative.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,24	0,05	0,11	0,20	0,30	0,37	0,33	0,34
Integrasjon	0,35	0,30	0,36	0,32	0,30	0,26	0,33	0,33
Bef.størrelse	0,30	0,24	0,29	0,22	0,28	0,23	0,29	0,24
Nabovekst	0,04	0,07	0,06	0,03	0,07	0,18	0,04	0,07
Kulturindeks	0,11	0,07	0,12	0,07	0,13	0,12	0,15	0,17
Kafe	0,19	0,25	0,24	0,31	0,23	0,21	0,19	0,27
Univ/høgskole	0,11	0,14	0,01	0,10	0,02	0,02	0,01	0,04
Boligbygging	0,17	0,43	0,26	0,31	0,14	0,06	0,03	0,01

Kultur viser ingen positiv sammenheng med bostedsattraktivitet for regioner. I regionanalysen har vi målt om det er høgskole eller universitet lokalisert. Et overraskende resultat er at det å ha en høgskole eller universitet i regionen ikke later til å gi økt attraktivitet, snarere motsatt.

Analyse av flytting for ulike grupper, kommuner

Til høyre viser vi resultater fra samme type analyser, men der vi har splittet opp flyttingen i de tre typene flyttestrømmer netto innvandring, netto innenlands flytting av innvandrerbefolkningen og netto innenlands flytting av øvrige.

Øverst ser vi resultater av analyse av netto innvandring. Det mest slående er at innvandringen i de siste periodene følger helt andre mønstre enn de første periodene. Tidligere var det nesten ingen sammenheng mellom høy innvandring og høy arbeidsplassvekst. I de siste periodene er arbeidsplassveksten den faktoren som i størst grad henger sammen med innvandring. Også arbeidsplassvekst i nabokommuner har sterk positiv sammenheng med innvandring. Innvandringen har også en tendens til å være høyest i kommuner med liten befolkning og liten arbeidsmarkedsintegrasjon. Tidligere var det høy innvandring til kommuner med mye kultur. Da var det mest flyktningeinnvandring, og dermed kan det se ut til at kommuner med mye kultur er kommuner som også bosatte flyktninger.

Etter at innvandrerne har bosatt seg i Norge, flytter de ofte til andre kommuner. Dermed står innvandrerbefolkningen for en ganske stor andel av flyttinger mellom kommunene, og påvirker mønstrene for attraktivitet. Innvandrerbefolkningen flytter i svært stor grad til kommuner med mange innbyggere, og som har høy arbeidsmarkedsintegrasjon. Det er typisk for kommuner i sentrale strøk. Det er en påfallende sterk negativ sammenheng mellom utdanningsnivå og innvandrerbefolkningens flytting. Det kommer kanskje av at høyt utdanningsnivå også har sammenheng med høye boligpriser.

Den delen av befolkningen som ikke har innvandringsbakgrunn foretrekker også kommuner med mange innbyggere, og som har høy arbeidsmarkedsintegrasjon. For denne delen av befolkningen er boligbygging den faktoren som har høyest korrelasjon med flyttingen. Innvandrere og innvandrerbefolkningen flytter ikke i særlig grad til steder med høy boligbygging. Både innvandrerbefolkningen og de uten innvandrerbakgrunn har en tendens til å flytte til steder med mange kafeer, men ikke til steder med høyt utdanningsnivå og mye kultur. De uten innvandrerbakgrunn flytter ikke spesielt til steder med arbeidsplassvekst lenger, det er det innvandrerne som gjør.

Tabell 5: Resultat av en lineær regresjonsanalyse med netto innvandring i kommunene som avhengig variabel. Verdiene viser justerte betaverdier, og fargene angir signifikansnivå. Mørk blå/rød er signifikansnivå <0,01, lys blå/rød er signifikansnivå mellom 0,01 og 0,1. Røde tall er negative.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,03	0,06	0,03	0,09	0,29	0,32	0,28	0,21
Integrasjon	0,08	0,12	0,11	0,03	0,05	0,12	0,16	0,21
Bef.størrelse	0,11	0,19	0,18	0,12	0,01	0,10	0,14	0,23
Nabovekst	0,01	0,08	0,09	0,11	0,09	0,08	0,14	0,19
Kulturindeks	0,11	0,15	0,15	0,17	0,04	0,05	0,08	0,06
Kafe	0,01	0,02	0,01	0,03	0,03	0,05	0,01	0,10
Utdanningsnivå	0,15	0,18	0,19	0,12	0,02	0,09	0,09	0,14
Boligbygging	0,04	0,03	0,01	0,04	0,05	0,04	0,03	0,05

Tabell 6: Analyse av innenlands nettoflytting av innvandrerbefolkningen på kommunenivå.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,10	0,12	0,09	0,10	0,01	0,02	0,01	0,05
Integrasjon	0,18	0,21	0,21	0,20	0,22	0,20	0,25	0,25
Bef.størrelse	0,24	0,26	0,26	0,21	0,15	0,15	0,16	0,19
Nabovekst	0,04	0,02	0,05	0,02	0,03	0,02	0,02	0,03
Kulturindeks	0,08	0,07	0,09	0,11	0,17	0,14	0,09	0,05
Kafe	0,00	0,04	0,03	0,01	0,08	0,12	0,06	0,02
Utdanningsnivå	0,16	0,18	0,16	0,12	0,11	0,14	0,17	0,18
Boligbygging	0,05	0,03	0,05	0,07	0,12	0,13	0,09	0,07

Tabell 7: Analyse av innenlands nettoflytting av den øvrige befolkningen på kommunenivå.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,24	0,18	0,12	0,08	0,13	0,13	0,14	0,06
Integrasjon	0,18	0,17	0,25	0,29	0,32	0,31	0,34	0,26
Bef.størrelse	0,29	0,25	0,19	0,17	0,12	0,08	0,09	0,13
Nabovekst	0,08	0,03	0,03	0,00	0,01	0,02	0,09	0,13
Kulturindeks	0,04	0,01	0,04	0,04	0,05	0,00	0,06	0,02
Kafe	0,04	0,03	0,07	0,12	0,13	0,16	0,07	0,02
Utdanningsnivå	0,09	0,06	0,01	0,02	0,05	0,04	0,08	0,00
Boligbygging	0,26	0,37	0,34	0,33	0,35	0,34	0,36	0,36

Analyse med flytting for ulike grupper, regioner

Vi kan analysere flyttestrømmene til regionene på samme måte som vi gjorde for kommunene på foregående side.

Mønstrene for netto innvandring i regioner er i stor grad de samme som vi fikk for kommuner. Vekst i antall arbeidsplasser i regionen betyr mest. Vi kan se at betydningen av vekst i arbeidsplasser er økende. Samtidig øker betydningen av vekst i antall arbeidsplasser i naboregioner.

Det er også en negativ sammenheng mellom innvandring til regioner, og regionenes størrelse og arbeidsmarkedsintegrasjon. Det betyr at små, isolerte regioner har systematisk høyere innvandring. Sammenhengene er imidlertid ikke sterke.

Innvandrerbefolkningens sekundære flyttinger viser motsatte mønstre enn for den direkte innvandringen. Innvandrerbefolkningen flytter systematisk til folkerike regioner med høy arbeidsmarkedsintegrasjon. Dette er regioner på det sentrale Østlandet.

Det er også noen pussige sammenhenger mellom skår på kulturindeksen og innvandring. Det er systematisk høyere innvandring til regioner som skårer høyt på kulturindeksen, mens innvandrerbefolkningen som flytter innenlands har en systematisk lavere innflytting til regioner med høy skår på kulturindeksen.

For den delen av befolkningen som ikke har innvandrerbakgrunn, er det i siste periode ingen positiv sammenheng mellom nettoflytting og arbeidsplassvekst. Det ser faktisk ut til å være en negativ sammenheng i siste periode, mens det tidligere var klare positive sammenhenger.

Det er arbeidsmarkedsintegrasjon (pendlingsmuligheter), kafeer og boligbygging som ser ut til å være avgjørende.

Det at regionene har mye kultur, eller har høgskole eller universitet, har ingen positiv betydning. Faktisk er sammenhengene negative i alle perioder. Dette er ganske overraskende, fordi det er forhold som de fleste vil tro har positiv betydning for bostedsattraktiviteten.

Tabell 8: Resultat av en lineær regresjonsanalyse med netto innvandring i regionene som avhengig variabel. Verdiene viser justerte betaverdier, og fargene angir signifikansnivå. Mørk blå/rød er signifikansnivå <0,01, lys blå/rød er signifikansnivå mellom 0,01 og 0,1. Røde tall er negative.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,04	0,17	0,29	0,15	0,17	0,34	0,40	0,56
Integrasjon	0,10	0,09	0,01	0,05	0,00	0,07	0,13	0,22
Bef.størrelse	0,24	0,31	0,28	0,04	0,12	0,03	0,09	0,10
Nabovekst	0,09	0,07	0,01	0,14	0,29	0,32	0,26	0,33
Kulturindeks	0,25	0,22	0,33	0,44	0,41	0,24	0,16	0,05
Kafe	0,31	0,38	0,38	0,22	0,05	0,04	0,02	0,09
Univ/høgskole	0,19	0,19	0,18	0,21	0,12	0,01	0,00	0,09
Boligbygging	0,08	0,18	0,36	0,11	0,05	0,14	0,08	0,23

Tabell 9: Analyse av innenlands nettoflytting av innvandrerbefolkningen på regionnivå.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,10	0,05	0,17	0,02	0,10	0,11	0,06	0,01
Integrasjon	0,29	0,29	0,30	0,29	0,29	0,27	0,35	0,38
Bef.størrelse	0,43	0,47	0,49	0,44	0,42	0,39	0,45	0,41
Nabovekst	0,08	0,04	0,01	0,06	0,05	0,09	0,00	0,04
Kulturindeks	0,17	0,17	0,22	0,25	0,35	0,35	0,33	0,22
Kafe	0,14	0,13	0,10	0,01	0,05	0,08	0,02	0,08
Univ/høgskole	0,08	0,06	0,04	0,02	0,06	0,05	0,05	0,06
Boligbygging	0,08	0,15	0,28	0,18	0,01	0,01	0,08	0,04

Tabell 10: Analyse av innenlands nettoflytting av den øvrige befolkningen på regionnivå.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,25	0,02	0,13	0,22	0,30	0,27	0,12	0,06
Integrasjon	0,32	0,25	0,31	0,29	0,32	0,31	0,44	0,48
Bef.størrelse	0,23	0,16	0,20	0,09	0,16	0,13	0,26	0,18
Nabovekst	0,05	0,09	0,08	0,03	0,07	0,03	0,18	0,21
Kulturindeks	0,06	0,02	0,07	0,04	0,09	0,06	0,09	0,04
Kafe	0,16	0,20	0,18	0,32	0,24	0,27	0,24	0,31
Univ/høgskole	0,12	0,14	0,00	0,11	0,05	0,03	0,03	0,04
Boligbygging	0,20	0,52	0,32	0,38	0,22	0,20	0,17	0,24

7. Oppsummerende analyser

Avslutningsvis skal vi oppsummere den generelle utviklingen i Sogn og Fjordane med hensyn til attraktivitet og næringsutvikling. Dette gjøres gjennom å se på utviklingen i Attraktivitetspyramiden, samt sammenlikne utviklingen på Attraktivitetsbarometeret og i NæringsNM.

7.1 Utvikling Attraktivitetspyramiden

Figur 96 viser den relative størrelsen til besøksnæringer, bedrifter i basisnæringer og pendling i Sogn og Fjordane i 2000 og 2010. Dette skal vise hvordan bosettingen i Sogn og Fjordane har vært basert på de tre dimensjonene.

Sogn og Fjordane var nummer tre av fylkene med hensyn til andelen av sysselsettingen i basisnæringene i 2000. I 2010 var Sogn og Fjordane fremdeles nummer tre.

For besøksnæringer har Sogn og Fjordane rykket ned én plass, fra 15 til 14.

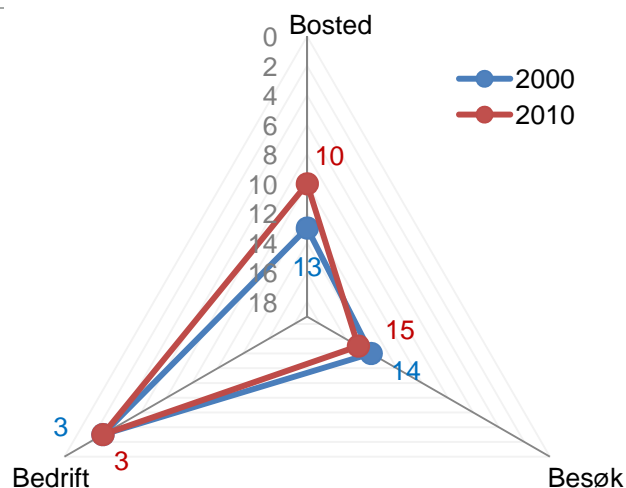
På bostedsaksen er det nettoppendlingen som er brukt som indikator. Sogn og Fjordane har økt nettoppendlingen ut av fylket de siste ti årene.

Figur 97 viser den relative utviklingen i ulike næringer i Sogn og Fjordane i perioden 2000-2010. Basisnæringer og besøksnæringer er de samme næringene som brukes i Attraktivitetspyramiden, mens bostedsnæringer er tjenester rettet mot lokal bosetting.

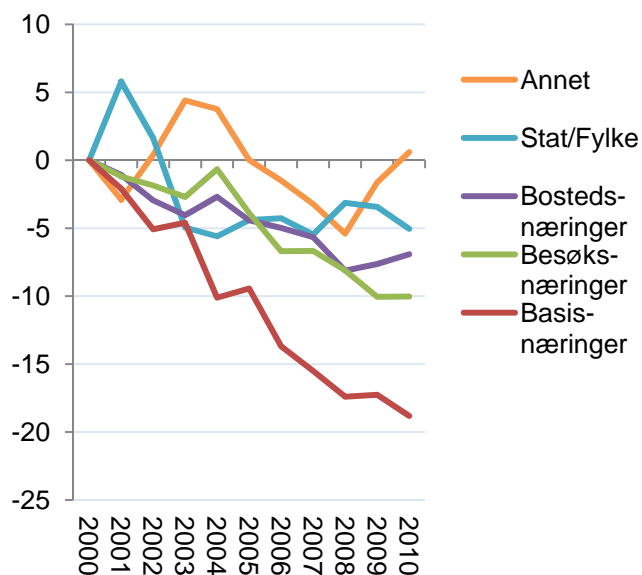
Her kan vi se at Sogn og Fjordane har hatt mye dårligere utvikling i sine basisnæringer enn ellers i landet. Selv om nivået blant fylkene var uendret fra 2000 til 2010, har Sogn og Fjordane hatt sterk nedgang.

Besøksnæringene har også utviklet seg langt dårligere i Sogn og Fjordane enn ellers i landet.

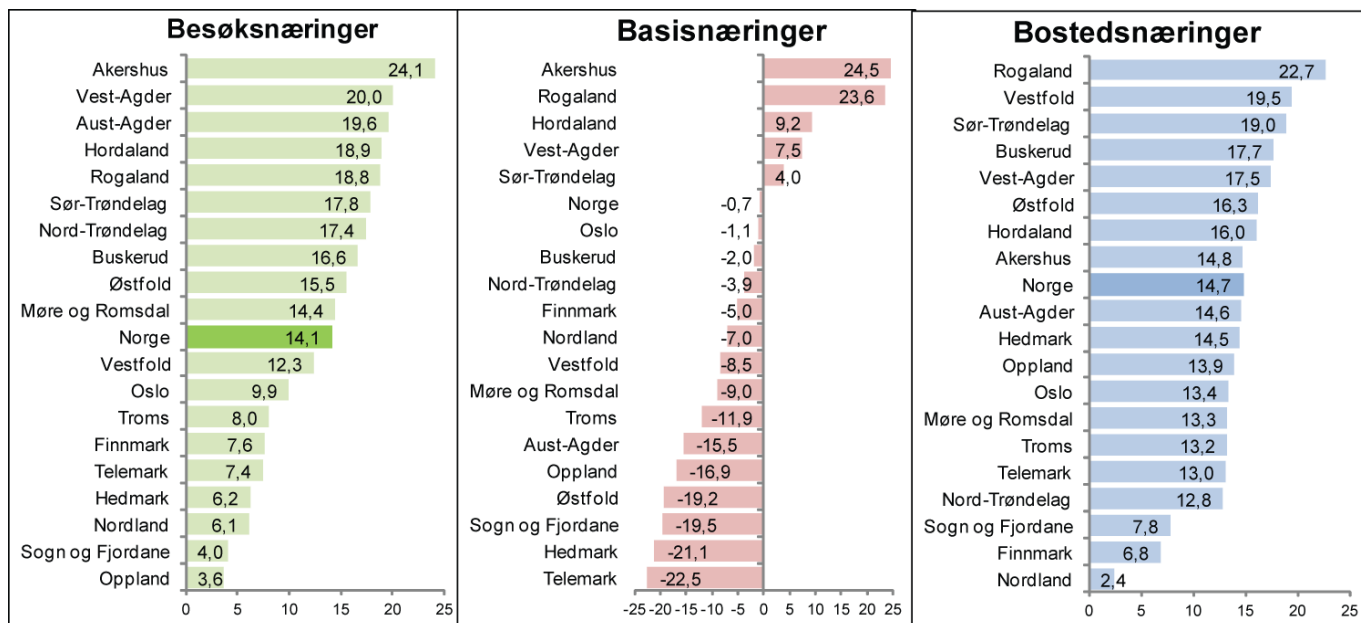
Svak utvikling i basis- og besøksnæringer har bidratt til svakere vekst og lavere befolkningsvekst, og det har igjen resultert i at bostedsnæringene har hatt svakere utvikling enn i andre fylker.

Figur 96: Sogn og Fjordanes rangering for nivå blant fylkene, med hensyn til andelen av sysselsettingen i basisnæringer, besøksnæringer og pendling i 2000 og 2010.

Figur 97: Utviklingen i Sogn og Fjordane relativt til utviklingen i Norge i perioden 2000-2010 for ulike kategorier arbeidsplasser, indekset slik at nivået i 2000=100.

Figur 98: Endring i antall arbeidsplasser i de tre hovedkategoriene av arbeidsplasser fra 2000 til 2010, målt i prosent.

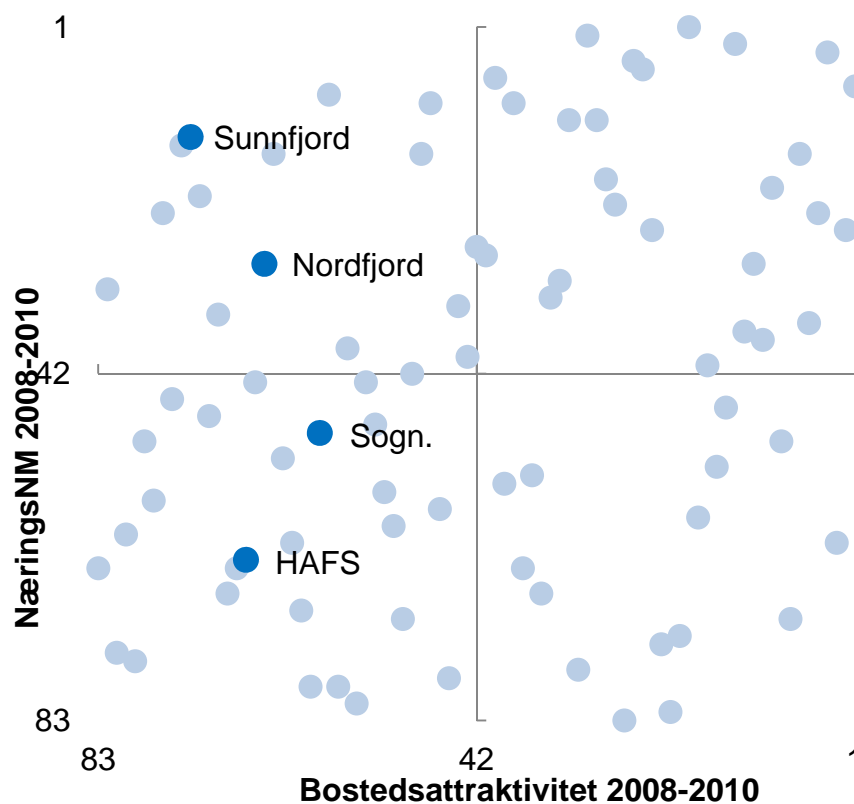
Sogn og Fjordane fikk en vekst i besøksnæringene på 4,0 prosent, mot 14,1 prosent på landsbasis. Her har vi målt samlet antall arbeidsplasser i besøksnæringene, og ikke besøksoverskuddet som er brukt tidligere. Da vil veksten i besøksnæringene som egen befolkning genererer være med, og fylker med høy befolkningsvekst får følgelig et løft. Sogn og Fjordane har hatt en svak utvikling i sin befolkning, og det har også ført til lavere etterspørsel til egne besøksnæringer.

Sogn og Fjordane har hatt en nedgang i antall arbeidsplasser i basisnæringer på 19,5 prosent fra 2000 til 2010. På landsbasis var det en nedgang på 0,7 prosent. Her er det svært store forskjeller mel-

lom fylkene, fra Akershus som har hatt vekst i basisnæringene på 24,5 prosent til Telemark med en nedgang på 22,5 prosent. Sogn og Fjordane er blant fylkene med størst nedgang.

Når det gjelder utviklingen i antall arbeidsplasser i bostedsnæringene, har Sogn og Fjordane tredje lavest vekst av alle fylkene. Bostedsnæringene har vokst med 7,8 prosent i Sogn og Fjordane, mot 14,7 prosent på landsbasis.

7.2 NæringsNM og bostedsattraktivitet

Figur 99: Regionene fordelt etter rangering i NæringsNM og Attraktivitetsbarometeret for perioden 2008-2010.

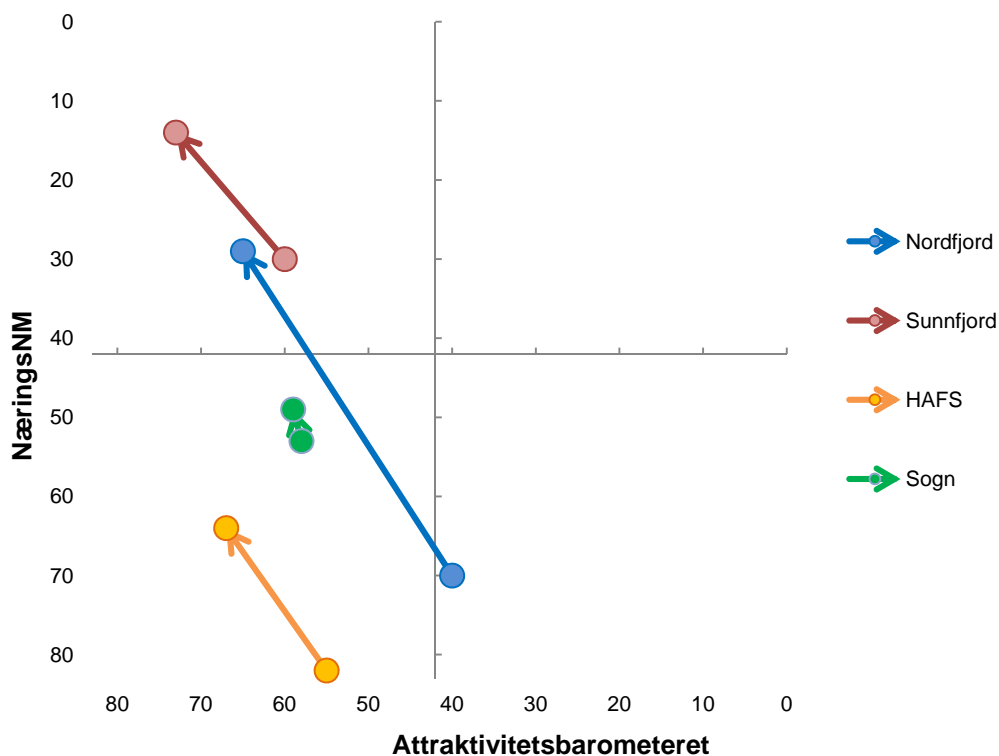
I figuren over er regionene i Norge fordelt etter deres rangering i NæringsNM og Attraktivitetsbarometeret. Merk at det er resultatene i NæringsNM i snitt for de tre siste årene som er brukt i denne figuren.

Alle regionene i Sogn og Fjordane ligger til venstre i diagrammet, noe som viser at bostedsattraktiviteten har vært under middels.

Sunnfjord og Nordfjord har hatt bedre næringsutvikling enn middels.

Sogn og HAFS har hatt dårligere næringsutvikling enn middels av regionene.

Regionenes utvikling

Figur 100: Regionenes utvikling fra perioden 2001-2003 til perioden 2008-2010.

I figuren over ser vi hvordan regionene har utviklet seg fra perioden 2001-2003 til den siste treårsperioden 2008-2010.

Alle regionene i Sogn og Fjordane har beveget seg i samme retning fra perioden 2001-2003 til siste pe-

riode. Alle har fått bedre næringsutvikling sammen med svakere bostedsattraktivitet.

ⁱ Alle tall for nyetableringer, vekst og lønnsomhet baserer seg på data som Telemarkforskning har fått levert fra Brønnøysundregistrene.

ⁱⁱ Etableringsindeksen er dessverre bare delvis reprodusert tilbake til 2000. Vi har regionenes rangeringsnumre for etableringsfrekvens og vekst i antall foretak, men bare bransjejustert etableringsfrekvens fra 2007.

ⁱⁱⁱ I utregningen av innovasjonsklima er alle typer bedrifter vektet likt, mens i utregningen av innovasjonsfrekvens teller enbedriftsforetak mer enn flerbedriftsforetak. Innovasjonsfrekvens tar også hensyn til andel sysselsatte i innovative foretak.

^{iv} De metodiske forbedringene er at det er brukt en mer finmasket bansjeinndeling – 5-siffernivå NACE, i stedet for 3-siffer. Det har gjort at vi f. eks. har kunnet skille produksjon av vannkraft ut som en naturbasert næring (knyttet til fossekraft), mens den på 3-siffernivå var lagt sammen med distribusjon av kraft, som ikke er knyttet til natur.

^v Norsk kulturindeks er utarbeidet av Telemarkforskning, og setter sammen data fra mange kilder for å få fram kulturtilbud og kulturaktiviteter i norske kommuner. Link til undersøkelsen:
http://www.tmforsk.no/publikasjoner/detalj.asp?merket=5&r_ID=1942

^{vi} For mer bakgrunn og analyser av attraktivitet, se Telemarksforskings notat ”Attraktivitetsbarometeret:
http://www.tmforsk.no/publikasjoner/detalj.asp?r_ID=1943&merket=5